

PRIVREDNA KOMORA KANTONA SARAJEVO

Stanje privrede

u Kantonu Sarajevo u 2015. godini i
na početku 2016. godine

Sarajevo, juli 2016

SADRŽAJ

UVOD.....	3
1. USLOVI PRIVREĐIVANJA.....	4
1.1 JAVNE FINANSIJE.....	6
1.1.1 Indirektni porezi (BiH).....	6
1.1.2 Direktni porezi i ostali neporezni prihodi (FBiH).....	9
1.2 CIJENE.....	10
1.3 FINANSIJSKI SEKTOR.....	12
1.3.1 Bankarski sektor.....	12
1.3.2 Tržište osiguranja.....	13
1.3.3 Mikrokreditni sektor.....	15
1.4 DIREKTNA STRANA ULAGANJA.....	16
2. REALNI SEKTOR.....	18
2.1 INDUSTRIJA.....	18
2.2 POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENI SEKTOR.....	21
2.3 ŠUMARSTVO.....	24
2.4 GRAĐEVINARSTVO.....	25
2.4.1 Visokogradnja.....	26
2.4.2 Niskogradnja.....	26
2.4.3 Građevinski radovi u inozemstvu.....	27
2.5 UNUTRAŠNJA TRGOVINA.....	28
2.6 VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA.....	29
2.6.1 Vanjskotrgovinska razmjena po općinama u Kantonu Sarajevo.....	30
2.6.2 Vanjskotrgovinska razmjena Kantona Sarajevo prema međunarodnoj klasifikaciji ekonomske namjene proizvoda (BEC).....	31
2.6.3 Vanjskotrgovinska razmjena sa ekonomskim grupacijama zemalja.....	31
2.7 TURIZAM I UGOSTITELJSTVO.....	33
2.8 SAOBRAĆAJ I INFORMACIONO-KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE.....	34
2.8.1 Željeznički saobraćaj.....	34
2.8.2 Cestovni saobraćaj.....	34
2.8.3 Avio saobraćaj.....	35
2.8.4 IKT sektor.....	35
2.9 KOMUNALNA PRIVREDA.....	36
2.10 TRŽIŠTE RADA.....	37
2.10.1 Zaposlenost.....	37
2.10.2 Nezaposlenost.....	39
2.10.3 Plaće.....	39
3. REZIME.....	41
4. PRIJEDLOZI.....	42
5. TENDENCIJE PRIVREDNIH KRETANJA NA POČETKU 2016. GODINE.....	44
PRILOZI.....	46

PRILOZI

TABELE

Tabela I	Osnovni indikatori poslovanja u Kantonu Sarajevo i Federaciji BiH u periodu I-XII 2015
Tabela II	Stope rasta/pada industrijske proizvodnje po granama u Kantonu Sarajevo za period 2013-2015
Tabela III	Izvoz najznačajnijih kantona/flupanija (2015. godina)
Tabela IV	Uvoz najznačajnijih kantona/flupanija (2015. godina)
Tabela V	Vanjskotrgovinska razmjena po glavi stanovnika (2015. godina)
Tabela VI	Nezaposlena lica prema stručnoj spremi u KS za period 2008-2015
Tabela VII	Osnovni indikatori poslovanja u 2016. godini u KS i FBiH

GRAFIKONI

Grafikon I	Finansijski rezultati bankarskog sektora u FBiH za period 2002-2015
Grafikon II	Premije osiguravajućih društava u FBiH za period 2001-2015
Grafikon III	Proizvodnja i prodaja građevinskih sortimenata u KS za period 2000-2015
Grafikon IV	Indeksi vrijednosti izvršenih građevinskih radova u FBiH za period 2010-2015
Grafikon V	Uvoz/Izvoz KS za period 2008-2015
Grafikon VI	Dolasci i noćenja turista u Kantonu Sarajevo u periodu 2008-2015
Grafikon VII	Dinamika zaposlenosti i nezaposlenosti u KS za period 2008-2015
Grafikon VIII	Prosječne neto plaće u KS i FBiH za period 2008-2015

UVOD

Privredna komora Kantona Sarajevo tradicionalno, završetkom svake poslovne godine, sa ini Analizu poslovanja privrede Kantona i –ire, sa namjerom da informi–e svoje članove i organe Komore, vlasti na svim nivoima u FBiH, javnost, kao i druge zainteresirane subjekte o ostvarenim efektima poslovanja u prethodnoj godini i rezultatima na po etku teku e godine.

Analiza sadrffi najzna ajnije indikatore poslovanja uz osvrt na uslove i ambijent u kojima se poslovalo u 2015. godini, a posebno sa aspekta kakav je uticaj na privredna kretanja ostavila vrlo slofena politi ka situacija u BiH, pa i situacija u zemljama okrufenja te naru–eni finansijski tokovi kojima je pogo ena EU.

Cilj izrade Analize je da se, na osnovu prezentiranih podataka, –to realnije ocijeni stanje u kojem se nalazi privreda Kantona i –ire. Na osnovu takve ocjene donijele bi se konkretne mjere na ublaflavanju posljedica i otklanjanju problema u poslovanju izazvanih globalnom ekonomskom krizom.

Iako je Analiza prvenstveno namijenjena članstvu i organima Komore, ona mofle poslufliti Vladi i Skup–tini Kantona Sarajevo i Gradskoj upravi Grada Sarajeva kako bi imali uvid u realno stanje unutar ve ine privrednih djelatnosti u Kantonu Sarajevo i Federaciji BiH a sve u cilju dono–enja odgovaraju ih mjera i poduzimanja odgovaraju ih aktivnosti za napredak privrede.

Tako er, Analiza e poslufliti privrednicima Kantona da uporede rezultate poslovanja svojih dru–tava sa stanjem u granama i djelatnostima u okviru kojih posluju.

U izradi Analize kori–teni su podaci zvani nih izvora: Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo, Federalnog zavoda za statistiku, Agencije za statistiku BiH, Vanjskotrgovinske Komore BiH, Centralne Banke BiH, FIPA-e, Agencije za bankarstvo FBiH, Uprave za indirektno oporezivanje (UIO), Agencije za nadzor osiguranja FBiH, Direkcije za ekonomsko planiranje BiH, odjeljenja za makroekonomsku analizu UIO, Me unarodne banke za obnovu i razvoj (Doing Business izvje–taj) internet baze poslovnih informacija, kao i podaci nekih nezvani nih izvora kao –to su: razni magazini i asopisi (Business Magazine, Svijet osiguranja, Banke i sl.), te podaci sa kojima Komora raspolafle i koje je prikupila, u neposrednim kontaktima, od svojih članova.

Veliki problem u izradi ove Analize predstavljalo je ka–njenje u objavljivanju podataka kad je rije o statisti kim podacima kao i nemogu nost besplatnog preuzimanja finansijskih podataka sa web stranice finansijsko-informati ke agencije. Tako er, problem predstavlja i neistovremeno objavljivanje podataka za odre eni period unutar statisti kih agregata –to prilikom njihove obrade onemogu ava dono–enje odre enih zaklju aka i ocjena kada je u pitanju privreda kao cjelina.

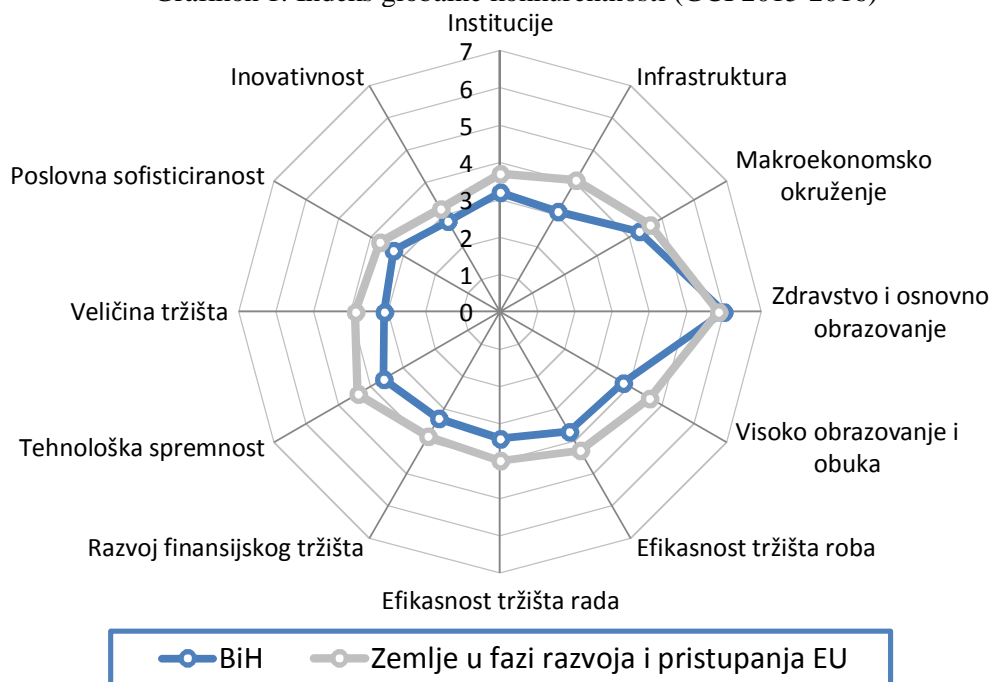
Sastavni dio Analize su i prilozi u kojima su sadrflane tabele i grafikoni koji detaljnije prikazuju kretanja indikatora pojedinih djelatnosti.

1.

USLOVI PRIVREĐIVANJA

Prema rezultatima istraffivanja nekoliko me unarodnih institucija, Bosna i Hercegovina je u protekloj 2015. godini, u odnosu na godinu ranije, ostvarila pozitivne rezultate u pogledu lako e poslovanja, ekonomskih sloboda i prosperiteta, dok je po pitanju korupcije i konkurentnosti na-a zemlja nazadovala za nekoliko pozicija. Tako je prema izvje-taju Svjetske Banke o lako i poslovanja (Doing Business 2016) Bosna i Hercegovina u 2015. godini zauzela 79. mjesto me u 189 zemalja svijeta, -to predstavlja napredak za 3 pozicije u odnosu na 2014. godinu. Najlo-ije mjesto BiH je zauzela u pokretanju biznisa (175.), a najbolje u rje-avanju nelikvidnosti (38.). Prema pla anju poreza BiH je tek 154. zemlja na svijetu. Od zemalja u regiji, kada su uslovi poslovanja u pitanju, najbolje je plasirana Slovenija, koja je zauzela 29. mjesto. Hrvatska je 40. Crna Gora 46. a Srbija na 59. mjestu. U pogledu ekonomskih sloboda Bosna i Hercegovina je u 2015. godini prema godi-njem izvje-taju Fraser instituta iz Kanade napredovala za 2 pozicije te zauzima 78. mjesto od ukupno 156 zemalja svijeta. BiH je uspjela da nastavi kontinuitet pobolj-avanja ekonomskih sloboda po ev-i od 2005., kada je bila rangirana na 101. poziciji. Dalje, Bosna i Hercegovina se nalazi na sredini liste (80. mjesto od 175 zemalja svijeta) percepcije percipirane korumpiranosti, koju je objavila me unarodna nevladina organizacija Transparency International. Prema ovoj listi sve zemlje iz regiona su bolje rangirane od Bosne i Hercegovine, samo je na Kosovu i u Albaniji korupcija vi-e zastupljena u odnosu na na-u zemlju. Istraflivanje britanskog instituta Legatum pokazuje da se Bosna i Hercegovina u 2015. godini nalazila na 86. mjestu kada je u pitanju prosperitet na-e zemlje -to je u odnosu na poziciju 91 iz 2014. godine napredak za 5 mjesta. Institut Legatum je istraflivanje bazirao na osam razli itih kriterija kao -to su ekonomija, poduzetni-tvo i prilike, obrazovanje, vlada, sigurnost, zdravlje stanovnika, li ne slobode i socijalni kapital. Podaci Svjetskog ekonomskog foruma pokazuju da je u 2015. godini Bosna i Hercegovina u pogledu konkurentnosti zauzela 111. mjesto na listi od ukupno 140 zemalja svijeta, -to je pad za 24 mjesta u odnosu na poziciju iz 2013. godine (BiH u 2014. godini nije obuhva ena istraflivanjem).

Grafikon 1. Indeks globalne konkurentnosti (GCI 2015-2016)

Izvor: Svjetski ekonomski forum

Indeks ukupne konkurentnosti, koji se kre e u rasponu od 0 (lo-e) do 7 (izvršno), za Bosnu i Hercegovinu iznosio je 3,7 a formira se od ocjene 12 pokazatelja: institucije, infrastruktura,

makroekonomsko okruženje, zdravstvo i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje, efikasnost tržišta roba, efikasnost tržišta rada, razvoj finansijskog tržišta, tehnološka spremnost, velika inozemna tržišta, poslovna sofisticiranost i inovacije. Na grafikonu je prikazana razvijenost pokazatelja na zemlje u odnosu na zemlje u fazi razvoja i pristupanja EU¹.

Dinamika ekonomskog rasta u BiH je u najvećoj mjeri određena kretanjima u privredama zemalja EU i neposrednog okruženja. Prema izvještaju Direkcije za ekonomsko planiranje, bh ekonomija je u 2015. godini zabilježila trend rasta ekonomskih aktivnosti od 3% u odnosu na 2014. godinu. Rast realnog BDP-a u četvrtom kvartalu 2015. godine, u odnosu na isti kvartal prethodne godine (2,1%), uz rast industrijske proizvodnje na godišnjem nivou (3,1%), prosječna stopa realnog rasta prometa na malo u četvrtom kvartalu na godišnjem nivou (5,2%), te rast izvoza u 2015. godini (3,5%) podržavaju u potpunosti navedeni trend rasta ekonomskih aktivnosti. Međutim, posljedica povećanja ekonomske aktivnosti jeste prije svega niska osnovica iz prethodne godine usljed pada aktivnosti izazvanog poplavama.

U Kantonu Sarajevo, pokret ekonomskog oporavka u 2015. godini bila je vanjska trgovina, građevinarstvo i turizam. Od početka prošle godine, sarajevski kanton bilježi kontinuiran trend rasta izvoza, a istovremeno smanjenje uvoza. Na kraju 2015. godine izvoz Kantona Sarajevo bio je za 5,9% veći od izvoza iz 2014. godine a deficit i uvoz su se smanjili za 7,4% odnosno 3,7%. Uočeno je pozitivan trend kako u proizvodnji, tako i u doprinosu ukupnom izvozu Kantona Sarajevo u drvoprerađivačkoj i metaloprerađivačkoj industriji, građevinarstvu, IKT sektoru, turizmu, farmaceutskoj industriji i drugim djelatnostima koje su prepoznate kao potencijalni ekonomskog razvoja jer otvaraju mogućnosti zapošljavanja velikog broja radnika. Građevinske firme na nivou Federacije BiH, koje u najvećoj mjeri imaju sjedište u Kantonu Sarajevo, ostvarile su za 5% veći u vrijednost izvršenih radova u odnosu na rezultate postignute u 2014. godini. U turizmu, kao jednoj od perspektivnih grana, kontinuirano se bilježe pozitivni pomaci, tako da je 2015. godine Kanton Sarajevo posjetilo za 21,5% više turista u odnosu na 2014. godinu, a istovremeno je ostvareno 20,3% više noćenja.

Ono što je posebno značajno za analizu ukupnog privrednog okruženja u Kantonu Sarajevo, su trendovi vezani za dinamiku industrijske proizvodnje. Na početku 2015. godine, zabilježen je veći i obim industrijske proizvodnje u odnosu na početak 2014. godine za 2,2%, ali taj trend rasta nije se nastavio tokom godine tako da je ukupna vrijednost industrijske proizvodnje na kraju 2015. godine bila manja za 1,8% u odnosu na godinu ranije. Na smanjenje ukupnog obima industrijske proizvodnje u Kantonu Sarajevo najviše je uticao pad proizvodnje u rudarstvu od 76,1% ali i pad proizvodnje prerada u industriji od 3,6%. Nasuprot ovih iskazanih kretanja, u dijelu proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom i plinom u 2015. godini ostvaren je veći i nivo proizvodnje za 6,8% u odnosu na godinu ranije. U trgovini na malo, koja zapošljava veliki broj radnika, u prvom polugodištu zabilježen je pad prometa od 2,1% u odnosu na prvu polovinu 2014. godine. Iako je na kraju druge polovine 2015. godine došlo do pada cijena nafte na svjetskim tržištima od 8,2% u novembru i 15,2% u decembru što je dovelo do pada cijene prevoza, hrane i pića, te odjelice i obuj u bh. ekonomiji, pri čemu se očekivao rast potrošnje domaćeg stanovništva, ipak se to nije odrazilo na povećanje prometa u trgovinama na malo u Kantonu Sarajevo koje su na kraju godine ostvarile za 4,2% ili 114 miliona KM manje prometa nego godinu ranije.

Na tržištu rada u Kantonu Sarajevo još uvijek su prisutni negativni trendovi koji se odražavaju smanjenjem zaposlenosti i rastom nezaposlenosti. U prvom polugodištu registrovan je pad zaposlenih od 4% u odnosu na prvi dio 2014. godine, pri čemu je broj nezaposlenih porastao za

¹ Albanija, Bugarska, Crna Gora, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Poljska, Rumunija, Srbija i Turska.

0,9%. Stopa nezaposlenosti, koja je u junu iznosila 36,7%, nastavila je da raste do kraja godine, da bi u decembru 2015. godine iznosila 37,3%. Najviše radnih mjesta je izgubljeno u proizvodnim djelatnostima, odnosno u realnom sektoru, dok je javni sektor zadržao i dalje visok nivo zaposlenih, o čemu svjedoči i omjer između zaposlenih u realnom i javnom sektoru od 50,4%:49,6%.

Poslovni ambijent u BiH uveliko zavisi i od realizacije ciljeva iz Reformske agende, koju sprovode svi nivou vlasti u Bosni i Hercegovini. Vlada BiH je do sada² provela 28% ciljeva iz agende, tako da je jedan dio Reformske agende već pretvoren u regulatorni okvir, odnosno u zakone. Novim Zakonom o privrednim društvima Federacije BiH (čSl. novine F BiHö, broj 81/15 od 21.10.2015. godine), koji je stupio na snagu 22.10.2015. godine, a njegova primjena je otpočela protekom 60 dana od njegovog stupanja na snagu, osnivački kapital sadašnjih 2.000 KM smanjen je na 1.000 KM.

Privredna komora Kantona Sarajevo je u okviru projekta LIFE koji provodi Grupacija Svjetske banke, uz podršku Britanske ambasade Sarajevo, realizovala niz aktivnosti sa ciljem unapređenja poslovnog okruženja kroz uvođenje jednostavnijih administrativnih procedura i pružanje boljih usluga investitorima. Ove aktivnosti sprovedene su u cilju podrške općinama i kantonima u privlačenju investicija i podizanju poslovne konkurentnosti privatnog sektora kroz smanjenje troškova poslovanja i povećanje transparentnosti rada uprava. Implementacija projekta LIFE u BiH će trajati do 2018. godine, nakon čega se očekuju konkretna poboljšanja koja će pomoći privatnom sektoru da bude uspješniji i razvijeniji, otvori nova radna mjesta i pošalje poruku da je Bosna i Hercegovina poželjno mjesto za poslovanje.

U narednom dijelu ukazuje se na ključna područja koja utiču na uslove privrednog okruženja i efikasnost poslovanja privrede. *Pregled kretanja osnovnih indikatora poslovanja u Kantonu Sarajevo i Federaciji BiH za period I-XII 2015. dat je u prilogu (tabela I).*

1.1 JAVNE FINANSIJE

U nastavku Analize moć se vidjeti koliko je u protekloj godini Uprava za indirektno oporezivanje BiH (UIO BiH) prikupila sredstava po osnovu poreza na dodanu vrijednost, akciza, carina i putarina, te koliko je Porezna uprava FBiH prikupila sredstava po osnovu direktnih poreza.

1.1.1 Indirektni porezi (BiH)

Prikupljeni bruto prihodi od indirektnih poreza (carine, akcize, PDV, putarina i ostali prihodi i naknade) iznosili su 6.353 miliona KM, što je za 113 miliona KM ili 1,8% više u odnosu na bruto prihode prikupljene u 2014. godini. Uprava je u toku 2015. godine privredi vratila 1.095 miliona KM povrata po osnovu svih vrsta indirektnih poreza, tako da su neto prihodi raspoređeni korisnicima, a to su država, entiteti i Distrikt Brčko, iznosili u 2015. godini 5.258 miliona KM.

Godišnja dinamika i iznosi naplate indirektnih poreza, po vrstama, u 2015. godini za nivo BiH dati su u narednom tabelarnom pregledu:

² Međunarodna konferencija "Izgledi za napredak: Vision BH for 2020", 16.05.2016.godine.

Vrsta prihoda	Bruto prihodi (KM)	Indeks 2015/2014	Učešće bruto prihoda u ukupno naplaćenim prihodima	Izdvajanje povrata iz bruto prihoda
Porez na dodanu vrijednost (PDV)	4.338.537.364,59	99,4	68,3%	24,9%
Akcize na uvozne proizvode	964.718.445,14	107,8	15,2%	0,1%
Akcize na domaće proizvode	449.578.167,96	107,8	7,1%	1,3%
Carinske davanja	245.418.856,53	102,0	3,9%	0,4%
Putarina	320.459.246,43	107,8	5,0%	0,5%
Ostali prihodi i naknade	18.657.038,06	104,2	0,3%	42,0%
UKUPNO	6.337.369.118,71	101,7	99,7%	17,3%
Neusklađeni prihodi	16.455.901,68	270,0	0,3%	0,0%
UKUPNO	6.353.825.020,39	101,8	100,0%	17,2%

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

PDV

Naplata PDV-a, kao osnovnog izvora prihoda od indirektnih poreza (sa učešćem od 68,3%), iznosila je 4.338 miliona KM (bruto) ili 28 miliona KM manje u odnosu na 2014. godinu, što predstavlja pad od 0,6%. Udio povrata PDV-a u bruto prihodima u 2015. godini je iznosio 24,9%, što predstavlja pad udjela povrata za 1,6 p.p. u odnosu na povrat iz 2014. godine. Povrati PDV-a obveznicima su smanjeni za 14,4 miliona KM ili za 1,4%, dok su povrati meunarodnim projektima smanjeni za 40,4% ili za 61,7 miliona KM. Kumulativno stanje PDV dugova po osnovu prijavljenog i neplaćenog PDV-a na dan 31.12.2015. godine iznosilo je 351,4 miliona KM. Ukoliko se isključe i naplata starog duga, kumulirani novi neto dug u 2015. godini iznosio je 440,9 miliona KM.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
% povrata PDV-a	23,0%	24,5%	19,3%	21,6%	21,6%	24,1%	26,5%	24,9%
% povrata obveznicima	21,8%	22,1%	17,3%	19,2%	19,4%	21,5%	23,0%	23,0%
% povrata PDV-a meunarodnim projektima	1,1%	2,2%	2,0%	2,4%	2,1%	2,7%	3,5%	-

Izvor: Odjeljenje za makroekonomsku analizu UIO; Bilten br.115

Od početka primjene zakona o PDV u BiH (1. januar 2006. godine) zaključno sa aprilom 2015. godine, dug po osnovu prijavljenog, a neplaćenog PDV-a iznosio je 887 miliona KM, a kada se ovom iznosu doda 80 miliona KM, koliko iznosi naknadni teret prinude, onda dolazimo do konanog dugovanja od 967 miliona KM. UIO BiH je do sada naplatila 66,7% od ukupnog iznosa dugovanja i naknadnog tereta prinude (645 miliona KM), tako da trenutna dugovanja iznose 322 miliona KM i to duguje 10.640 obveznika iz BiH. U navedenom periodu, UIO BiH je naplatila 57 miliona KM zatezних kamata ili 73% od ukupno obračunatog iznosa zatezних kamata. Za sve dužnike koji duguju iznose veće od 25.000 KM, UIO je sve podatke o dugovanjima i preduzetim mjerama u postupku prinudne naplate dostavila Tužilaštvu BiH na dalje postupanje. Privredna komora je u estvovala u inicijativi izmjene Zakona o PDV-u, koja se odnosi na obveznike koji ostvaruju godišnji promet roba i usluga (bez PDV-a) do 1 milion KM. Prema ovoj inicijativi obveznici bi plaćali PDV po naplaćenju umjesto izdatoj fakturi za isporuku robe i pružene usluge, te imali bi pravo na odbitak ulaznog poreza tek u onom trenutku kada svom dobavljaču u plate primljene robe i usluge. Također, rok za plaćanje PDV-a bio bi pomjeren sa desetog na posljednji dan u mjesecu za prethodni mjesec.

Akcize

Drugi najvafniji izvor prihoda od indirektnih poreza jesu prihodi od akciza, koji u strukturi ukupnih prihoda u estvuju sa 22,3%. U 2015. godini, zabiljefen je rast prihoda od akciza od 7,8% ili 102 miliona KM u odnosu na 2014. godinu, te je napla eno ukupno 1,4 milijarde KM. Prihodi od akciza su najstabilniji prihodi u strukturi indirektnih poreza u 2015. godini, jer su tokom itave godine imali stabilan trend rasta u rasponu od 7,5% do 9%. Zbog pada cijena derivata nafte na potro–nju energenata i istovremenog ekonomskog rasta, tokom cijele 2015. godine, u BiH je zabiljefen stabilan rast naplate ovih vrsta prihoda. Tako er, zabiljeffene su i visoke stope rasta naplate prihoda od akciza na duhan, –to moflemo pripisati neravnomjernoj distribuciji efekata nove akcizne politike oporezivanja duhana (uvedena je specifi na akciza i za rezane duhane, odnosno cigare i cigarilose³). Pozitivan trend rasta naplate prihoda zabiljefen je i kod oporezivanja kafe gdje je prosje na stopa rasta na godi–njem nivou iznosila 2,8%. Prihodi od oporezivanja alkohola i alkoholnih pi a u protekloj godini rasli su po prosje noj stopi od 13,9%, dok su prihodi od ubiranja akciza na bezalkoholna pi a imali stopu rasta od 4%. Novom akciznom politikom⁴ oporezivanja piva pove ala se koli ina doma eg piva na trfli–tu BiH za 9,3%, –to se odrazilo na pove anje u e– doma eg oporezivanog piva na 35,5%. Istovremeno je zabiljefen snafan rast prihoda od akciza na uvozno pivo od 17,3%, ali se i koli ina stranog piva na trfli–tu BiH pove ala za 1,8%. Nastavljena je harmonizacija akcizne politike u BiH sa politikom akciza na cigarete u Evropskoj uniji. Tako je definisano da se od 1. januara 2016. godine, na cigarete pla a akciza i to: proporcionalna akciza po stopi od 42% maloprodajne cijene cigareta, te posebna akciza u iznosu od 60 KM za 1.000 komada, odnosno 1,20 KM za pakiranje od 20 komada. Ukoliko je ukupna akciza na cigarete (proporcionalna + posebna), koja je obra unata po navedenim stopama, manja od minimalne akcize, onda se pla a minimalna akciza u iznosu od 2,23 KM po kutiji cigareta za pakovanje od 20 komada. Akciza na duhan za pu–enje u 2016. godini utvr uje se na na in da iznosi 80% minimalne akcize na cigarete u 2016. godini i iznosi 89,20 KM po kilogramu.

Vlada Federacije BiH i Vlada RS predlofile su izmjene Zakona o akcizama u BiH, pri emu bi prihodi od akciza i putarina porasli sa 1,5 milijardi KM na 1,8 milijardi KM godi–nje. Izmjene se odnose na pove anje akcize za gorivo sa 30 na 45 feninga (dizel), te sa 40 na 55 feninga (benzin) po prodanoj litri na benzinskim stanicama, dok bi putarine za autoputeve porasle sa 10 na 20 feninga po litri dizela ili benzina. Izmjene uklju uju i dono–enje posebne akcize na pivo od 15 feninga i posebne akcize od 15 feninga po prodanoj kutiji cigareta od 20 komada. Ovim pove anjem akciza do–lo bi do rasta cijene navedenih proizvoda koji su ve optere eni raznim porezima i taksama u prosjeku izme u 30 i 65% maloprodajne cijene. Tako er, pove anje akciza imalo bi uticaja na cijene niza proizvoda koji ovise od naftnih goriva. Akciznu politiku trebalo bi graditi na pro–irenju palete akciznih proizvoda, kao –to je slu aj u EU gdje se akcize pla aju na robe i usluge koje ne predstavljaju osnovne flivotne potrebe (luksuzna roba, nakit i krzno, usluge u ugostiteljstvu, skupa turisti ka putovanja u egzoti ne zemlje i sl.), dok na postoje e proizvode na koje se ve pla a akciza nebi trebalo pove avati tro–arinu. Tako er, neophodno je o–trije sankcioniranje prodava a koji ne pla aju dadfbine na akcizne proizvode kako bi se smanjila siva ekonomija. Pove anje akciza mofle biti opravdano samo u slu aju da se prebrodi momentalna kriza i krene s poreskom reformom. U suprotnom, ukoliko se ovim prijedlogom namjeravaju prikupiti sredstva za pokrivanje budffetskih manjaka, onda je mogu e o ekivati pad prihoda usljed rasta cijena i smanjene kupovne mo i stanovni–tva –to bi dalje rezultiralo –irenjem sive ekonomije naro ito kada su u pitanju cigarete i duhan.

³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u BiH, 1.6 šDuhanske prera evineo (Sl.novine BiH, broj 49/14)

⁴ Izmjene Zakona o akcizama u podru ju oporezivanja piva primjenjuju se od 1.9.2014. godine.

Carine

Prihodi od carine u decembru 2015. godine smanjeni su za čak 12,3% u odnosu na isti mjesec godinu ranije, pa je kumulativni rast carinskih prihoda u 2015. godini sveden na svega 1,9%. Ovakav trend kretanja naplate prihoda od carina mofe se pripisati padom uvoza iz Kine (19,7%) zbog okončanja velikih investicija (TE Stanari) i padom uvoza nafte iz Rusije zbog stanja na svjetskom tržištu derivata nafte. Također, primjena bescarinskog uvoza sa grupacijom EFTA-e dovelo je do povećanja uvoza roba u BiH iz zemalja članica ove grupacije za 12,7%.

1.1.2 Direktni porezi i ostali neporezni prihodi (FBiH)

Prema podacima Federalnog Ministarstva finansija u periodu januar - decembar 2015. godine, naplaćeno je ukupno 7.264 miliona KM javnih prihoda (bruto), što je za 2,9% ili 207 miliona KM više u odnosu na januar - decembar 2014. godine. Prihodi od poreza su se povećali za 5,4% u odnosu na posmatrani period godinu ranije, pa je njihova vrijednost ukupno iznosila 3.377 miliona KM. Direktnih poreza naplaćeno je ukupno 561 miliona KM, što je za 9% ili 46 miliona KM više u odnosu na 2014. godinu. U strukturi naplaćenih direktnih poreza, poreza na dobit u 2014. godinu naplaćeno je ukupno 187 miliona KM, što je za 15,3% ili 24 miliona KM više u odnosu na 2014. godinu. Po osnovu poreza na dohodak, Porezna uprava FBiH naplatila je ukupno 282 miliona KM, što je za 4,9% ili 13 miliona KM više u odnosu na 2014. godinu. Povećana je i naplata poreza građana. Naplaćeno je ukupno 85 miliona KM poreza građana, što je za 13,2% više u odnosu na godinu ranije. Naplata doprinosa također je imala trend rasta. U 2015. godini naplaćeno je ukupno 2.857 miliona KM doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje za nezaposlenost, što je za 2,4% ili 67 miliona KM više u odnosu na 2014. godinu. Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje naplaćeno je 1.588 miliona KM, što je za 41 milion KM više. Doprinosi za zdravstveno osiguranje naplaćeno je 1.140 miliona KM, ili 24 miliona KM više, a doprinosi za osiguranje za slučaj nezaposlenosti 128 miliona KM odnosno 2 miliona više u odnosu na 2014. godinu.

Tabela 3. Prihodi od direktnih poreza, doprinosa, taksi, naknada i dr. u FBiH (bruto)

VRSTE JAVNIH PRIHODA FBiH	2014 (KM)	2015 (KM)	Indeks 2015/2014
I PRIHODI OD POREZA	3.204.672.848	3.377.064.120	105,4
Indirektni porezi	2.689.257.728	2.815.360.459	104,7
Direktni porezi	515.415.120	561.703.661	109,0
Porez na dohodak	269.773.960	282.930.800	104,9
Zaostale uplate poreza	7.290.449	5.586.781	76,6
Porez na dobit	162.531.737	187.356.460	115,3
Porezi građana	75.186.077	85.111.140	113,2
Ostali porezi	632.897	718.480	113,5
II NEPOREZNI PRIHODI	1.062.001.004	1.029.670.412	97,0
Naknade i takse	227.142.595	237.397.288	104,5
Posebne naknade	179.416.086	216.582.536	120,7
Novčane kazne	35.087.228	38.997.035	111,1
Ostali prihodi	748.382	773.597	103,4
Neporezni prihodi	619.606.713	535.919.956	86,5
III DOPRINOSI	2.790.463.278	2.857.755.430	102,4
Doprinosi za PIO/MIO	1.547.884.824	1.588.911.973	102,7
Doprinosi za zdravstvo osiguranje	1.115.819.972	1.140.168.476	102,2
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	126.758.482	128.674.981	101,5
Ostali doprinosi	0	0	
UKUPNO (I+II+III)	7.057.137.130	7.264.489.962	102,9

Izvor: Federalno Ministarstvo finansija

U Federaciji BiH je po etkom 2016. godine usvojen novi Zakon o porezu na dobit, koji donosi odredbe izmjenjene u odnosu na prethodni Zakon, koji je u primjeni od 2008. godine, iako je ve ina odredbi starog Zakona zadržana. Izmjene se odnose na proširenje porezne baze u kontekstu poreznih obveznika i oporezive osnovice, kroz jasnije definiranje porezno nepriznatih rashoda. Tako er, uvedena su i nova pravila kontrole rashoda, kao što je pravilo istanjenja kapitalizacija, ili dodate nove metode kod transfernih cijena. Zatim, uvedeni su novi propisi koji će sankcionirati izbjegavanje porezne obaveze, tj. kaznene odredbe a predviđeni su i poticaji koje mogu koristiti svi porezni obveznici, bez preferiranja, a u korist povećanja zaposlenosti u FBiH. Prvi porezni poticaj omogućava umanjeње obveze poreza za 30% ukoliko porezni obveznik investira u proizvodnu opremu, na način da investira više od 50% ostvarene dobiti u toj godini. Drugi porezni poticaj omogućava umanjeње obveze poreza za 50% ukoliko porezni obveznik investira vrijednost od 20 miliona KM u stalna sredstva u razdoblju od pet godina, s tim da već u prvoj godini započne investiranje u iznosu od 4 miliona KM. Poznato je da u Evropskoj uniji Zakon o porezu na dobit tretira prihodovnu stranu budžeta države (entiteta), a poticaji na osnovu izvoza ili bilo koje druge djelatnosti, tretirani su kroz rashodovnu stranu budžeta. Da bi se usaglasili bh. propisi sa propisima EU, potrebno je da poticaji na osnovu izvoza budu regulisani drugim, a ne poreznim zakonima, po kojima bi se izvršila isplata iz budžeta. Zbog toga, novim Zakonom nisu predviđene porezne olakšice u smislu oslobađanja od poreza na dobit svih privrednih subjekata koji izvozom ostvare više od 30% ukupnog prihoda.

Ukupna stopa socijalnih doprinosa u FBiH iznosi 41,5% na bruto plate, što je mnogo više od prosjeka zemalja Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) - 29,5%. Smanjenje stopa doprinosa za socijalno osiguranje najpogodniji je način da se smanji fiskalno opterećenje rada. Ekonomija u FBiH bi postala znatno konkurentnija u poreznom smislu na međunarodnom tržištu, što bi povećalo izvoz, a smanjilo cijene domaćih proizvoda. Značajnije rasterećenje pozitivno bi uticalo i na direktne strane investicije s obzirom da se troškovi poslovanja u FBiH značajno smanjuju.

Tako er, uvođenjem jednostavnijeg procesa registracije (one-stop-shop) i poreskih olakšica (defiskalizacija - ukidanje obaveze da preduzetnici i zanatlije moraju imati fiskalne kase) rezultiralo bi rastom broja novoregistrovanih preduzetnika (nakon uvođenja jedno-alterskog sistema registracije preduzeća u RS se za osam mjeseci 2015. godine povećao broj novoregistrovanih pravnih subjekata za 736 u odnosu na isti prošlogodišnji period a istovremeno je broj objavljenih preduzetnika smanjen za 100 subjekata). Stvaranjem povoljnijeg poslovnog ambijenta mnogi pravni subjekti bi napustili sivu zonu i započeli legalno poslovanje a još bolji rezultat mogao bi se očekivati ako budu ukinuti neki parafiskalni nameti.

1.2 CIJENE

Mjesečni indeks pokazuje da su cijene potrošačkih dobara u decembru u odnosu na novembar 2015. godine bile manje za 0,1% dok su u odnosu na decembar 2014. godine bile niže za 1%. U prosjeku su cijene potrošačkih dobara u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu ostvarile neznatan pad, svega 0,7%.

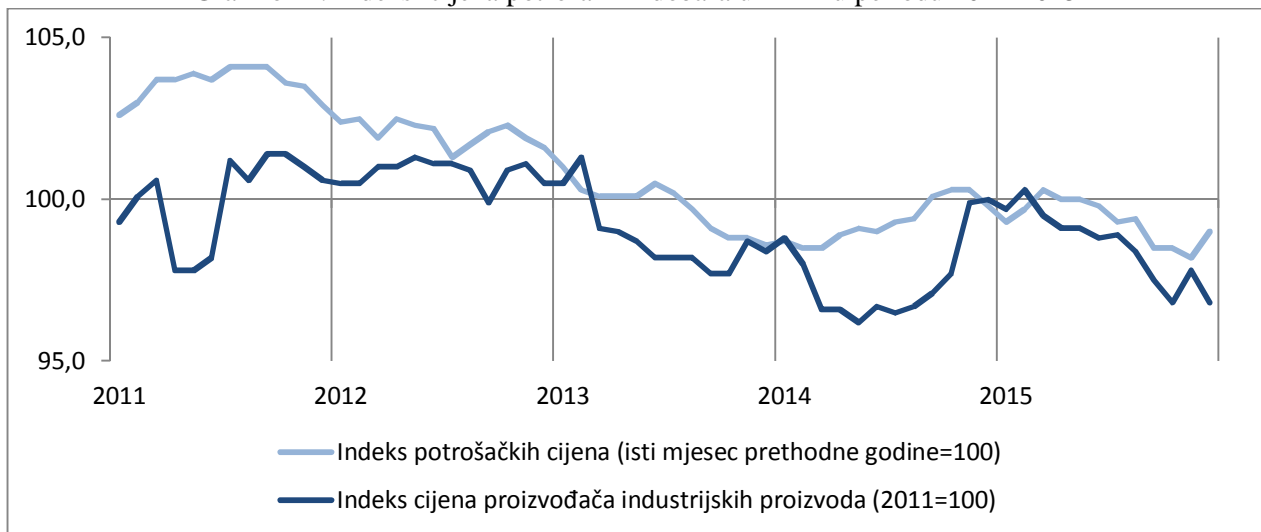
Na ukupan pad cijena potrošačkih dobara u 2015. godini u Federaciji BiH najviše je uticao pad cijena prijevoza od 6,3%, te pad cijena odjeće i obuće za 5,3%. Cijene hrane i bezalkoholnih pića tako er su bile niže u 2015. godini u odnosu na godinu ranije, ali za svega 0,9%. Neznatan pad cijena od 0,1% zabilježen je kod ostalih dobara i usluga. Kod ostalih osam osnovnih potrebitina (roba i usluga) koje se posmatraju prema CIOCOP⁵ klasifikaciji došlo je do rasta cijena u odnosu na

⁵ CIOCOP - klasifikacija lične potrošnje prema namjeni

2014. godinu. Tako je najveći rast cijena od 7,7% registrovan kod trgovine alkoholnim pićima i duhanom. Usluge obrazovanja u 2015. godini u prosjeku bile su skuplje za 3,5% u odnosu na 2014. godinu. Reflektirane, međim u kojima su troškovi stanovanja, električne energije, vode i plina, pala su se po cijenama većim za 1,5% u odnosu na cijene zabilježene u 2014. godini, a cijene komunikacionih usluga u 2015. godini bile su u prosjeku više za 1,3%. Cijene namještaja, kućnih uređaja i ostalih usluga bile su više za 1,1% u odnosu na 2014. godinu. Restorani i hoteli podigli su cijene u prosjeku za 0,3% u odnosu na godinu ranije dok su usluge zdravstva bile skuplje za 0,2%. Cijene u oblasti rekreacije i kulture porasle su za svega 0,1% u 2015. godini.

U narednom grafikonu prikazano je kretanje potrošačkih cijena i cijena proizvođača industrijskih proizvoda u periodu 2011 do 2015 u Federaciji BiH.

Grafikon 2. Indeksi cijena potrošačkih dobara u FBiH u periodu 2011-2015

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Pad cijena može se na prvi pogled činiti pozitivnim, jer potrošači mogu dobra i usluge nabavljati po nižim cijenama, ali u ovakvim situacijama potrošači odgađaju kupovinu očekujući i dalji pad cijena, a firme smanjuju proizvodnju i odgađaju investicije jer prodaja opada i očekujući dodatni pad cijene kapitalne opreme. Privreda veoma lahko ulazi u recesiju izazvanu manjkom tražnje i potrošnje, koji za posljedicu imaju pad proizvodnje. Time se stvara začarani krug jer smanjenje ekonomske aktivnosti izaziva rast nezaposlenosti i nemogućnost otplate kredita. Pad cijena (deflacija) može uticati i na punjenje budžeta, jer se zbog nižih cijena smanjuju i prihodi od PDV-a koji se djelimično mogu kompenzovati povećanjem stope akcize na cigarete i naftne derivate. Veliki jaz između bogatih i siromašnih rezultirao je nedostatkom srednje klase koja je glavni generator potrošnje, a sa smanjenom potrošnjom nastaje i deflacija. Banke slobodna sredstva nemaju kome plasirati, jer vlasnici većine kapitala nemaju potrebe da investiraju kapital, obzirom da država ne oporezuje taj kapital shodno njihovim prihodima, i tako se stvara višak na računima obaveznih rezervi banaka.

Cijene proizvođača industrijskih proizvoda su u 2015. godini u prosjeku bile više za 1% od cijena iz 2014. godine. Kada su u pitanju glavne industrijske grupacije, rast cijena zabilježen je kod intermedijarnih proizvoda, osim energije (2,6%), trajnih proizvoda za široku potrošnju (0,2%) i kod energije (0,2%), dok su cijene netrajnih proizvoda za široku potrošnju i cijene kapitalnih proizvoda bile niže za 0,1% odnosno 0,2%. Prema područjima i odjeljcima klasifikacionih djelatnosti u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu, došlo je do slijedećih promjena cijena proizvođača industrijskih proizvoda u FBiH:

Tabela 4. Cijene proizvoda i industrijskih proizvoda u FBiH	
	Rast/pad 2015/2014
Va enje ruda i kamena	-0,3%
Prera iva ka industrija	1,8%
Proizvodnja i snabdijevanje el.en.,gasom, parom i klimatizacija	-1,6%
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda; upravljanje otpadom te djelatnost sanacije okoli-a	-11,2%

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Kod jedanaest djelatnosti (od ukupno 22) u okviru prera iva ke industrije FBiH zabiljefen je rast cijena proizvodnje u 2015. godini u odnosu na godinu ranije. Najve i rast zabiljefen je u proizvodnji baznih metala i proizvodnji koksa i rafiniranih naftnih proizvoda gdje su cijene u prosjeku bile vi-e za 7,2% odnosno 6,9% od cijena iz 2014. godine. Najve i pad cijena zabiljefen je kod -tampanja i umnoflavanja snimljenih zapisa (-7,7%), kod proizvodnje tekstila (-6,2%), proizvodnje duhanskih proizvoda (-4,4%), te kod proizvodnje elektri ne opreme (-3,2%).

1.3 FINANSIJSKI SEKTOR

1.3.1 Bankarski sektor

Prema podacima Agencije za bankarstvo FBiH zaklju no sa 31.12.2015. godine, bankarsku dozvolu imalo je 17 banaka (1 drflavna i 16 privatnih) kao i na kraju 2014. godine. Bilansna suma bankarskog sektora na kraju 2015. godine iznosila je 17,2 milijarde KM, -to je u odnosu na 2014. godinu vi-e za 6,5% ili jednu milijardu KM. Rast bilansne sume najve im dijelom rezultat je rasta depozita i ukupnog kapitala, dok je u 2015. godini nastavljen trend smanjenja kreditnih obaveza. *Pregled finansijskih rezultata bankarskog sektora u Federaciji BiH za period 2002-2015 dat je u prilogu (grafikon I).*

Pozitivan finansijski rezultat ostvaren je kod 14 banaka u ukupnom iznosu od 220 miliona KM, -to je za 32% ili 53 miliona KM vi-e nego u 2014. godini, dok su tri banke iskazale gubitak u iznosu od 71 milion KM, -to je vi-e za 39% ili 20 miliona KM u odnosu na gubitak ostvaren prethodne godine. Ukupan kapital banaka iznosio je 2,6 milijardi KM i ve i je za 7,5% ili 182 miliona KM u odnosu na 2014. godinu. Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sistema, kao jedan od njegovih najvafnijih pokazatelja snage i adekvatnosti kapitala, sa 31.12.2015. godine iznosila je 15,3%, -to je vi-e od zakonskog minimuma (12%) i predstavlja zadovoljavaju u kapitaliziranost ukupnog sistema. To je jaka osnova i temelj za o uvanje sigurnosti i stabilnosti.

U 2015. godini, do-to je do promjena u u e- u dva najzna ajnija izvora finansiranja banaka: depozita i kreditnih obaveza, odnosno pove anja u e- a depozita sa 75,4% na 76,2% i smanjenja u e- a kreditnih obaveza sa 6,4% na 5,3%. Osnovni razlog promjene u e- a ova dva izvora finansiranja su rast depozita u 2015. godini za 8% ili 968 miliona KM i pad kreditnih obaveza za 11,9% ili 122 miliona KM. Depoziti, s u e- em od 76,2% i iznosom od 13,1 milijardi KM i dalje su najzna ajniji izvor za finansiranje banaka u FBiH.

Kada su u pitanju krediti, ohrabruje injenica da je zabiljefen rast plasmana kredita od 3,9% ili 440 miliona KM. Krediti su na kraju 2015. godine iznosili 11,6 milijardi KM. U 2015. godini, plasirano je ukupno 7,9 milijardi KM novih kredita, -to je za 3% ili 216 miliona KM vi-e u odnosu na 2014. godinu. Od ukupno plasiranih kredita, na privredu se odnosi 68%, na stanovni-tvo 27%, a ostatak na kreditiranje malih biznisa, zanata i poljoprivrede. U 2015. godini sektorska struktura kredita je promjenjena u odnosu na kraj 2014. godine, najvi-e kao rezultat rasta kreditnih plasmana sektoru stanovni-tva. Krediti dati stanovni-tvu iznosili su 5,7 milijardi KM i ve i su za 5% ili 257 miliona

KM u odnosu na 2014. godinu, dok su krediti dati privatnim preduze ima iznosili 5,3 milijarde KM –to predstavlja blagi rast od 2% ili 112 miliona KM u odnosu na godinu ranije. Navedena kretanja su rezultat stanja u realnom sektoru i djelovanja ekonomske krize na privredu i ukupnu ekonomiju u BiH, zbog ega kreditni portfolio pravnih lica ima znatno lo–iji kvalitet od sektora stanovni–tva.

Kada se analiziraju kamatne stope, znano je da je efektivna kamatna stopa (EKS) stvarna cijena kredita koja obuhvata nominalnu kamatnu stopu (NKS) i sve naknade i provizije banci pri obra unu cijene kredita. Trend blagog pada EKS na kredite nastavljen je i u 2015. godini kao rezultat sve izraffenije konkurencije na bankarskom trffi–tu FBiH. Na pad kamatnih stopa uticala je i slaba potrafnja za kreditima i s tim povezana ograni ena kreditna sposobnost postoje ih i potencijalnih dufnika. Ponderisana EKS u decembru 2015. godine iznosila je 6,17% –to je za 0,55 procentna poena manje od decembarskog nivoa iz 2014. godine. EKS na kratkoro ne kredite u decembru 2015. godine iznosila je 5,35% –to je za 0,72 procentna poena nifle u odnosu na decembar 2014. godine. EKS na dugoro ne kredite je u decembru 2015. godine iznosila 7,06%, –to je u odnosu na decembar 2014. godine manje za 0,22 procentnih poena.

EKS na kredite odobrene privredi, iako jo–uvijek nifla od EKS na kredite stanovni–tvu, smanjena je sa 6,32%, koliko je iznosila na kraju 2014. godine na 5,38% u decembru 2015. godine. Kod dugoro nih kredita za privredu u 2015. godini pad je iznosio 1,09% (sa 6,76% na 5,67%), dok su EKS na kratkoro ne kredite imale manji pad od 0,74% (sa 5,99% na 5,25%). EKS na kredite plasirane stanovni–tvu u decembru 2015. godine iznosila je 8,64% –to je za 0,02 procentna poena vi–e u odnosu na decembar 2014. godine. EKS na dugoro ne kredite plasirane istom sektoru je sa decembarskog nivoa 2014. godine od 8,60% smanjena u decembru 2015. godine na 8,55%. EKS na kratkoro ne kredite u decembru 2015. godine iznosila je 11,74% –to je za 2,84 procentnih poena vi–e u odnosu na decembar 2014. godine. Posmatrano u periodu od zadnjih 5 godina (2011–2015), evidentan je umjeren, ali kontinuiran pad ponderisanih prosje nih EKS na kredite izra unate na godi–njem nivou, primarno kod privrede, a kod stanovni–tva kontinuiran pad iz ranijih godina zaustavljen je u 2015. godini.

Prema procjenama stabilnosti finansijskog sistema BiH, koje je izvr–io MMF sredinom 2015. godine, bankarski sistem na–e zemlje ocjenjen je kao uglavnom zdrav, s tim da su slabosti zapafene kod banaka u doma em vlasni–tvu, gdje preovladava visoka stopa nekvalitetnih kredita. Da bi se ova slabost otklonila neophodno je raditi na unaprje enju postupaka za naplatu kolaterala, omogu avanju restruktuiranja dugovanja preduze a i rje–avanju problemati nih preduze a, kao i usvajanju smjernica za vansudsko restruktuiranje dugova. Od po etka ekonomske krize biljeffi se trend rasta u e– a nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima. Tako je na kraju 2009. godine u e– e nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima iznosilo 5,2% da bi sa 31.12.2015. godine ovaj procenat u e– a porastao na 12,9%, –to je skoro 2,5 puta vi–e. Ka–njenje u otplati dospjelih obaveza od strane dufnika, prije svega, pravnih lica, rezultira rastom nekvalitetnih kredita. Najzna ajniji uzroci rasta nekvalitetnih kredita su prije svega postoje a ekonomska i politi ka situacija u BiH te odsustvo kvalitetnih projekata i investicija u realnom sektoru, zatim stagnacija ili mali rast BDP, odsustvo ozbiljnih ekonomskih reformi, zastoji na putu pridruflivanja EU, nejasni poreski zakoni kod prodaje kredita, postoje i zakonski okvir koji predstavlja zna ajnu smetnju u brzom i efikasnom rje–avanju problema nekvalitetnih kredita, nerazvijeno trffi–te kapitala, slabosti u mehanizmima naplate i izvr–enja, kao i nepostojanje postupka vansudske naplate.

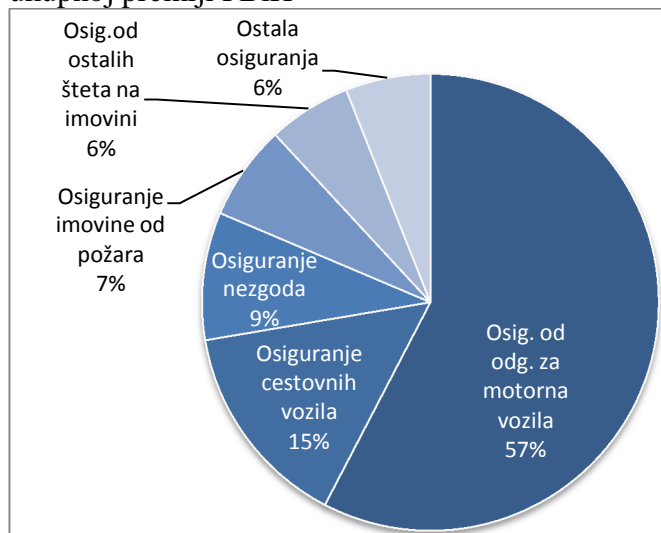
1.3.2 Tržište osiguranja

Kako se poslovanje osiguravaju ih dru–tva, kao i banaka, ne prati za nivo kanton , to e se analiza poslovanja odnositi na dru–tva u Federaciji BiH.

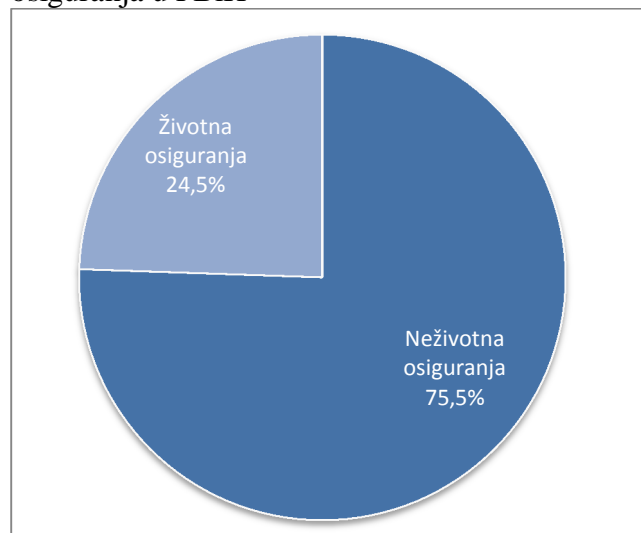
U 2015. godini u Federaciji BiH poslovalo je 12 osiguravajućih kuća. Ukupna premija osiguravajućih kuća iznosila je 377 miliona KM, što je za 6,7 miliona KM ili 1,8% više u odnosu na 2014. godinu. Pozitivan trend u odnosu na godinu ranije ostvaren je kod obje vrste osiguranja, flivotnog i neflivotnog osiguranja. U segmentu flivotnog osiguranja ostvarena je bruto premija od 92,2 miliona KM, što je rast od 5,9% u odnosu na 2014. godinu. Kod neflivotnog osiguranja, ostvarena premija iznosila je 284,8 miliona KM, što je rast od 0,6% u odnosu na 2014. godinu. U periodu od 2001. do 2015. godine, premija flivotnog osiguranja rasla je po prosječnoj stopi od 13%, premija neflivotnog osiguranja po stopi od 4,1% dok je premija ukupnog osiguranja rasla po prosječnoj stopi od 5,5%. Pregled kretanja premija osiguravajućih društava u FBiH za period 2001-2015 dat je u prilogu (grafikon II).

U ukupnoj ostvarenoj premiji dominira premija neflivotnog osiguranja, na koju u FBiH otpada 75,5% ukupne premije (284,8 miliona KM), a ostatak od 24,5% (92,2 miliona KM) na premiju flivotnih osiguranja. U premiji neflivotnih osiguranja 57,6% se odnosi na osiguranje od odgovornosti za motorna vozila sa ukupnom premijom od 164,1 miliona KM što je povećanje za 7,5% u odnosu na 2014. godinu. Auto-kasko osiguranje ili osiguranje cestovnih vozila ostvarilo je premiju od 41,8 miliona KM, što je za 0,3% manje u odnosu na godinu ranije i čini 14,7% ukupne neflivotne premije. Premija osiguranja od nezgoda iznosila je 25,7 miliona KM, što je za 0,2% više od rezultata koji je ostvaren u 2014. godini, dok je premija osiguranja od požara iznosila 19,1 miliona KM ili 0,4% više u odnosu na 2014. godinu. Osiguranje od ostalih šteta na imovini ostvarilo je za 5,2% manju premiju u odnosu na godinu ranije, pa je premija iznosila 16,7 miliona KM. Na ovih pet vrsta osiguranja otpada 94% ukupne premije neflivotnog osiguranja, dok ostatak od 6% se odnosi na ostala osiguranja. U 2015. godini, došlo je do povećanja premije u odnosu na 2014. godinu kod sedam vrsta neflivotnog osiguranja među kojima su: osiguranje jemstva sa rastom od 45,6%, zatim osiguranje plovila sa rastom od 26,2%, zdravstveno osiguranje sa rastom od 13,4%, osiguranje od odgovornosti za motorna vozila sa povećanjem od 7,5%, osiguranje od opće civilne odgovornosti sa rastom od 3,1%, osiguranje imovine od požara sa povećanjem od 0,4%, te osiguranje nezgoda sa rastom od 0,2%. Veliki pad vrijednosti ostvarene premije u odnosu na 2014. godinu zabilježeno je kod osiguranja kredita, čime je smanjeno i u ove vrste osiguranja u ukupnoj neflivotnoj ostvarenoj premiji. Nakon tendencije rasta premije ove vrste osiguranja, u posljednje četiri godine (2011-2014), kada je u ove osiguranja kredita poraslo sa 0,1%, u 2011. godini na 3,3% u 2014. godini, premija ove vrste osiguranja u 2015. godini ostvarena je u iznosu od svega 670 hiljada KM, što je 14 puta manje u odnosu na 2014. godinu kada je iznosila 9,3 miliona KM, te u ukupnoj premiji neflivotnog osiguranja FBiH učestvuje sa 0,2%.

Grafikon 3. Zastupljenost neflivotnih osiguranja u ukupnoj premiji FBiH

Grafikon 4. Odnos flivotnih i neflivotnih osiguranja u FBiH

Izvor: Agencija za nadzor osiguranja FBiH

Deset osiguravaju ih ku a u Federaciji BiH je ostvarilo ve u premiju u odnosu na 2014. godinu, dok su dvije osiguravaju e ku e zabiljeffile pad vrijednosti premija. Vode e osiguravaju e dru-tvo u Federaciji BiH i dalje je Sarajevo osiguranje, sa premijom od 56,5 miliona KM, -to je za 4,2% manje u odnosu na 2014. godinu, a u e- e ove ku e u ukupno ostvarenoj premiji Federacije BiH iznosi 15%. Euroherc osiguranje zauzima drugo mjesto na ljestvici sa ostvarenom premijom od 46,2 miliona KM, -to je za 7,3% vi-e u odnosu na godinu ranije. U e- e Euroherc osiguranja u ukupnoj premiji osiguravaju ih dru-tava u FBiH iznosi 12,3%. Bosna-Sunce osiguranje je u 2015. godini ostvarilo premiju u iznosu od 44,8 miliona KM, -to je pove anje od 2,7% u odnosu na 2014. godinu. Ipak, ova osiguravaju a ku a pala je za jedno mjesto na ljestvici, sa drugog na tre e mjesto sa u e- em od 11,9% u ukupnom premiji. Na etvrtoj poziciji je Uniqa osiguranje, koje je pove alo premiju za 5,3% u odnosu na 2014. godinu i sada iznosi 43,3 miliona KM, a njen trffi-ni udio u ukupnoj premiji osiguravaju ih dru-tava FBiH iznosi 11,5%. Sa u e- em u ukupnoj premiji od 9,6%, Triglav BH osiguranje zauzima petu poziciju na ljestvici, a ukupna premija ovog dru-tva iznosila je 36,1 miliona KM, -to je za 8,3% vi-e u odnosu na godinu prije. Na ovih pet istaknutih osiguravaju ih ku a u FBiH otpada 60,3% ukupne premije u FBiH.

Na trffi-tu osiguranja jo-uvijek je prisutan veoma duboki nesrazmjer u razvoju flivotnih u odnosu na neffivotna osiguranja. Kod neffivotnih osiguranja, Sarajevo-osiguranje je ostvarilo najve u premiju (52,7 miliona KM), zatim Euroherc (46,2 miliona KM), Bosna-Sunce (39,9 miliona KM), Triglav BH (28,4 miliona KM) i Croatia (27,5 miliona KM). Ovih pet dru-tava ostvarilo je 68,4% ukupne premije neffivotnog osiguranja u FBiH. Kada su u pitanju flivotna osiguranja, Uniqa osiguranje je zadrflalo prvu poziciju i u 2015. godini sa ostvarenih 24,9 miliona KM premije. Slijede ga Grawe osiguranje (22,1 miliona KM) Merkur BH osiguranje (21,4 miliona KM), Triglav BH osiguranje (7,7 miliona KM), Croatia osiguranje (7,3 miliona KM) itd. Od ukupne premije flivotnog osiguranja u FBiH na ovih pet osiguravaju ih ku a otpada 90,8%.

U toku 2015. godine na podru ju Federacije BiH prijavljeno je 96.634 slu ajeva -tete na ime neffivotnog osiguranja -to je za 6,6% ili 5.960 prijavljenih slu ajeva vi-e u odnosu na 2014. godinu. Ukupna vrijednost prijavljenih -teta iznosila je 198,9 miliona KM, od ega je rije-eno 84% slu ajeva sa ukupnim iznosom od 126,6 miliona KM. Kod flivotnog osiguranja, broj prijavljenih -teta iznosio je 8.618, -to je za 12,5% ili 957 prijava vi-e u odnosu na 2014. godinu, a njihova ukupna vrijednost iznosila je 39 miliona KM. Od toga je rje-eno 88,4% u iznosu od 34,5 miliona KM.

Po ukupnoj vrijednosti isplate -teta svih vrsta osiguranja u 2015. godini, Sarajevo osiguranje se nalazi na prvoj poziciji sa ispla enih 27,1 miliona KM na ime -teta, zatim slijede Bosna-Sunce osiguranje (19,2 miliona KM), Triglav BH osiguranje (19,1 miliona KM), Euroherc (18,8 miliona KM), Croatia osiguranje (18 miliona KM) i td.

1.3.3 Mikrokreditni sektor

U Federaciji BiH sa 31.12.2015. godine, poslovalo je 12 mikrokreditnih organiozacija (MKO), od toga 11 mikrokreditnih fondova (MKF-neprofitne organizacije) i jedno mikrokreditno dru-tvo (MKD-profitna organizacija) koje su poslovale sa 265 organizacionih dijelova.

Prema podacima Agencije za bankarstvo FBiH, MKO u Federaciji BiH u 2015. godini su ostvarile ukupni prihod od 75,8 miliona KM, -to je u donosu na 2014. godinu manje za 300 hiljada KM ili 0,4%. Najve i dio prihoda odnosi se na prihode od kamata koji iznose 66,9 miliona KM ili 88% ukupnih prihoda, dok ostatak prihoda od 12% ine operativni prihodi u iznosu od 8,9 miliona KM. U odnosu na 2014. godinu prihodi od kamata su se pove ali za 1% ili 683 hiljade KM, dok su operativni prihodi manji za 984 hiljade KM ili 10%. Istovremeno, rashodi MKO u 2015. godini iznosili su 71,4 miliona KM -to je u odnosu na godinu ranije manje za 41,2% ili 50 miliona KM.

Rashodi po kamatama na uzete kredite iznosili su 10,8 miliona KM, što predstavlja 15% ukupnih rashoda MKO, dok su operativni rashodi iznosili 56 miliona KM odnosno 79% ukupnih rashoda MKO. Rashodi po kamatama, u odnosu na 2014. godinu, su manji za 32% ili 5,1 miliona KM, dok su operativni rashodi manji za 12% ili 7,5 miliona KM. Ostatak od 6% ukupnih rashoda odnosi se na troškove rezervi za kredit i druge gubitke koji su u 2015. godini iznosili 4,5 miliona KM i manji su u odnosu na 2014. godinu za čak 89,3% (37,4 miliona KM).

Bilansna suma MKO u 2015. godini iznosila je 423,3 miliona KM i u odnosu na kraj 2014. godine manja je za 29 miliona KM ili 6%. U strukturi aktive, najznačajnije mjesto zauzimaju neto krediti, odnosno bruto krediti umanjeni za rezervisanja za kreditne gubitke, koji iznose 352 miliona KM. Ovi krediti čine 83% aktive i u odnosu na 2014. godinu manji su za 3,2 miliona KM ili 1%. Poslovni prostor i ostala fiksna aktiva čine 7% ukupne aktive i u odnosu na godinu prije manja je za 11,4 miliona KM ili 29% a njena vrijednost je 28 miliona KM. Novčana sredstva su se smanjila za 15%, pa je njihova vrijednost na kraju 2015. godine iznosila 32,9 miliona KM što čini 7,7% ukupne aktive. Plasmani bankama iznose 733 hiljade KM ili 0,2% ukupne aktive i manji su za 79% u odnosu na kraj 2014. godine. Dugoročne investicije su iznosile 3,1 miliona KM, koje iskazuje samo jedna MKF, a ostala aktiva koju čine obračunate kamate, avansi, aktivna vremenska razgranjenja i drugo iznosila je 6,6 miliona KM.

Problemi oko otplate kredita na teret jemaca i dalje su prisutni, o čemu govori podatak da je došlo do povećanja broja kreditnih partija koje otplaćuju jemci sa 1,44% iz 2014. godine na 1,58% u 2015. godini (0,14 procentnih poena). Obaveze po uzetim kreditima, koje čine osnovni izvor sredstava MKO, u 2015. godini dostigle su iznos od 208,4 miliona KM ili 49% ukupne pasive MKO i manje su za 21% u odnosu na kraj 2014. godine a ukupni kapital MKO iznosio je 193,3 miliona KM ili 46% ukupne pasive i povećanje je za 32,2 miliona KM ili 20% u odnosu na kraj 2014. godine.

Prema strukturi dodjele mikrokredita, na pravna lica se odnosi 2% ukupnih kredita a na fizička lica 98%. Pravnim licima je plasirano 7,1 miliona KM od čega se 48% odnosi na uslužne djelatnosti, 30% na trgovinu, 13% na proizvodnju, 4% na poljoprivredu i za ostale namjene 5%. Fizičkim licima je dodjeljeno 348,3 miliona KM kredita, a od toga na poljoprivredu otpada 35%, na uslužne djelatnosti 21%, na trgovinu i stambene potrebe 7% odnosno 19%, na proizvodnju 2% te za ostale namjene 16%. Iz navedenih podataka zaključuje se da je mikrokreditiranje najviše usmjereno na poljoprivredu (34%) i uslužne djelatnosti (22%). U odnosu na kraj 2014. godine, procenti ukupnih kredita koji se daju po svim kreditnim proizvodima u padu su od 5% do 34%, osim kredita za stambene potrebe koji su u porastu za 12%. Prema analizi efektivnih kamatnih stopa najjeftiniji krediti plasirani su za poljoprivredu i stambene potrebe, dok su najskuplji namjenski odnosno ostali krediti. U ovoj strukturi kredita na kratkoročne kredite se odnosi 11% ili 39,1 miliona KM, a na dugoročne kredite 89% ili 316,3 miliona KM. Obzirom da se najveći iznos kredita odnosi na dugoročne kredite plasirane fizičkim licima možemo zaključiti da se krediti u najvećem broju slučajeva odobravaju licima koja nemaju pristup tradicionalnim izvorima financiranja, kako zbog rizika posla kojeg obavljaju, tako i zbog nedostatka adekvatnih kolaterala.

1.4 DIREKTNA STRANA ULAGANJA

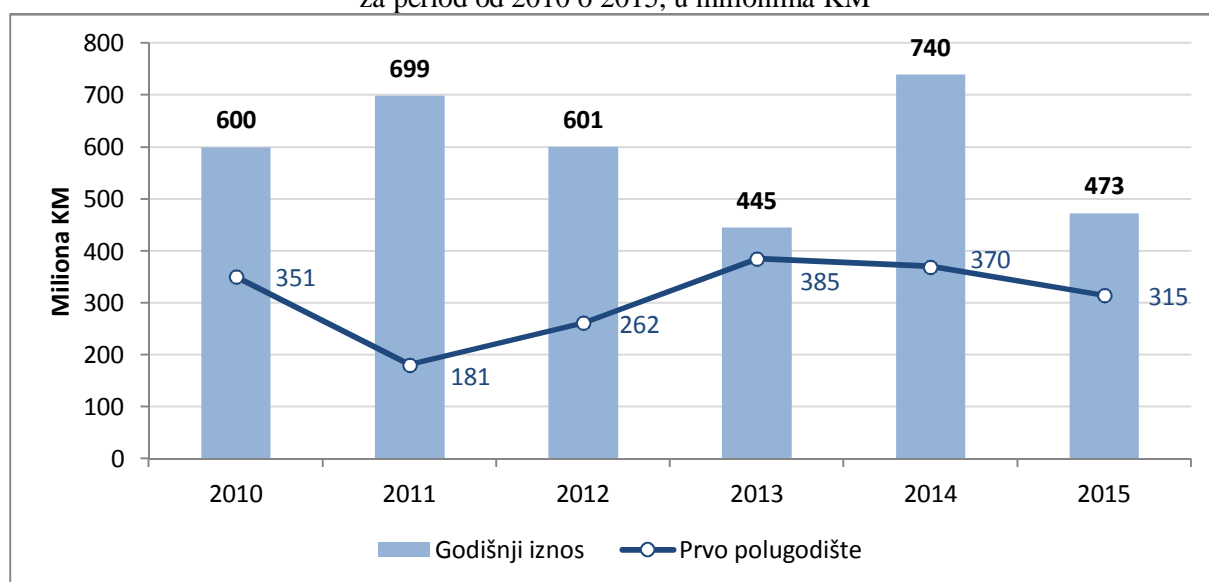
Statistički podaci o investicijama po kantonima veoma su oskudni i objavljuju se sa zakašnjenjem, tako da se ne može vršiti detaljna analiza u kantonalnim okvirima za 2015. godinu. Slijedeći podaci odnose se na cjelokupnu Bosnu i Hercegovinu.

Prema podacima Centralne banke, ukupna vrijednost direktnih stranih ulaganja (DSU) u periodu od 1994. do 2014. godine iznosila je 11,6 milijardi KM (6 milijardi eura). Najveći godišnji iznos u

posljednjih dvadeset godina zabilježen je u 2007. godini, kada su u BiH, zahvaljujući i privatizaciji velikih državnih preduzeća, direktna strana ulaganja iznosila 2,6 milijardi KM. Godinu kasnije, 2008. godine, registrovan je priliv DSU u iznosu od 1,3 milijarde KM –to se može smatrati zadovoljavajućim, naročito ako se uzme u obzir njegova pozitivna struktura (ulaganje u proizvodni sektor i visoko u – e – greenfield ulaganja). Nakon toga uslijedila je globalna ekonomska kriza koja je značajno uticala na smanjenje stranih ulaganja u 2009. godini, kada je registrovano samo 352 miliona KM –to je za 73,7% manje u odnosu na godinu ranije. Pozitivan trend direktnih stranih ulaganja je registrovan u 2010. i 2011. godini, da bi ponovo u 2012. i 2013. godini došlo do pada stranih ulaganja. U 2012. godini je zabilježen pad DSU od 14% u odnosu na 2011. godinu, a u 2013. godini strana ulaganja su iznosila 445 miliona KM, –to je 25,7% manje od ulaganja u 2012. godini. Prema zvaničnim podacima Centralne banke BiH, investicije u 2014. godini su iznosile 740 miliona KM i zabilježile su rast od 65,8% u odnosu na 2013. godinu. Prema strukturi direktnih stranih ulaganja u 2014. godini, na vlasnički kapital se odnosi 250,2 miliona KM, zadržane zarade su iznosile 84 miliona KM, dok je ostali kapital bio 405,3 miliona KM. Zemlja koja je u BiH, u 2014. godini, najviše investirala je Rusija (195,8 miliona KM), zatim slijede Austrija (172,5 miliona KM), Hrvatska (88,2 miliona KM), Velika Britanija (70,4 miliona KM), Luksemburg (36,5 miliona KM), Kuvajt (26,8 miliona KM), Srbija (25,5 miliona KM) i Holandija (24,5 miliona KM).

U 2014. godini, najznačajniji udio stranih direktnih investicija je registrovan u sektoru proizvodnje (30,8%), zatim slijede posredovanje nekretninama (22,8%), bankarstvo (20,3%), trgovina (13,0%), usluge (6,9%), turizam (2,6%), telekomunikacije (1,5%), transport (0,1%) i ostale djelatnosti (2,0%). Od ukupnih direktnih stranih ulaganja u BiH u 2014. godini na FBiH se odnosilo 376,8 miliona KM (51%). Ukupna vrijednost stranog kapitala namijenjena za osnivanje društava i izmjene u njihovoj vlasničkoj strukturi iznosila je 427,7 miliona KM, dok je, istovremeno, smanjenje stranog kapitala iznosilo 50,9 miliona KM.

Grafikon 5. Pregled odnosa godišnjih i polugodišnjih iznosa DSU u BiH za period od 2010 do 2015, u milionima KM

Izvor: FIPA i Centralna Banka BiH

Napomena: Godišnji iznosi su sa zadržanim zaradama, dok su polugodišnji podaci bez iznosa zadržanih zarada.

Prema preliminarnim podacima Centralne banke BiH, u prvih –est mjeseci 2015. godine, direktna strana ulaganja (bez iznosa zadržanih zarada) su iznosila 315 miliona KM, –to je za 14,9% manje u odnosu na isti period godinu ranije, ali ipak u okviru petogodišnjeg prosjeka. Treba uzeti u obzir da je ovaj iznos nepotpun, jer ne sadrži evidentirane zadržane zarade koje su dio stranih direktnih ulaganja, a objavljuju se samo na godišnjem nivou. Najviše je bilo ulaganja iz Austrije (111,9 miliona KM), Luksemburga (63,2 miliona KM) i Hrvatske (36,7 miliona KM). U prvom

polugodi-tu je najviše ulagano u trgovinu (103,9 mil. KM), prerađivačku industriju (20,6 mil. KM), telekomunikacije (64,7 mil. KM). Preliminarni podaci Centralne Banke BiH pokazuju da je ukupna vrijednost direktnih stranih ulaganja u našu zemlju u 2015. godini iznosila svega 473 miliona KM, što je za 36,1% odnosno 267 miliona KM manje u odnosu na godinu ranije. Direktna strana ulaganja već godinama se smatraju ključnim preduslovom za ubrzanje ekonomskog razvoja naše zemlje, ali zbog političke nestabilnosti, pravne nesigurnosti i lošeg poslovnog ambijenta strani ulagači zaobilaze BiH i svoj kapital ulažu u susjedne zemlje. Također, i bh. investitori plasiraju svoj kapital u inozemstvo, o čemu svjedoči i podatak da je u 2015. godini vrijednost bh. direktnih investicija u inozemstvu iznosila 70,3 miliona KM (procjena CBBH). Ne postoje detaljni podaci o visini i strukturi investicija bh. kompanija u inozemstvu ali se zna da su pravna lica sa sjedištem u Federaciji BiH u svrhu osnivanja preduzeća, predstavništava i poslovnih jedinica u 2015. godini prijavili iznosenje sredstava u ukupnom iznosu nešto većem od 7 miliona KM. Odliv domaćeg kapitala na strana tržišta rezultat su ili oporavka domaće ekonomije ili izbjegavanja ulaganja u BiH zbog lošeg poslovnog ambijenta. Program javnih investicija institucija BiH za period od 2016. do 2018. godine sadrži projekte ukupne vrijednosti milijardu i 875 miliona KM, od toga se milijardu i 468,75 miliona KM odnosi na kapitalne projekte, a 407,05 miliona KM na institucionalno-razvojne projekte. Vrijednost projekata koji direktno doprinose socio-ekonomskom razvoju iznosi milijardu i 279,58 miliona KM. Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) predviđa da bi u 2015. godini investicije mogle dostići i nivo između 880 i 940 miliona KM (ostvareno 473 miliona KM prema preliminarnim podacima CB BiH), u 2016. godini iznos između 980 miliona KM i 1,08 milijardi KM, u 2017. godini iznos između 940 miliona KM i 1,04 milijardi KM a u 2018. godini iznos između 910 miliona KM i 1,01 milijardi KM. Projekcije su bazirane na ulaganjima u elektroenergetski sektor, autoputeve te reinvestiranje kompanija koje uspješno posluju u BiH (Meggle mljekara, Swisslion PI Trebinje, Sisecam soda Lukavac SSL i Holdina d.o.o. Sarajevo).

2.

REALNI SEKTOR

2.1 INDUSTRIJA

U protekloj 2015. godini industrija Kantona Sarajevo ostvarila je manji obim proizvodnje u odnosu na godinu ranije za 1,8%. Od 2008. do 2015. godine, u posljednjih sedam godina, industrijska proizvodnja na nivou Kantona smanjivala se po prosječnoj stopi od 3,3%. Na nivou Federacije BiH i na nivou države, nastavljen je trend rasta industrijske proizvodnje iz 2013. godine. Obim industrijske proizvodnje u Federaciji BiH bio je za 2,2% veći u odnosu na 2014. godinu, dok je na nivou države rast obima proizvodnje iznosio 3,1%. U proteklih sedam godina (2008-2015), industrijska proizvodnja na nivou Federacije BiH se smanjivala po prosječnoj stopi od 0,8%, dok je u posmatranom periodu industrijska proizvodnja na nivou države padala po prosječnoj stopi od 2,2%.

Tabela 5. Indeksi industrijske proizvodnje u BiH, FBiH i KS

	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
BiH	120,9	83,5	105,0	105,6	94,8	106,4	100,2	103,1
FBiH	107,9	88,4	104,2	102,5	95,7	107,4	100,0	102,2
KS	123,8	94,5	98,2	94,8	93,5	99,3	99,2	98,2

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku KS, Federalni zavod za statistiku i Agencija za statistiku BiH

U okviru glavnih industrijskih grupacija u Kantonu Sarajevo u 2015. godini, u odnosu na 2014. godinu, rast proizvodnje zabiljefen je samo u energetskej industriji (6,8%), dok je kod ostalih industrijskih grupacija registrovan pad obima proizvodnje. Obim proizvodnje intermedijarnih proizvoda⁶ bio je za 1,8% manji u odnosu na 2014. godinu, dok je kod kapitalnih proizvoda zabiljefen pad proizvodnje za 4,5%. U proizvodnji netrajnih proizvoda za –iroku potro–nju⁷ registrovan je pad obima proizvodnje od 2,9%, dok je istovremeno proizvodnja trajnih proizvoda za –iroku potro–nju⁸ bila za 26,6% manja u odnosu na godinu ranije. Navedeni podaci mogu se vidjeti u narednoj tabeli.

	Kanton Sarajevo 2015/2014	Federacija BiH 2015/2014
Intermedijarni proizvodi	98,2	107,2
Energija	106,8	98,2
Kapitalni proizvodi	95,5	99,0
Trajni proizvodi za –iroku potro–nju	73,4	96,4
Netrajni proizvodi za –iroku potro–nju	97,1	103,0

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo; Federalni zavod za statistiku

Naredna tabela prikazuje indekse industrijske proizvodnje prema podru jima i oblastima klasifikacione djelatnosti (KD):

	Kanton Sarajevo 2015/2014	Federacija BiH 2015/2014
Va enje ruda i kamena	23,9	98,9
Prera iva ka industrija	96,4	104,2
Proizvodnja i snabdijevanje elektri nom energijom i plinom	106,8	98,5

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo; Federalni zavod za statistiku

U 2015. godini u odnosu na 2014. godinu, u Kantonu Sarajevo, do–lo je do pada proizvodnje u oblasti va enja ruda i kamena za 76,1%, a na nivou Federacije BiH za 1,1%. U Kantonu Sarajevo je proizvodnja prera iva ke industrije bila manja za 3,6% u odnosu na proizvodnju iz 2014. godine, a u Federaciji BiH ostvareni obim proizvodnje prera iva ke industrije bio je ve i za 4,2%. Kada je u pitanju proizvodnja i snabdijevanje elektri nom energijom i plinom, u Kantonu Sarajevo je do–lo do rasta obima proizvodnje za 6,8%, dok je na nivou Federacije BiH zabiljefen pad od 1,5%.

Od 21 grane prera iva ke industrije Kantona Sarajevo, u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu, osam (8) grana zabiljeffilo je rast proizvodnje, dok je preostalih trinaest (13) grana ostvarilo manji nivo proizvodnje.

Me u granama koje su ostvarile zna ajan rast obima proizvodnje, najprije se isti e proizvodnja baznih metala, koja je ostvarila rast od ak 163%. Jo–jedna od industrijskih grana koja je ostvarila

⁶ Proizvodi koji se koriste kao input u proizvodnji drugih dobara/poluproizvodi (–e er, elik, automobilski motori i sl.)

⁷ Proizvodi koji se odmah konzumiraju i iji vijek trajanja ne prelazi 3 godine (kozmetika, proizvodi za i–enje, hrana, odje a, obu a i sl.)

⁸ Proizvodi iji je vijek trajanja duffi od 3 godine (automobili, ku anski aparati, namje–taj, sportska oprema, igra ke i sl.)

iznimno visok rast je popravak mašina i instaliranje opreme, čiji rast iznosi 77,1% u odnosu na 2014. godinu. Kod tampanja i umnožavanja snimljenih zapisa u 2015. godini je za razliku od 2014. godine došlo do rasta obima proizvodnje za 17,4%. Sliče na promjenu u povećanju obima proizvodnje od 17,3% u 2015. godini je došlo i proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme. Nakon pada obima proizvodnje ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda u 2013. godini od 30,2%, u 2014. godini je ova grana prerađivačke industrije ostvarila rast proizvodnje za 31,5%, a u 2015. godini je zabilježen blagi rast od 0,1% u odnosu na godinu ranije. Proizvodi i odjevnih predmeta su povećali svoj obim proizvodnje u 2014. u odnosu na 2013. godinu za 13,8%, a trend rasta se nastavio i u 2015. godini gdje je došlo do povećanja obima proizvodnje za 3,3%. Proizvodnja prehrambenih proizvoda je također nastavila sa pozitivnim trendom iz 2014. godine. U 2015. godini, obim proizvodnje prehrambenih proizvoda se povećao za 6% u odnosu na godinu ranije.

U 2015. godini, čak trinaest grana industrije je zabilježilo pad obima proizvodnje, među kojima su grane industrije koje su u prethodnoj godini bilježile rast. Najveći pad u obimu proizvodnje su zabilježile industrija proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (38,8%) i proizvodnja razna, te elektroničkih i optičkih proizvoda (30,8%), koje su također u prethodnoj godini bilježile negativan trend u obimu proizvodnje. Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa je u 2014. godini ostvarila rast (30,4%), kao i proizvodnja farmaceutskih proizvoda i preparata (7,1%), dok su u 2015. godini obje grane industrije zabilježile pad. Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa je smanjena za 3,2% u 2015. godini, dok je proizvodnja farmaceutskih proizvoda i preparata ostvarila pad od 5,7%. Prerada drva i proizvoda od drva i pluta osim namještaja je u 2014. godini ostvarila najveći rast u obimu proizvodnje u odnosu na godinu ranije, dok je u 2015. pomenuta grana industrije ostvarila pad obima proizvodnje od 10,5%. Slična situacija je i sa proizvodnjom električne opreme, koja je u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu ostvarila rast od 37,3%, a u 2015. godini pad obima proizvodnje za 15,3% u odnosu na godinu ranije. Proizvodnja mašina i uređaja i proizvodnja namještaja zabilježile su pad obima proizvodnje u 2014. od 17,4%, odnosno 15,6% u odnosu na nivo proizvodnje iz 2013. godine, a pad se nastavio i u 2015. godini (25,5%, odnosno 26,6%). Nakon oporavka industrije duhana u 2013. godini, proizvodnja je opala u 2014., a pad se nastavio i u 2015. godini, te je pomenuta industrija ostvarila pad obima proizvodnje od 20,2% u odnosu na 2014. godinu. Nastavak smanjenja obima proizvodnje je ostao prisutan u industriji motornih vozila, prikolica i poluprikolica, gdje je zabilježen pad od 21% u odnosu na obim proizvodnje iz 2014. godine. Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda se u 2014. godini povećala za 0,5% u odnosu na 2013. godinu, dok je u 2015. ostvarila pad u obimu proizvodnje od 1,5%. Proizvodnja kafe i srodnih proizvoda, kao i proizvodnja piva su i u 2015. godini zadržale negativan trend u obimu proizvodnje kao i prethodne godine, a njihov obim se umanjio za 2% odnosno 1,1%. *Pregled kretanja stope rasta industrijske proizvodnje po granama u Kantonu Sarajevo za period 2012-2015 dat je u prilogu (tabela II).*

Podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni osnovnih industrijskih grupacija pokazuju da je prerađivačka industrija u Kantonu Sarajevo u 2015. godini povećala izvoz za 14,1%, dok se uvoz smanjio za 3,8%. Istovremeno se i deficit smanjio za 216 miliona KM ili 7,7% te je na kraju 2015. godine iznosio 2.587,4 miliona KM. Kod proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom, zabilježen je rast izvoza električne energije za 17,5%, kao i uvoza za 14,3%. Istovremeno je uvezeno 7,3% manje prirodnog i industrijskog gasa u odnosu na 2014. godinu. Podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni osnovnih industrijskih grupacija prikazani su u narednoj tabeli:

Tabela 8. Izvoz i uvoz osnovnih industrijskih djelatnosti u KS				
OBLASTI KD-a	IZVOZ		UVOZ	
	2015 (u 000 KM)	Indeks 2015/2014	2015 (u 000 KM)	Indeks 2015/2014
Va enje ruda i kamena	1.385	121,8	119.426	95,0
Prera iva ka industrija	702.633	114,1	3.290.052	96,2
Proizvodnja i snabdijevanje el.en.gasom, parom i klimatizacija	213.199	117,5	33.305	114,3

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo

Izvoz prera iva ke industrije Kantona strukturalno ini 12,5% izvoza prera iva ke industrije Federacije BiH i 8,6% izvoza prera iva ke industrije BiH. Od ukupno ostvarenog izvoza Kantona Sarajevo, na robu prera iva ke industrije otpada 70%. Istovremeno, prera iva ka industrija Kantona uvezla je robe u vrijednosti od 3,3 milijarde KM i to ini 23,9% ukupnog uvoza bh. prera iva ke industrije, odnosno 34% uvoza na nivou Federacije BiH. Ne-to vi-e od 92% ukupnog uvoza Kantona Sarajevo otpada na sektor prera iva ke industrije.

2.2 POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENI SEKTOR

Poljoprivredno - prehrambeni sektor raspolaffe zna ajnim resursima za organizovanje razli itih vidova primarne poljoprivredne proizvodnje i pogonima za njihovu preradu. Ovaj sektor predstavlja velik potencijal za smanjenje izraflene nezaposlenosti u Kantonu Sarajevo.

Cjelokupna primarna poljoprivredna proizvodnja Kantona, ne zadovoljava ukupne potrebe prisutnog stanovni-tva i instalisane respektabilne kapacitete za preradu i proizvodnju hrane. Prera iva ka industrija svoje potrebe za sirovinama uglavnom obezbje uje sa drugih podru ja BiH ili iz uvoza. Primjena Zakona o nov anim podsticajima ohrabrila je razvoj poljoprivredne proizvodnje na podru ju Kantona Sarajevo u 2015. godini. Podsticaji su realizovani u iznosu od 3.239.584 KM, ime je rije-eno 1.955 zahtjeva (82,3%) a izmirena su i dugovanja prema 59 poljoprivrednika koja su ostvarili pravo na poticaje u prethodnoj godini, i tih 267.000 KM su upla ena u 2015. godini. Najve i dio tih poticaja usmjeren je u animalnu proizvodnju (2.279.876 KM) i to za podr-ku farmama junadi, ovaca, pili a, otkup svjeffeg mlijeka, proizvodnju sirove vune, p elinjake. U poticajima za biljnu proizvodnju dominira uzgoj jagodi astog vo a, ljekovitog bilja, povr a, heljde. Podr-ka je data i gljivarskoj proizvodnji, kao i certificiranoj organskoj proizvodnji. Rezultati poticaja ogledaju se u pove anju vlastite proizvodnje hrane, u boljem kori-tenju vlastitih resursa, pove anju zaposlenosti, obezbje enju dijela sirovina za prera iva ku industriju.

Vlada Federacije BiH je usvojila Program nov anih podr-ki u poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2016. godinu u iznosu od 65,8 miliona KM, iji su korisnici klijenti upisani u Registar poljoprivrednih gazdinstava i Registar klijenata a nosilac Programa je Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i -umarstva. U narednom tekstu daje se pregled nekih proizvodnji na podru ju BiH i KS.

U **ratarskoj proizvodnji**, najzna ajnije mjesto zauzimaju povr-ine zasijane krompirom (1.084 ha ili 25,9%), one mogu biti i duplo ve e. Tako er, ne-to ve e povr-ine zasijane su sa flitaricama i sto nim krmnim biljem.

U **voćarskoj proizvodnji** pove an je prinos svih vrsta vo a od 2 do 5 puta, kod nekih i vi-e (orah) u odnosu na 2014. godinu (pregled prinosa vo a u KS za period 2009 - 2015. godine daje se u tabelarnom prilogu). Prethodna godina bila je povoljnija za vo arsku proizvodnju od 2014. godine u

kojoj su se desile klimatske promjene praćene poplavama. Izvoz voća i povrća iz Kantona Sarajevo povećan je za 75,3% (11,2 miliona KM) u odnosu na 2014. godinu ali je istovremeno zabilježen i rast uvoza ovih proizvoda za 21,6% (11,9 miliona KM), pri čemu je pokrivenost uvoza izvozom iznosila 39%.

Analiza Vanjskotrgovinske komore BiH govori da pokrivenost uvoza izvozom **u sektoru voća i povrća** u Bosni i Hercegovini raste i trenutno iznosi 51%, a ukupan izvoz u 2015. godini iznosi blizu 149 miliona KM. Paralelno raste i vrijednost uvoza u ovom sektoru. Jagodasto voće nosi 41% ukupnog bh. izvoza u ovom sektoru (60 miliona KM), dok uvozom dominira tropsko voće. Srbija, Rusija, Njemačka, Hrvatska i Turska su najznačajnija izvozna tržišta, a maline, jabuke, kruške, šljive i korničoni su najkonkurentniji izvozni proizvodi. Pored tropskog voća, uvozom dominiraju jabuke, paradajz, paprike, sjemenski krompir i kruške. Najviše uvozimo iz zemalja regije, te iz Italije, Turske i Holandije.

Proizvodnja i prerada mlijeka u Kantonu Sarajevo, od 2013. godine, ponovo bilježi trend rasta. U 2014. godini, ostvaren je veći obim proizvodnje mlijeka (kravlje, kozijeg i ovčijeg) za 6,1%, a u 2015. godini proizvodnja se povećala za 16,6%. Sektor mlijeka, mliječnih prerađevina i jaja u Kantonu Sarajevo ostvario je veći izvoz u odnosu na 2014. godinu za 17,7%, dok se istovremeno uvoz ovih proizvoda smanjio za 5,8%. Ipak, i pored pozitivnih statističkih podataka u 2015. godini, proizvođači i navedenih proizvoda imaju razloga za zabrinutost, obzirom da je uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u Kantonu Sarajevo pet puta veći od izvoza (pokrivenost uvoza izvozom 20%). Razlog nepovoljnog stanja u ovom sektoru je niska otkupna cijena mlijeka, utvrđeni podsticaji se ne isplaćuju na vrijeme, loša regulativa koja uređuje trgovinu između zemalja u okruženju i BiH. Podaci Vanjskotrgovinske komore BiH pokazuju da od 2012. godine pada i uvoz i izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda na nivou Bosne i Hercegovine (2015/2014 stopom od 6%), što sugeriše da raste potražnja domaćih proizvoda. Struktura vanjskotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine je nepovoljna: sir, maslac i fermentirani proizvodi čine 81% uvoza, a izvozimo mlijeko i pavlaku (77% izvoza).

Proizvođači mesa i mesnih preradevina u Kantonu, kao i u BiH, očekuju produženje trgovinskog aranžmana bescarinskog izvoza svježeg i rashlađenog govećeg mesa u Tursku u cijeloj 2016. i 2017. godini, kako je i dogovoreno. Protekle 2015. godine, naša zemlja je izvezla oko 9.300 tona mesa u Tursku tako da je od odobrene kvote bescarinskog izvoza od 15.000 tona mesa ostalo još nekkih 5.700 tona za izvoz koji se namjerava ostvariti u 2016. godini. Izvoz mesa i mesnih prerađevina u Kantonu Sarajevo je povećan u 2015. godini za 2,8% u odnosu na 2014. godinu, dok je istovremeno smanjen uvoz ovih proizvoda za 6,4% pri čemu je izvoz nadmašio uvoz za 4 miliona KM (stopa pokrivenosti uvoza izvozom je 111,4%). Osim Turske, izvoz mesa i mesnih prerađevina mogao bi uskoro neometano krenuti i na EU tržište, obzirom da je naša zemlja ispunila većinu uslova iz Akcijskog plana koje je odobrio inspeksijski tim Direkcije Europske komisije za zdravlje i hranu, revizije i analize (FVO). Ipak, u Kantonu Sarajevo još uvijek su prisutni problemi u ovom sektoru, zbog prekomjernog uvoza finalnih prerađevina i nelojalne konkurencije zbog čega je neophodno destimulisati uvozne interese, stimulisati i organizovanosti primarnu proizvodnju itd.

Prema podacima Vanjskotrgovinske komore BiH, bilans **u sektoru peradarstva** kontinuirano je pozitivan, uz rast pokrivenosti uvoza izvozom (2011: 123%, 2015: 138%). Struktura razmjene relativno je dobra, jer smo neto uvoznici za živu perad i meso peradi, dok bilježimo pozitivan bilans za jaja i prerađevine od mesa peradi. Ključna su tržišta regije: Srbija, Kosovo, Makedonija i Crna Gora, na kojima je u 2015. godini ostvareno 99% ukupnog izvoza. Na tržište Hrvatske u 2012. godini plasirano je 14,3 mil. KM (52% meso peradi, 27% jaja i 20% prerađevine). U Kantonu Sarajevo povećan je broj zaklanih peradi sa 2,5 miliona u 2014. godini na 2,7 miliona koliko je zaklano u 2015. godini, dok se proizvodnja jaja povećala za 50%.

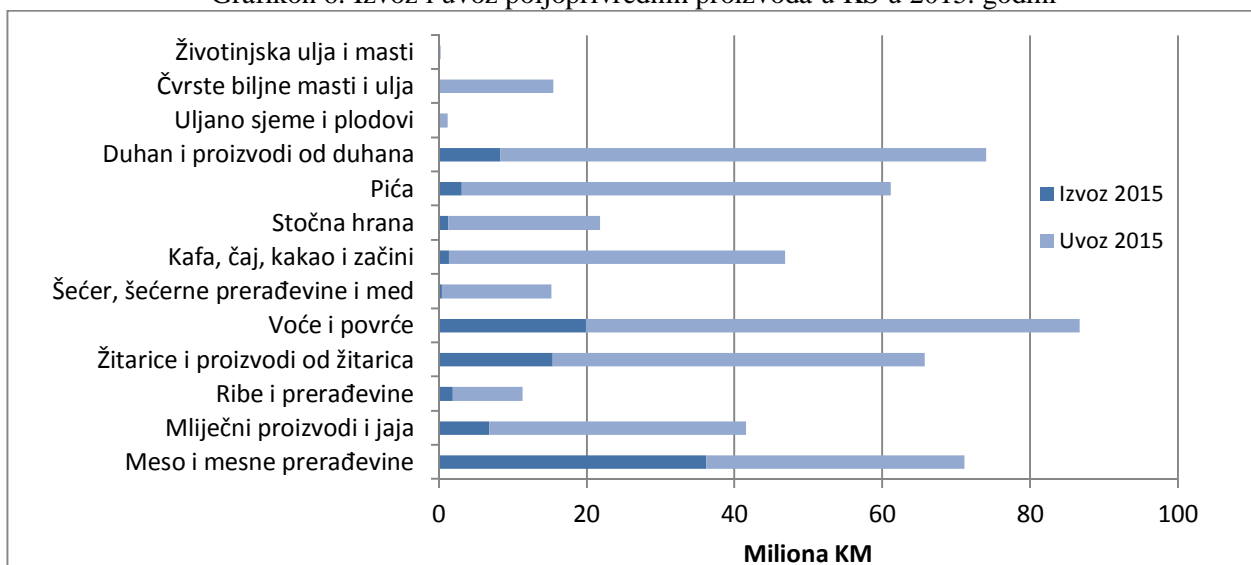
Proizvođači pića u Kantonu Sarajevo, u 2015. godini u odnosu na godinu ranije, ostvarili su manji obim proizvodnje za 1,1%. Ovaj sektor prerađivačke industrije duži niz godina je u veoma delikatnom položaju, jer domaća industrija posluje u uvjetima nelojalne konkurencije, pa se domaće kompanije zadužuju kod banaka da bi finansirale svoje poslovanje. Uvoz piva u Kanton Sarajevo u 2015. godini (58 miliona KM) bio je 50 puta veći od izvoza (1,1 miliona KM), a u odnosu na 2014. godinu uvoz je povećan za 2,5%, dok je izvoz smanjen za 51,4%. Za sada su bezalkoholna pića izuzeta iz Zakona o akcizama, tako da za njih neće biti povećanja ali pivo, kao akcizni proizvod, moguće da će se opteretiti dodatnim iznosom akcize od 15 feninga po litru. Osim piva, tu su još i alkoholna pića (osim vina), kojima će u narednom periodu također biti povećane akcize. Povećanjem akciza na pivo doći će do povećanja cijena ovih proizvoda, što za velike multinacionalne kompanije, koje pokrivaju 65% domaće tržišta piva, ne predstavlja veliki teret ali za domaće proizvođače, koji se bore sa likvidnošću, to znači pad potrošnje odnosno pad prihoda od prodaje koje za sobom povlači ukidanje određenog broja radnih mjesta.

Proizvodnjom i preradom jagodastog voća, ljekobilja i šumskih plodova bavi se više kompanija u KS. Kanton može da ponudi veliki broj vrsta samoniklog ljekovitog bilja, za razliku od većine evropskih zemalja, koje ne raspolože velikim brojem vrsta ovog bilja. U protekloj 2015. godini na području Kantona Sarajevo proizvedeno je 2,5 puta više meda (172 tone) u odnosu na godinu ranije. Izvoz Kantona Sarajevo u sektoru čerernih prerađevina i meda se povećao za 7,9%, dok je istovremeno uvoz smanjen za 33,7%. U Bosni i Hercegovini sektorom ljekovitog bilja i šumskih plodova dominiraju gljive i šumski plodovi, čija berba karakteristično oscilatorna kretanja zavisno od klimatskih uslova. Najveći promet na zemlji ostvaruje u kategoriji suhih gljiva, nakon čega slijede smrznute i svježe. Glavna tržišta za gljive su zemlje zapadne Evrope (Italija, Švicarska, Njemačka, Francuska i Slovenija). Izvoz eteričnih ulja konstantno raste, ali u 2015. godini počinje da stagnira. Ljekovito bilje i začini su relativno stabilni i pozitivni, dok je izvoz meda na vrlo niskom nivou i bilježno značajan deficit. Bez obzira na pad izvoza u 2015. godini, sektor je izrazito pozitivan uz pokrivenost uvoza izvozom od 303%.

U Bosni i Hercegovini, **proizvodnja duhana** je ograničena na područje Posavine, Semberije i Hercegovine. U proteklih nekoliko godina pa do danas, proizvodnja duhana je značajno smanjena. Kontinuirani rast proizvodnje duhana u Kantonu Sarajevo prekinut je stupanjem na snagu Zakona o akcizama BiH u julu 2009. godine kojim se svake godine povećava maloprodajna cijena duhanskih proizvoda. Porez na proizvode (akciza i PDV) najznačajnije utiče u maloprodajnoj cijeni proizvoda jer isti kod cigareta u 2015. godini iznosi 88%, a kod rezanih duhana više od 84%. Pad u proizvodnji od 17,5% iz 2010. godine povećao se u petogodišnjem razdoblju za 2,7 procentnih poena, pa je tako u 2015. godini obim proizvodnje bio za 20,2% manji u odnosu na godinu ranije. Izvoz duhana i proizvoda od duhana smanjen je u 2015. godini za 26,3% a uvoz za 0,7% u odnosu na 2014. godinu. Pored visokih poreza, duhansku industriju u Kantonu Sarajevo najviše oglašuje nelojalna konkurencija.

Naredni grafikon pokazuje da je u robnoj razmjeni Kantona Sarajevo sa svijetom, kada je u pitanju poljoprivredni sektor, mnogo više zastupljen uvoz od izvoza. Jedino je kod razmjene mesa i mesnih prerađevina izvoz veći od uvoza za 4%. Pokrivenost uvoza izvozom kod razmjene voća i povrća kao i flitarica iznosila je 30%, dok je u robnoj razmjeni ribe te mlijeka i mliječnih proizvoda pokrivenost uvoza izvozom iznosila 20% odnosno 19%. U razmjeni duhana i proizvoda od duhana pokrivenost uvoza izvozom je iznosila 13%, dok je u razmjeni pića samo 5% se odnosilo na izvoz a ostatak na uvoz.

Grafikon 6. Izvoz i uvoz poljoprivrednih proizvoda u KS u 2015. godini

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku KS

Podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni Kantona Sarajevo pokazuju da je u 2015. godini, u odnosu na godinu prije, smanjen izvoz mesa i mesnih prerađevina za 4,4% ali je istovremeno smanjen i njihov uvoz za 6,4%. Izvoz mlijeka, mliječnih prerađevina i jaja povećao se za 12,8% u odnosu na 2014. godinu, dok se uvoz smanjio za 5,8%. Uvoz ribe i prerađevina u Kanton Sarajevo u 2015. godini smanjio se za 15,9%. Žitarice i proizvodi od žitarica su izvezeni u vrijednosti veće od 2014. godine dok je njihov uvoz bio manji za 4,5%. Visok rast izvoza zabilježen je kod kave, čaja, kakaa i začina za 189,4%, dok se uvoz smanjio za 33,7%. Voće i povrće je izvezeno za 32,8% više u odnosu na godinu prije, a uvoz ovih proizvoda bio je veći za 21,6%. Izvoz kafe, čaja, kakaa i začina smanjen je za 3,3% u odnosu na 2014. godinu, a uvoz se smanjio za 5,2%. Izvoz stočne hrane u 2015. godini bio je skoro 5 puta veći od izvoza iz 2014. godine, dok se uvoz ove robe smanjio za 20,5%. Istovremeno je povećan izvoz pića za 22,9%, dok se uvoz povećao za 2,5%. Izvoz duhana je smanjen za 40,3%, a uvoz za 0,7%. Također, izvoz uljanog sjemena i plodova znatno je smanjen u odnosu na 2014. godinu (-38,5%), dok je istovremeno uvoz ovih roba bio za 2,2% manji u odnosu na godinu ranije. Također, u 2015. godini, registrovan je pad uvoza ulja i masti životinjskog porijekla i rast uvoza ulja i masti biljnog porijekla u odnosu na godinu prije. Tako je uvoz ulja i masti životinjskog porijekla u protekloj godini bio manji za 85,9%, dok je uvoz biljnih ulja i masti bio veći za 15,1%.

2.3 ŠUMARSTVO

Šumsko zemljište u Federaciji Bosne i Hercegovine zauzima preko 50% ukupne površine, a u Kantonu Sarajevo 65,43%, i zbog toga je upravljanje i privredno korišćenje šumom od vitalnog društvenog interesa. Ukupna površina šumskih zemljišta, bez obzira na tip vlasništva, na području Kantona Sarajevo iznosi 82.998,88 ha. Od ukupne površine šumskih zemljišta, u državnom vlasništvu je 70.746,80 ha (85,24%) a u privatnom 12.252,08 ha (14,76%).

Na području sarajevskog kantona, u 2015. godini, proizvedeno je ukupno 143 hiljade m³ šumskih sortimenata što je u poređenju sa 2014. godinom više za 5,1%. Istovremeno, na nivou Federacije BiH proizvedeno je ukupno 1.977 hiljada m³ šumskih sortimenata ili 1% manje u odnosu na proizvodnju iz 2014. godine. Prodaja šumskih sortimenata na području Kantona Sarajevo bilježi rast u odnosu na prodaju iz 2014. godine za 2,8%. Prodano je ukupno 144 hiljade m³ šumskih sortimenata. Na nivou Federacije BiH prodano je 1,8% manje šumskih sortimenata u odnosu na

2014. godinu. Ukupna prodaja iznosila je 1.846 hiljada m³ –umskih sortimenata. Navedeni podaci se mogu vidjeti iz slijede e tabele:

Tabela 9. Proizvodnja i prodaja –umskih sortimenata u KS i FBiH			
ELEMENTI	Kanton Sarajevo I-XII 2015	Federacija BiH I-XII 2015	Učešće KS /FBiH
Proizvodnja (hiljada m ³)	143	1.977	7,2%
<i>Rast/pad (2015/2014)</i>	<i>5,1%</i>	<i>-1,0%</i>	
Prodaja (hiljada m ³)	144	1.846	7,8%
<i>Rast/pad (2015/2014)</i>	<i>2,8%</i>	<i>-1,8%</i>	

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo; Federalni zavod za statistiku

Iz prezentiranih podataka je vidljivo da se 7,2% ukupne koli ine –umskih sortimenata u Federaciji BiH proizvede u Kantonu Sarajevo, dok u ukupnoj prodaji Federacije BiH sarajevski kanton u estvuje sa 7,8%. Stanje na zalihama, koje je evidentirano krajem mjeseca decembra 2015. godine na podru ju Kantona Sarajevo, iznosilo je 3 hiljade m³ –umskih sortimenata, –to je za 40% manje u odnosu na isti mjesec 2014. godine. *Pregled kretanja proizvodnje i prodaje šumskih sortimenata u KS za period 2000-2015 dat je u prilogu (grafikon III).*

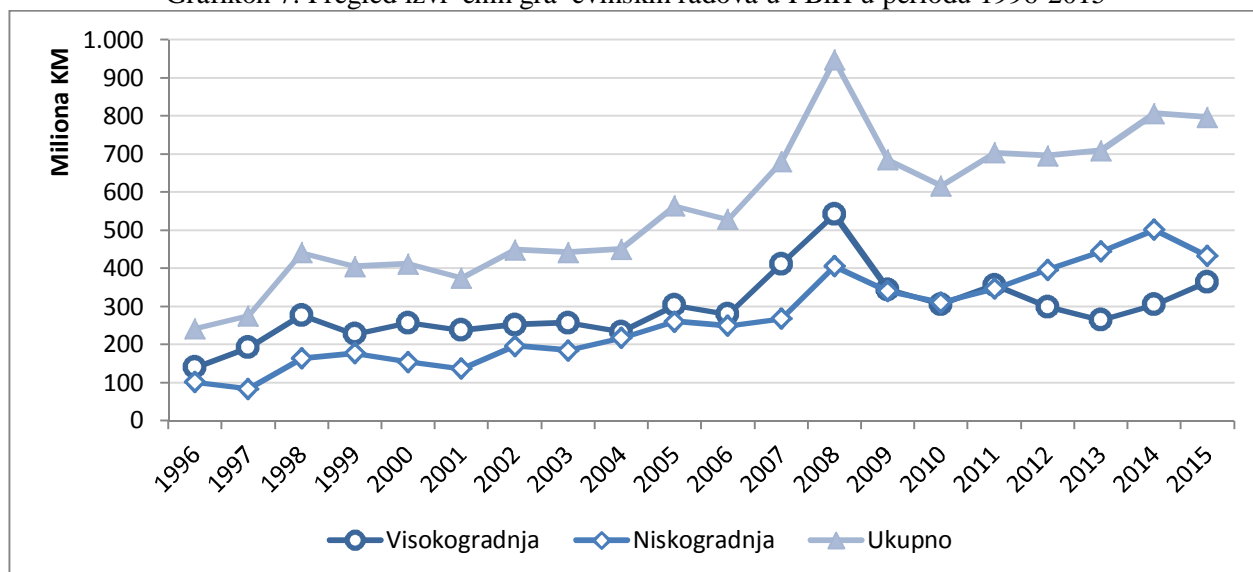
Kad je u pitanju drvna industrija, statisti ki podaci pokazuju da je u Kantonu Sarajevo u 2015. godini do–lo do pove anja izvoza namje–taja za 50,6% u odnosu na godinu ranije. Ukupna vrijednost namje–taja koji je plasiran na inostrano trffi–te iznosila je 199,8 miliona KM, –to ini 20% ukupnog izvoza Kantona Sarajevo. Istovremeno, uvoz namje–taja stranog porijekla na podru je sarajevskog kantona smanjen je u odnosu na 2014. godinu za 7,8%, a njegova vrijednost iznosila je 51,6 miliona KM, –to ini 1,4% ukupnog uvoza u kanton. Proizvodi od drveta, osim namje–taja izvezeni su u vrijednosti od 4,9 miliona KM –to je za 4,5% manje u odnosu na 2014. godinu i ini 0,5% ukupnog izvoza Kantona Sarajevo. Sa druge strane, uvoz ovih proizvoda se pove ao za 9,8% u odnosu na godinu ranije, sa ukupnom vrijedno– u od 28,8 miliona KM, –to predstavlja 0,8% uvoza u Kanton Sarajevo. Drvo i pluta u estvuju u ukupom izvozu Kantona Sarajevo sa 4,3%, a u uvozu 0,2%. Vrijednost izvoza ovih proizvoda iznosila je 43,3 miliona KM, –to je za 11,7% vi–e u odnosu na 2014. godinu, a vrijednost uvoza iznosila je 8 miliona KM ili 6,4% vi–e u pore enju sa istim periodom godinu ranije.

2.4 GRAĐEVINARSTVO

Oblast gra evinarstva se statisti ki prati samo za drflavni nivo i nivo entiteta, tako da se ne mođe vr–iti analiza u kantonalnim okvirima, iako je na Kantonu Sarajevo sjedi–te najja ih gra evinskih kompanija u Federaciji pa i drflavi. Slijede i podaci odnose se na FBiH.

U 2015. godini, vrijednost izvr–enih radova iznosila je 796,5 miliona KM, –to je u odnosu na godinu ranije vi–e za 37,7 miliona ili 5%. U 2015. godini, zabilježen je pad u niskogradnji za 8,8% ili 42 miliona KM, ali je istovremeno ostvaren rast u visokogradnji od 28%, odnosno 79 miliona KM. Od ukupne vrijednosti gra evinskih radova, na niskogradnju se odnosilo 54,3% (432,2 miliona KM), dok je ostatak od 45,7% (364,3 miliona KM) radova ostvaren u visokogradnji. Ukupno djelatnost gra evinarstva u Federaciji BiH broji 21.559 zaposlenih (decembar 2015. godine), –to je u odnosu na decembar 2014. godine vi–e za 2,1%. *Pregled kretanja indeksa vrijednosti izvršenih građevinskih radova u FBiH za period 2010-2015 dat je u prilogu (grafikon IV).*

Grafikon 7. Pregled izvršenih građevinskih radova u FBiH u periodu 1996-2015

Izvor: Federalni Zavod za statistiku

2.4.1 Visokogradnja

U Federaciji BiH, u 2015. godini, zabilježen je pad u visokogradnji, ta nije u izgradnji stanova, gdje je izgrađeno ukupno 890 stanova, –to je u odnosu na 2014. godinu manje za 14%. Ukupna površina završenih stanova u Federaciji BiH iznosila je 52.446 kvadratnih metara, –to je u odnosu na 2014. godinu manje za 11,1%.

Prosječna cijena kvadratnog metra završenih stanova u Federaciji BiH u 2015. godini je porasla za 2,1% u odnosu na godinu ranije, te je iznosila 1.564,70 KM. U Sarajevu je cijena porasla za 2,3% u odnosu na 2014. godinu, pa se kvadratni metar mogao kupiti po prosječnoj cijeni od 1.685,40 KM. U formiranju cijene kvadratnog metra u Federaciji BiH troškovi gradnje u estvuju sa 76,7% (1.200,90 KM) i veći su u odnosu na 2014. godinu za 0,8%. Ostatak cijene formiraju građevinsko zemljište sa 10,1% (158,40 KM) i ostali troškovi sa 13,2% (205,40 KM). U Sarajevu troškovi gradnje kvadratnog metra veći su za 3,6% u odnosu na 2014. godinu i njihovo udjeljenje u formiranju cijene iznosi 77,2% (1.301,30 KM). Ostatak cijene udjeljenje građevinsko zemljište sa udjeljenjem od 10,3% (174,50 KM) i ostali troškovi sa 12,5% (209,60 KM).

2.4.2 Niskogradnja

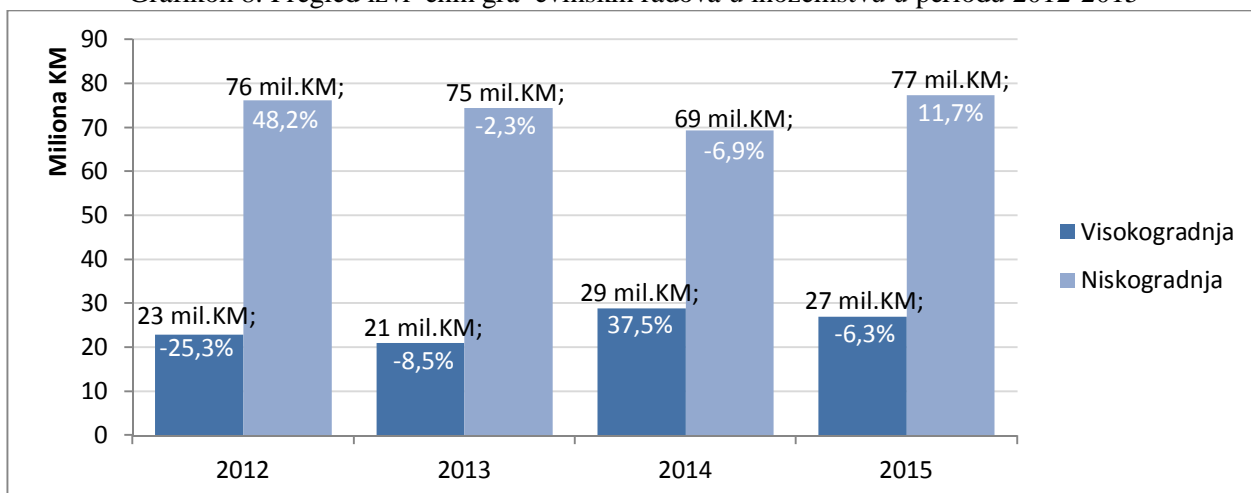
Najveće vrijednosti investicija odvijaju se na projektima autoceste Koridora Vc, tako da je i u 2015. godini nastavljen trend veći udjeljenje građevinarstva u realizaciji projekata niskogradnje. U domenu niskogradnje, značajniji izvjesni projekti u Federaciji BiH su izgradnja dionice Počitelj – Međugorje, koja uključuje i izgradnju najdužeg mosta u FBiH, kao i nastavak izgradnje autoceste od Zenice, prema riječi i Doboju. Izgradnja dionice Klopčan – Pečuj (Donja Gračnica) kod Zenice, ukupne dužine 5,78 kilometara, biće omogućena putem kredita od strane EBRD u iznosu od 108 miliona eura. Radovi na ovoj dionici obuhvaćaju izgradnju četiri vijadukta i dva tunela, a završetak radova se očekuje nakon dvije i po godine od njihovog početka. Početkom radova na ovoj dionici bit će otvoreno prvo gradilište na Koridoru 5C za novi investicioni ciklus vrijedan 892 miliona eura. Potrebno je spomenuti i grant od 22 miliona eura koji je odobren na ovoj zemlji na samitu u Beču u protekle 2015. godine, a odnosi se na izgradnju prekograničnog mosta na Savi i autocestu kod Svilaja.

U Kantonu Sarajevo, najveći i građevinski projekti u niskogradnji odnose se na izgradnju "A transverzale" i "Jufne longitudinalne". Vrijednost radova "A transverzale" u iznosu od 5,8 miliona KM finansira Kanton Sarajevo i Općina Novi Grad putem Direkcije za puteve KS-a, a cilj ovog projekta je da se Meunarodni aerodrom Sarajevo poveže sa centrom grada. Završetak radova očekuje se u julu 2016. godine. Uz ranije odobrenih 16,5 miliona eura kredita od EBRD i dodatnih 6 miliona eura zajma, nastaviti će se izgradnja "Jufne longitudinalne", što uključuje tri raskrsnice i izgradnju velikog kružnog toka kod pekare "ASö". Završetak radova na ovom projektu očekuje se krajem 2017. godine.

2.4.3 Građevinski radovi u inozemstvu

Ukupna vrijednost ugovorenih građevinskih radova u inozemstvu, u 2015. godini, iznosila je 321,4 miliona KM, što je u odnosu na 2014. godinu manje za 3,7% ili 12,3 miliona KM. Od ugovorene vrijednosti realizovano je 32,5% ili 104,5 miliona KM, što je za 6,4% više u odnosu na godinu ranije. Realizacija poslova odnosi se na oblast niskogradnje 74,1% i na visokogradnju 25,9%. Cjelokupni poslovi visokogradnje u iznosu od 27,1 miliona KM izvršeni su u Evropi, dok su dvije trećine poslova niskogradnje realizovani u Evropi (52,9 miliona KM), a jedna trećina u Africi (24,5 miliona KM). Manja vrijednost ugovorenih radova iziskivala je i manji angažman radnika na gradilištima u inozemstvu o čemu svjedoči i podatak da je u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu bilo registrovano 11,4% manje radnika (ukupno 738 radnika).

Grafikon 8. Pregled izvršenih građevinskih radova u inozemstvu u periodu 2012-2015

Izvor: Federalni Zavod za statistiku

Stanje u građevinskom sektoru, u velikoj mjeri ovisi od ukupnog političkog ambijenta i poslovnog okruženja. Na razvoj građevinarstva, pa time i ukupni ekonomski rast, direktno utiču investicije, zaduženja, mogući bankarski kreditiranja i sprovođenje Reformske agende. U 2015. godini je došlo do oporavka visokogradnje, odnosno njenog blagog rasta u ukupno realiziranim radovima za 8,2 procentna poena. Međutim, bh. građevinske kompanije teško je pogodio gubitak tržišta Libije i Iraka, što se naročito odrazilo na Hidrogradnju. Problemi sa osiguranjem bankovnih garancija mogu se riješiti jedino zajedničkim nastupom bh. kompanija na trećim tržištima sa građevinskim kompanijama iz zemalja regije. Uslove referenci, finansiranja i bankovnih garancija većina bh. kompanija ne može ispuniti što bh. građevinare dovodi u položaj da se ne mogu samostalno prijaviti, već samo putem konzorcija i udruživanja sa stranim kompanijama. U takvim slučajevima bh. firme obično kao podizvođači realiziraju radove, pri čemu se nerijetko dešava i da glavni izvođači nisu referentni za takvu poziciju. Udruženja građevinara pri Privrednoj komori FBiH je poslalo Vladi FBiH zahtjev za rješavanje pitanja bankovnih garancija, ali su ponovo naglasili potrebu osnivanja ministarstva za građevinarstvo.

2.5 UNUTRAŠNJA TRGOVINA

U trgovini na malo, na području Kantona Sarajevo u 2015. godini, ostvareno je 2,6 milijardi KM prometa (bez PDV-a), što je za 4,2% manje u odnosu na promet ostvaren u 2014. godini. Ova stopa je s jedne strane rezultat smanjenja prometa neprehrambenih proizvoda u nespecijalizovanim prodavnicama od 15,9%, prometa ostvarenog izvan prodavnica od 12,2%, te prometa motornih goriva od 1,8% u odnosu na 2014. godinu. Sa druge strane zabilježen je rast prometa hranom, pićem i duhanom za 9% te prometa proizvoda u specijaliziranim prodavnicama, od 15,9%. Najveći i obim prometa ostvaren je u nespecijalizovanim prodavnicama gdje je ukupan promet iznosio 965 miliona KM, što čini 37,2% ukupnog prometa u Kantonu Sarajevo. U specijalizovanim prodavnicama, ostvareno je 24,3% ukupnog prometa Kantona ili 630 miliona KM, dok je u trgovinama gorivima i mazivima ostvareno 523 miliona KM, što je 20,2% ukupnog kantonalnog prometa na malo (bez PDV-a). Promet u trgovinama hranom, pićem i duhanskim proizvodima iznosio je 140 miliona KM, što odgovara u udjelu od 5,4% u ukupnom prometu Kantona Sarajevo, a u trgovinama na malo izvan prodavnica ostvareno je 0,6% ukupnog prometa što izraženo u novcu iznosi 15 miliona KM. Ostale djelatnosti trgovine na malo ostvarile su promet u iznosu od 323 miliona KM, sa udjelom u ukupnom prometu Kantona Sarajevo od 12,3%.

U Federaciji BiH je, u 2015. godini, u trgovinama na malo ostvareno za 4,5% više prometa (bez PDV-a) u odnosu na godinu ranije. Strukturalno, najveći i rast prometa ostvaren je u prodaji namještaja, opreme za rasvjetu i električnih aparata za domainstvo od 28,1% a u udjelu ovih proizvoda u ukupnoj maloprodaji Federacije BiH iznosi 2,9%. U specijalizovanim prodavnicama finansijskim namirnicama, rast prometa u odnosu na 2014. godinu iznosio je 20,3%, dok je promet od prodaje odjeće i obuće bio za 22,2% veći u odnosu na godinu ranije. Finansijske namirnice u specijaliziranim prodavnicama čine 5,1% ukupnog prometa trgovina na malo u Federaciji BiH, a odjeća i obuća u udjelu sa 5,8%. Metalne robe, boje i stakla, kao i ostalog građevinskog materijala, koji u udjelu sa 5,1% u ukupnom prometu maloprodaje, prodano je u vrijednosti veća od 13,5% u odnosu na prodaju iz 2014. godine. Medicinskih i kozmetičkih proizvoda prodano je za 11,4%, više a ostalih proizvoda iz specijaliziranih prodavnica za 11,1% više u odnosu na 2014. godinu. Navedene trgovinske strukture u udjelu u ukupnom ostvarenom prometu trgovine na malo Federacije BiH sa 7,9% odnosno 3,1%. Najveći udjel (34,4%) u ukupnom prometu u trgovinama na malo otpada na finansijske namirnice u nespecijalizovanim prodavnicama, gdje je promet od prodaje u 2015. godini ostvario rast od 1,2% u odnosu na godinu ranije. Ostali proizvodi u nespecijaliziranim prodavnicama sa udjelom od 14,4% u ukupnom maloprodajnom prometu Federacije BiH ostvarili su rast prometa od skromnih 0,9%. Pad prometa u trgovini na malo Federacije BiH u 2015. godini zabilježen je kod prodaje motornih goriva i maziva (2,3%) i kod prodaje izvan prodavnica (4,6%). Trgovina motornim gorivima u udjelu sa 20,9% u ukupnoj maloprodaji Federacije BiH, a trgovina izvan prodavnica u udjelu sa 0,5%.

U distributivnoj trgovini Kantona Sarajevo u decembru 2015. godine, ukupno je bilo zaposleno 20.984 radnika gdje je prosječna neto plaća u istom mjesecu iznosila 752 KM, a u bruto iznosu sa doprinosima i porezom na plaću u svega 1.155 KM. Trgovina po ovim pokazateljima je jedna od privrednih grana sa najnižom prosječnom plaćom, čak 280 KM manje od prosjeka Kantona Sarajevo. U odnosu na godinu ranije, broj radnika u trgovini se smanjio za 618 radnih mjesta (2,9%), dok je prosječna neto plaća niža za 2,2%.

Podaci Centra za istraživanje tržišta (GfK BiH) pokazuju da se više od 70% prometa u trgovini na malo u BiH ostvaruje u tržnim centrima i trgovinskim lancima, a ostalo u manjim prodajnim objektima. Prema udjelu tržnih centara u bh. maloprodaji, još uvijek se na prvom mjestu nalazi Konzum Sarajevo sa 25% u udjelu, a slijede ga Bingo Tuzla sa 19% u udjelu i Delta maxi Banja Luka sa 9% u udjelu u ukupnom prometu. Male privatne radnje i dućani nalaze se u veoma teškoj situaciji gdje se bore za opstanak, a o tome svjedoči podatak o padu njihovog udjela u ukupnom

maloprodajnom prometu sa 50%, koliko je bilo zabilježeno prije desetak godina, na današnjih nešto manje od 10%. Podaci Uprave za indirektno oporezivanje BiH ukazuju da se 84,5% PDV-a u bh. trgovačkoj mreži odnosi na prodaju strane robe. Zastupljenost strane robe u domaćoj maloprodaji i veleprodaji iznosi gotovo 90%, što je imalo za posljedicu da se iz Bosne i Hercegovine u inozemstvo odlilo oko 18 milijardi KM u 2015. godini. Rigorozni uvjeti stranih veletrgovaca, u vidu zahtjeva za dodatno plaćanje pozicija i visokih marži, koji se postavljaju pred domaću proizvodnju, predstavljaju prepreku za plasman domaćih proizvoda u trgovačkim lancima. Godišnja uplata poreza, naknada i doprinosa na račun javnih prihoda Bosne i Hercegovine od strane trgovine iznosi 7 milijardi KM, što je veći doprinos od cjelokupne proizvodnje i ostalih usluga. Potrebno je da se u narednom periodu pronađe način za povećanje proizvodnje i prodaje domaćih proizvoda, jer se rezerve većerpe što ukazuje na pad trgovine i prodaje.

2.6 VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Prema podacima dobijenim od **Vanjskotrgovinske komore BiH**, vanjskotrgovinska razmjena privrede Kantona Sarajevo sa svijetom za **period januar-decembar 2015. godine**, u poređenju sa kretanjima u Bosni i Hercegovini i u Federaciji Bosne i Hercegovine, vidi se iz sljedećeg tabelarnog pregleda:

Vanjskotrgovinska razmjena	BiH	FBiH	Kanton Sarajevo	Učešće KS/BiH	Učešće KS/FBiH
	I-XII 2015	I-XII 2015	I-XII 2015		
Ukupan izvoz	9.215.983	6.241.807	1.041.779	11,3%	16,7%
Ukupan uvoz	15.401.937	10.180.906	3.349.154	21,7%	32,9%
Obim ukupno	24.617.920	16.422.713	4.390.933	17,8%	26,7%
Saldo	-6.185.954	-3.939.099	-2.307.375	37,3%	58,6%
Rast/Pad: Deficit	-9,7%	-1,5%	-7,4%		
Pokrivenost	59,8%	61,3%	31,1%		
Rast/Pad: Izvoz	3,1%	5,5%	5,9%		
Rast/Pad: Uvoz	-2,5%	2,7%	-3,7%		
Rast/Pad: Ukupnog obima vanjskotrgovinske razmjene	-0,4%	3,7%	-1,6%		
Porast/Smanjenje: Stepena pokrivenosti	5,6%	2,7%	9,9%		

Izvor: Vanjskotrgovinska komora

Iz prezentiranih podataka vidljivo je da je **ukupna vanjskotrgovinska razmjena Kantona Sarajevo** ostvarena u iznosu od **4.391 miliona KM**, što je za **70 miliona KM** ili **1,6 %** manje nego u 2014. godini i što predstavlja nešto više od četvrtine ukupne vanjskotrgovinske razmjene Federacije BiH (26,7%), odnosno 17,8% vanjskotrgovinske razmjene BiH sa svijetom. Najznačajniji vanjskotrgovinski partneri Kantona Sarajevo u 2015. godini bili su Hrvatska, Njemačka, Srbija, Kina i Italija, sa kojima se ostvarilo 57,2% ukupne vanjskotrgovinske razmjene.

Ukupan izvoz Kantona Sarajevo u 2015. godini prvi put je dostigao vrijednost od milijardu KM, ta nije **1.041 miliona KM** što je za **58 miliona KM** ili **5,9%** više u odnosu na 2014. godinu, i predstavlja 16,7% izvoza FBiH. U udjelima izvoza Kantona Sarajevo u izvozu FBiH se neznatno povećalo za 0,1 procentnih poena u odnosu na 2014. godinu. U ukupnom izvozu Bosne i Hercegovine, sarajevski kanton učestvuje sa 11,3% što je za 0,3 procentna poena više u odnosu na udjel u izvozu iz 2014. godine. **Ukupan uvoz** Kantona Sarajevo u 2015. godini smanjen je za **128 miliona**

KM ili 3,7% i iznosi 3.349 miliona KM. U ukupnom uvozu Federacije BiH, Kanton Sarajevo u estvuje sa jednom tre inom (32,9%), –to je u odnosu na godinu ranije manje za 2,2 procentna poena, dok se u e– e uvoza Kantona Sarajevo u ukupnom uvozu BiH smanjilo za 0,3 procentna poena u odnosu na 2014. godinu te iznosi 21,7%. Za razliku od izvoznih rezultata, Kanton Sarajevo je na vode oj poziciji po ostvarenoj vrijednosti uvoza u odnosu na druge kantone/flupanije u Federaciji BiH, za posmatrani period.

Pove anje izvoza uz istovremeno smanjenje uvoza rezultiralo je **padom deficita u Kantonu Sarajevo za 186 miliona KM ili 7,4%** u odnosu na 2014. godinu. Deficit u iznosu od **2.307 miliona KM** ini 58,6% ukupnog deficita Federacije BiH –to u odnosu na u e– e iz 2014. godine predstavlja smanjenje za 3,7 procentnih poena, dok u ukupnom deficitu BiH sarajevski kanton u estvuje sa 37,3% ili 0,9 procentnih poena vi–e u odnosu na godinu ranije.

Stopa pokrivenosti uvoza izvozom u Kantonu Sarajevo u 2015. godini je **povećana za 9,9% i iznosi 31,1%, te je i dalje niska u odnosu na FBiH 61,3%** (pove anje za 2,7%), a u BiH stepen pokrivenosti uvoza izvozom iznosi 59,8% (pove anje za 5,6%). *Pregled uvoza/izvoza KS za period 2008-2015 dat je u prilogu (grafikon V).* Federacija BiH u estvuje u izvozu BiH sa 67,7%, a RS sa 29,7%, a u uvozu BiH, Federacija BiH u estvuje sa 66,1%, a RS 28,7%.

U periodu od po etka ekonomske recesije pa do kraja pro–le godine (2008-2015), uvoz Kantona Sarajevo se smanjivao po prosje noj stopi od 2,6%. U apsolutnom iznosu, uvoz Kantona Sarajevo u 2015. godini manji je za 682 miliona KM od uvoza iz 2008. godine (4.031 miliona KM). Istovremeno, izvoz Kantona Sarajevo na kraju 2015. godine ve i je za 196 miliona KM od izvoza iz 2008. godine (846 miliona KM), –to zna i da je u posmatranom periodu izvoz rastao po prosje noj stopi od 3%. Ovakva kretanja uvoza i izvoza dovela su do smanjenja deficita u Kantonu Sarajevo u 2015. godini u odnosu na 2008. godinu za 878 miliona KM, –to pokazuje i prosje na stopa od 4,5% po kojoj se deficit Kantona Sarajevo u periodu 2008-2015 godi–nje smanjivao. Indeksi i prosje ne stope rasta izvoza, uvoza i obima na nivou BiH, FBiH i Kantona Sarajevo daju se u narednoj tabeli:

Elementi	BiH		FBiH		KS	
	Indeks 2015/2008	Prosječna stopa 2008-2015	Indeks 2015/2008	Prosječna stopa 2008-2015	Indeks 2015/2008	Prosječna stopa 2008-2015
Izvoz	137,3	4,6%	132,0	4,0%	123,2	3,0%
Uvoz	94,6	-0,8%	92,6	-1,1%	83,1	-2,6%
Ukupno	107,0	1,0%	104,5	0,6%	90,0	-1,5%
Deficit	64,6	-0,6%	62,9	-6,4%	72,4	-4,5%

Izvor: Vanjskotrgovinska komora BiH

Kao –to se i da vidjeti iz prethodnih podataka, u posljednjih sedam godina (2008-2015) na svim nivoima ure enja na–e zemlje (BiH, Federacije BiH i Kantona Sarajevo) **izvoz je rastao, uvoz je padao, a deficit se smanjivao.** *Kompletnija ocjena vanjskotrgovinske razmjene na području Kantona Sarajevo može se dobiti poređenjem kretanja vanjskotrgovinske razmjene po kantonima/županijama, po glavi stanovnika, što se daje u prilogu (tabela III, IV i V).*

2.6.1 Vanjskotrgovinska razmjena po općinama u Kantonu Sarajevo

Najve u robnu razmjenu sa svijetom u Kantonu Sarajevo u 2015. godini ostvarila je privreda op ine Novo Sarajevo (1.332 miliona KM) i njeno u e– e u ukupnoj robnoj razmjeni Kantona Sarajevo sa svijetom iznosi 30,4%. Najve i izvoz (254 miliona KM) ostvarila je privreda op ine Centar-Sarajevo, –to predstavlja 24,5% od ukupnog izvoza Kantona Sarajevo u 2015. godini.

Tabela 12: ukupan obim vanjskotrgovinske razmjene po op inama u KS u 2015. godini

	Uvoz (000 KM)	U e- e u KS	Izvoz (000 KM)	U e- e u KS	Obim (000 KM)	U e- e u KS
Hadfi i	135.078	4,0%	63.457	6,1%	198.535	4,5%
Ilidfla	685.002	20,5%	148.820	14,3%	833.822	19,0%
Ilija-	44.491	1,3%	118.889	11,4%	163.380	3,7%
N.Sarajevo	1.158.188	34,6%	174.654	16,8%	1.332.842	30,4%
Centar	424.048	12,7%	254.876	24,5%	678.924	15,5%
N.Grad	689.636	20,6%	182.956	17,6%	872.592	19,9%
S.Grad	78.469	2,3%	23.386	2,2%	101.855	2,3%
Vogo- a	134.242	4,0%	74.741	7,2%	208.983	4,8%
Kanton Sarajevo	3.349.154	100,0%	1.041.779	100,0%	4.390.933	100,0%

Izvor: Vanjskotrgovinska komora BiH

2.6.2 Vanjskotrgovinska razmjena Kantona Sarajevo prema međunarodnoj klasifikaciji ekonomske namjene proizvoda (BEC)

U 2015. godini, sa podru ja Kantona Sarajevo prema me unarodnoj klasifikaciji ekonomske namjene proizvoda najvi-e je izvezeno industrijskih materijala, ukupne vrijednosti 301,2 miliona KM, -to je u odnosu na godinu ranije vi-e za 23,1%. Na drugom mjestu nalaze se proizvodi za -iroku potro-nju sa ukupnom vrijednosti izvoza od 247,5 miliona KM ili 2,5% manje nego 2014. godine. Izvoz goriva i maziva iznosio je 219,6 miliona KM, -to predstavlja pove anje od 18,1%, a izvoz hrane i pi a 90,5 miliona KM ili za 17,5% vi-e u odnosu na 2014. godinu. Kapitalnih proizvoda, osim transportnih sredstava izvezeno je u vrijednosti od 61,5 miliona KM, -to je za 6,6% manje u odnosu na godinu ranije. Ukupna vrijednost izvoza transportnih sredstava, njihovih djelova i pribora u 2015. godini iznosila je 64,2 miliona KM -to je pove anje od skromnih 0,7% u odnosu na 2014. godinu, a ostalih proizvoda izvezeno je u vrijednosti od 20,2 miliona KM -to je za 22,5% manje nego u 2014. godini.

U ukupnom uvozu Kantona Sarajevo, prema me unarodnoj klasifikaciji ekonomske namjene proizvoda, na prvom mjestu nalaze se goriva i maziva, kojih je uvezeno u vrijednosti od 898,4 miliona KM, -to je manja vrijednost u odnosu na godinu ranije za 15,5%. Proizvoda za -iroku potro-nju uvezeno je u vrijednosti od 769,9 miliona KM ili 1,5% vi-e u odnosu na 2014. godinu. Industrijski materijali zauzimaju tre e mjesto u ukupnom uvozu Kantona Sarajevo za 2015. godinu, sa ukupnom vrijednosti uvoza od 714,5 miliona KM, odnosno 4,9% vi-e nego u godini ranije. Kapitalnih proizvoda, osim transportnih sredstava uvezeno je u vrijednosti od 513,7 miliona KM, -to je u odnosu na 2014. godinu manje za 0,9%, dok je istovremeno smanjen uvoz hrane i pi a tako er za 0,9%, pa je ukupna vrijednost uvoza ovih proizvoda na kraju 2015. godine iznosila 417,9 miliona KM. U 2014. godini do-lo je do pove anja uvoza transportnih sredstava za 3,1%, ukupne vrijednosti od 256,2 miliona KM, dok je ostalih proizvoda uvezeno u vrijednosti od 2 miliona KM ili 59,8% vi-e u odnosu na godinu ranije.

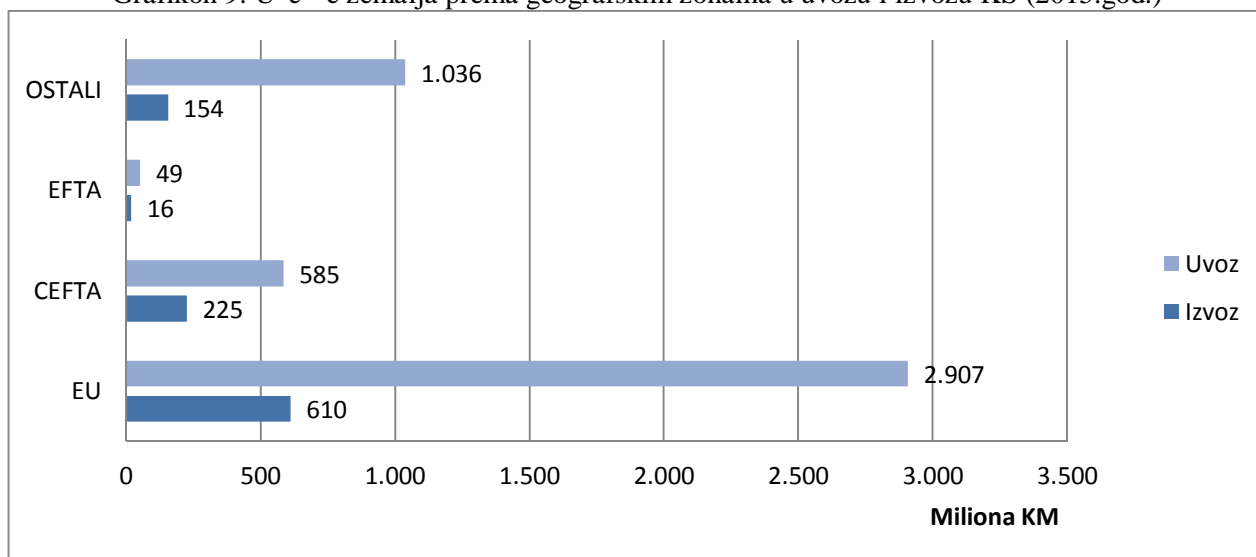
2.6.3 Vanjskotrgovinska razmjena sa ekonomskim grupacijama zemalja

Najzna ajniji ekonomski partneri privrede Kantona Sarajevo i u 2015. godini dolaze iz zemalja Evropske unije, na koju otpada **63,5% od ukupne robne razmjene sa svijetom (2,9 milijardi KM)**, odnosno **60,7%** od ukupnog izvoza (609,6 miliona KM) i **64,3%** ukupnog uvoza (2,3 milijardi KM) iz ove ekonomske grupacije zemalja. U odnosu na 2014. godinu, izvoz Kantona Sarajevo u zemlje EU u 2015. godini se pove ao za 26,1%, dok se istovremeno uvoz iz EU smanjio za 7,7%, pri emu je obim ukupne razmjene manji za 2,2%. Od zemalja sa kojima Kanton Sarajevo ostvaruje ekonomsku saradnju iz Evropske unije, na prvo mjesto u ukupnoj robnoj razmjeni dolazi

Hrvatska (31,3%), zatim Njemačka (20,2%), Italija (10,9%), Slovenija (6,3%), Austrija (4,4%), Maarska (3,8%), itd.

Ukupna vrijednost vanjskotrgovinske razmjene Kantona Sarajevo sa zemljama CEFTA-e u 2015. godini iznosila je 585 miliona KM, što je 12,8% od ukupnog obima razmjene Kantona Sarajevo i manja je za 1,1% u odnosu na godinu ranije. Izvoz Kantona Sarajevo u zemlje CEFTA-e iznosio je 224,8 miliona KM, što je manje za 11% (27,8 miliona KM) u odnosu na 2014. godinu, a vrijednost uvoza iznosila je 360,2 miliona KM, što je više za 6,3% (21,4 miliona KM) u odnosu na godinu ranije. Strukturalno, Kanton Sarajevo je u 2015. godini ostvario najveću vrijednost robne razmjene u okviru CEFTA sporazuma sa Srbijom (77,5%), zatim Crnom Gorom (11%), Makedonijom (5,7%), Kosovom (4,8%) te Albanijom (1%). U robnoj razmjeni sa Srbijom povećan je izvoz Kantona Sarajevo za 5% ali i uvoz za 6,9%. Uvoz robe iz Crne Gore u Kanton Sarajevo povećao se za 48%, dok se izvoz istovremeno smanjio za 31,8%. Kanton Sarajevo je u 2015. godini ostvario najveći izvoz robe na Kosovo za 22,7%, dok se uvoz robe sa Kosova smanjio za 33,4%. Vrijednost izvezeno robe Kantona Sarajevo u Albaniju na kraju 2015. godine bila je manja za 80,7% u odnosu na izvoz iz 2014. godine, dok se istovremeno uvoz povećao za 59,8%. U Makedoniju je izvezeno za 9,5% više vrijednosti robe u odnosu na godinu ranije a uvoz robe iz Makedonije u Kanton Sarajevo se smanjio za 10,4%.

Grafikon 9. Uvoz i izvoz prema geografskim zonama u uvozu i izvozu KS (2015.god.)

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo

Od 1. januara 2015. godine, na snazi je Sporazum o slobodnoj trgovini između BiH i država EFTA (The European Free Trade Association ó Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu), koju čine Švicarska, Norveška, Lihtenštajn i Island. Primjena ovog Sporazuma, koji podrazumjeva potpuno ukidanje carina za sve proizvode koji zadovoljavaju evropske standarde, dok je za liberalizaciju u suprotnom smjeru ostavljen trogodišnji prelazni period, odrazila se negativno na vanjskotrgovinsku razmjenu Kantona Sarajevo, tako što je smanjen izvoz a povećan uvoz iz zemalja EFTA grupacije. U odnosu na period prije primjene Sporazuma (2014. godina), izvoz Kantona Sarajevo u zemlje EFTA-e se smanjio za 22,3% ili 4,7 miliona KM, a uvoz se povećao za 22%, odnosno 6 miliona KM. Ukupna robna razmjena Kantona Sarajevo u 2015. godini sa zemljama EFTA-e ostvarena je u vrijednosti od 49,5 miliona KM što čini 1,1% ukupne robne razmjene Kantona Sarajevo sa svijetom. Na izvoz se odnosi 16,4 miliona KM, a na uvoz 33,1 miliona KM. Strukturalno, ukupnu robnu razmjenu sa zemljama EFTA-e Kanton Sarajevo ostvario je prema slijedećem redoslijedu: Švicarska (85,1%), Norveška (14,5%), Lihtenštajn (0,2%) i Island (0,3%).

Robna razmjena Kantona Sarajevo sa ostalim zemljama ini 22,6% ukupne robne razmjene Kantona sa svijetom i iznosi preko milijardu KM od ega se na izvoz odnosi 153,9 miliona KM, a na uvoz 882 miliona KM. Od ukupnog obima vanjskotrgovinske razmjene Kantona Sarajevo sa ostalim zemljama na Rusiju se odnosi 17,6%, na Tursku 16%, na Kinu 33,5%, dok ostatak od 32,9% ine ostale zemlje svijeta. Vrijednost izvezene robe u Rusiju u 2015. godini bila je ve a za 4,1% u odnosu na 2014. godinu, dok je vrijednost uvoza smanjena za 1%. Uvoz robe iz Turske u Kanton Sarajevo pove ao se za 8,8%, dok se izvoz istovremeno smanjio za 26,4%. U robnoj razmjeni sa Kinom smanjen je izvoz Kantona Sarajevo za 3,7%, dok se uvoz pove ao za 4,9%

2.7 TURIZAM I UGOSTITELJSTVO

Turizam je veoma zna ajan faktor razvoja ukupne svjetske ekonomije. Ova djelatnost u estvuje sa 3,8% u svjetskom BDP, turizam je sektor koji zapo–ljava najve i broj ljudi na svijetu (8,3% zaposlenih u svijetu), u estvuje sa 12% u svjetskom izvozu robe i usluga i apsorbuje 9,4% ukupnih investicija u svijetu.

Kanton Sarajevo ima zna ajne resurse i aspiracije u turizmu, koji sve vi-e postaje respektabilna privredna grana. Sarajevski kanton predstavlja veoma zanimljivu turisti ku top destinaciju, kao rezultat geografskog poloflaja, izuzetnih prirodnih ljepota, kulturnih, historijskih i multietni kih vrijednosti i prirodnih klimatskih uvjeta.

Prema podacima Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu, Kanton Sarajevo je posjetilo za 21,5% vi-e turista, pri emu je rast stranih turista iznosio 22,4% a doma ih turista je bilo vi-e za 16,8%. Ukupan broj turista koji su posjetili Kanton Sarajevo iznosio je 364.171 od ega se 85% odnosilo na strane a 15% na doma e turiste. Istovremeno je ostvareno 20,3% vi-e no enja u odnosu uporedni period 2014. godine. Strani turisti ostvarili su 23% vi-e no enja, a doma i 5,9%. Ukupan broj no enja iznosio je 692.957. Navedeni podaci se mogu vidjeti iz naredne tabele.

	Dolasci			Noćenja		
	Ukupno 2015	Rast/Pad 2015/2014	Učešće	Ukupno 2015	Rast/Pad 2015/2014	Učešće
Doma i	56.192	16,8%	15,0%	95.499	5,9%	14,0%
Strani	307.979	22,4%	85,0%	597.458	23,0%	86,0%
Ukupno	364.171	21,5%	100,0%	692.957	20,3%	100,0%

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo

U decembru 2015. godine, registrovano je ukupno 96 poslovnih jedinica (hoteli, moteli, doma instva, pansioni i ostala preno i-ta) sa 3.273 soba i 6.373 leflajeva te iskori-tenosti kapaciteta od 17,91%. Najve i broj posjeta stranih turista u Kantonu Sarajevo ostvarili su turisti iz Hrvatske (18,8%), Turske (12,9%), Srbije (7,3%), Slovenije (5,6%) itd. *Pregled dolazaka i noćenja turista u Kantonu Sarajevo za period 2008-2015 dat je u prilogu (grafikon VI).*

Na podru ju Federacije BiH u 2015. godini registrovano je 722.863 turista koji su ostvarili 1.438.080 no enja. Broj turista je u odnosu na 2014. godinu uve an za 25,6%, a broj no enja za 31,3%. Stranih turista bilo je za 30,1% vi-e u odnosu na godinu prije i ostvarili su 36,6% vi-e no enja.

Usvajanjem Zakona o turizmu Kantona Sarajevo u prvoj polovini 2016. godine, o ekuje se podizanje kvalitete turisti ke ponude –to e doprinijeti brflem razvoju turizma, a bolji inspekijski

nadzor ove oblasti e ustanoviti svrsishodno tro-enje sredstava u ovoj privrednoj grani. Regulisanjem okvira turisti ke djelatnosti, na ina izdavanja licenci za obavljenje djelatnosti te osnivanja i rada turisti kih zajednica, novi Zakon ima za cilj da suzbije i smanji sivu ekonomiju u ovoj oblasti, pobolj-a za-titu korisnika turisti kih usluga, pove a budffetske i vanbudffetske prihode, za-titi trfli-no nadmetanje i doprinese ve oj profesionalizaciji djelatnosti.

Na nivou Federacije BiH u 2015. godini promet u ugostiteljstvu je iznosio 202,9 miliona KM, -to je u odnosu na 2014. godinu vi-e za 10,8% (podaci o ostvarenom prometu u ugostiteljstvu za Kanton Sarajevo ne objavljuju se od po etka 2015. godine).

2.8 SAOBRAĆAJ I INFORMACIONO-KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE

Djelatnost saobra aja se naj e- e prati, kao i djelatnost gra evinarstva, za podru je Federacije BiH, iako je glavno saobra ajno vori-te u Gradu Sarajevo. Analizirat e se transparentni podaci za sve oblike saobra aja-komunikacija.

2.8.1 Źeljeznički saobraćaj

feljeznice FBiH su u 2015. godini u odnosu na godinu prije ostvarile lo-ije rezultate u sektoru prijevoza putnika, dok su u sektoru prijevoza roba ostvareni bolji rezultati u odnosu na 2014. godinu. Kod prijevoza roba registrovan je rast u obimu prevezene robe od 2,5%, odnosno 216 hiljada tona vi-e u odnosu na 2014. godinu. Unutra-njim prijevozom prevezeno je 5.803 hiljada tona robe, -to je za 7,7% vi-e u odnosu na 2014. godinu. Obim robe prevezene izvan granica BiH smanjen je za 7,4% u odnosu na 2014. godinu, tako da je ukupna koli ina prevezene robe me unarodnim prijevozom u 2014. godini iznosila 2.858 hiljada tona. Strukturalno, od ukupnog prijevoza robe feljeznicom na unutra-nji prijevoz odnosi se 66,6%, a na me unarodni 32,8%. U sektoru prijevoza putnika feljeznicom zabiljeffen je pad u odnosu na 2014. godinu. Prevezeno je ukupno 334 hiljade putnika, -to je za 5,9% manje u odnosu na 2014. godinu. Prijevoz putnika me unarodnim prijevozom ostao je nepromjenjen u odnosu na 2014. godinu, dok je unutra-nji prijevoz zabiljeffio pad od 6%. Na unutra-nji prijevoz putnika odnosi se 98,2% od ukupnog prijevoza, a na me unarodni prijevoz 1,8%. Broj putni kih kilometara se tako er smanjio u 2015. godini i to za 5,9% u odnosu na godinu ranije.

2.8.2 Cestovni saobraćaj

U toku 2015. godine, u Kantonu Sarajevo prevezeno je ukupno 32 hiljade tona robe, -to je u odnosu na koli inu prevezene robe iz 2014. godine manje za 45,8%. Istovremeno, u Federaciji BiH prevezeno je 4,6 miliona tona robe, -to je za 0,1% vi-e u odnosu na godinu ranije.

Gradsko - prigradskim prevozom, u sarajevskom kantonu u 2015. godini, prevezeno je 95,8 miliona putnika, -to je za 2,6% manje u odnosu na broj prevezenih putnika iz 2014. godine. Strukturalno, najve i broj putnika koristio je tramvaj kao sredstvo javnog prevoza (44,7%), ali je broj prevezenih putnika tramvajem u 2015. godini bio manji za 2,2% u odnosu na 2014. godinu. Na drugom mjestu naj e- e kori-tenih sredstava javnog prevoza jesu autobusi sa 38,1% u e- a u ukupnom broju prevezenih putnika. Broj putnika prevezenih autobusima u gradsko-prigradskom prevozu u 2015. godini bio je za 3,1% manji u odnosu na godinu ranije. Trolejbusima je prevezeno 17,2% od ukupnog broja putnika, -to je u odnosu na 2014. godinu manje za 2,5%.

Podaci za Federaciju BiH govore da je u 2015. godini na podru ju ovog entiteta gradsko-prigradskim prevozom prevezeno 114 miliona putnika ili 2,2% manje u odnosu na 2014. godinu. Tm se ti e broja registrovanih vozila u 2015. godini, u Kantonu Sarajevo, zabiljeffeno je ukupno

134.301 registrovanih vozila, što čini 22,7% od ukupno registrovanih vozila u Federaciji BiH. U odnosu na 2014. godinu, u Kantonu Sarajevo registrovano je 3% više vozila i to najviše putničkih (90%). Povećan je broj registrovanih putničkih vozila (3,3%) i broj teretnih vozila (4%). Broj registrovanih autobusa se smanjio za 2,2%, a motocikala za 0,9%. Smanjen je i broj registrovanih kombinovanih vozila za 35,5%, te ostalih vozila za 52,5% u odnosu na 2014. godinu.

2.8.3 Avio saobraćaj

U avio saobraćaju Federacije BiH, u toku 2015. godine, došlo je do povećanja međunarodnog prometa za 80,8% u odnosu na 2014. godinu. Ukupno je prevezeno 1.102.719 putnika što je za 19,1% više u odnosu na godinu ranije. I promet tereta se povećao za 74,3% u odnosu na 2014. godinu pa je ukupan obim prevezenog tereta iznosio 4.177 tona.

Proteklu godinu Aerodrom Sarajevo zaključio je sa brojkom od 772.904 prevezenih putnika, što je za 8,9% više u odnosu na 2014. godinu i čini 70% od ukupnog broja prevezenih putnika na nivou Federacije BiH. Ukupna dobit Međunarodnog aerodroma Sarajevo u 2014. godini iznosila je 6,8 miliona KM i od tog iznosa pet miliona KM je uplaćeno u budžet Vlade FBiH. U avgustu 2015. godine, sa sarajevskog aerodroma, otpremljeno je 435% više komercijalnog tereta u odnosu na isti mjesec 2014. godine što je rezultat aranžmana bescarinskog izvoza svježeg i rashlađenog govećeg mesa u Tursku. U 2014. godini, ukupan izvoz komercijalnog tereta iznosio je 1.950 tona, a u 2015. godini je ta brojka premaćena na mjesecom nivou. Uspješnim poslovnim rezultatima svakako doprinosi i uvođenje novih linija. Tokom 2015. godine, potpisan je Sporazum o redovnom vazdušnom saobraćaju između Hrvatske i BiH te su uspostavljene direktne linije iz Sarajeva za Cirihi i Beograd i linija Tuzla-Bazel. U prvoj polovini 2016. godine, Aerodrom Sarajevo je zabilježio rast broja prevezenih putnika za 1,6% u odnosu na isti period 2015. godine, ali i pad broja avio operacija za 2,4%.

2.8.4 IKT sektor

IKT sektor je najbrže rastući sektor u proteklih nekoliko godina. U posljednjih pet godina, u našoj zemlji otvoreno je 150 kompanija te preko 1.500 novootvorenih radnih mjesta u zadnje tri godine. IKT sektor u BiH zapošljava oko 20.000 ljudi i jedini je sektor gdje je potraćenja za radnom snagom veća od trenutne ponude, što govori o ogromnom potencijalu zapošljavanja sa relativno malim ulaganjima. Prema analizi Agencije TEC, koja je u oba entiteta analizirala ukupno 423 kompanije iz oblasti raunarskog programiranja, savjetovanje i djelatnosti u vezi s njima, ovaj sektor danas doprinosi sa oko 150 miliona KM ukupnom GDP-u. Analiza pokazuje da su, u periodu od 2010. do 2014. godine, operativni prihodi analiziranih kompanija porasli sa 166.920 KM na 328.226 KM, dakle gotovo dvostruko više. Neto dobit kompanija skoro se utrostruila sa 15.005 na 43.655 KM, a većina te dobiti ostvarena je izvozom. Tako je 2011. godine izvoz analiziranih kompanija iznosio 31.480 KM, da bi se u 2014. godini povećao na 59.416 KM, što znači da se u periodu od 3 godine izvoz analiziranih kompanija povećao za skoro 90%. Ova analiza pokazuje da je ovo jedna od nedovoljno iskorištenih oblasti privrede u koju svakako treba ulagati, omogućiti bolje uslove rada i proces adekvatnog obrazovanja kadra, što bi ponukalo poduzetnike sa znanjem iz ove oblasti da osnivaju kompanije, a investitori da ulažu u ovu oblast.

U Bosni i Hercegovini, Zakon o elektronskim komunikacijama je većinom zasnovan na regulatornom okviru EU iz 1998. godine. Općiti sistem autorizacije tek treba da se uvede, čime bi se zamijenile pojedinačne dozvole za osiguranje elektronskih komunikacija. Sigurnost IKT sektora u BiH i njegova uinkovitost uveliko zavise od institucionalnog okvira, koji ne osigurava odgovarajuću politiku nezavisnost, kao ni finansijsku i operativnu nezavisnost regulatora. U Izvještaju Evropske komisije za napredak BiH navodi se kako Regulatorna agencija za komunikacije BiH (RAK) nastavlja sa sprovođenjem mjera za zaćitu konkurentnosti, kao i sa

realizacijom zadnje faze rebalansa maloprodajnih tarifa za fiksnu telefoniju. Problemi se javljaju kod efikasne regulacije tržišta, odnosno pristupa novih uesnika tržištu, jer tri postoje a operatera, koji podliježu regulatornim obavezama, i dalje na svojim geografskim teritorijama imaju de facto monopol u fiksnoj telefoniji, a konkurencija se javlja na fiksnom širokopojasnom tržištu. Ukupna fiksna stopa širokopojasnih priključaka je skromno narasla na 11,9%.

U julu 2015. godine, na snagu je stupio Sporazum iz septembra 2014. godine, koji su potpisali Makedonija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija o smanjenju cijena roaming usluga u mobilnoj telefoniji. Dalji koraci za uvođenje Jedinственог evropskog broja za hitne slušajеve (112) još uvijek nisu preduzeti. Također, Zakon o elektronskom poslovanju i Zakon o elektronskom potpisu na državnom nivou se još uvijek ne sprovode, jer ne postoji nadzorno tijelo za akreditaciju. Bosna i Hercegovina je propustila međunarodni rok od 17. juna 2015. godine za prelazak na digitalni signal. Završena je prva faza digitalizacije, i to samo na teritoriji Federacije BiH, budući da u Republici Srpskoj nije bilo dozvoljeno instaliranje opreme. Ovakav proces digitalizacije je ugrožen zbog nepostojanja kompanije koja treba da koordinira tehničke aspekte. Stopa naplate RTV takse kontinuirano opada, što negativno utiče na finansijsku stabilnost i održivost cijelog sistema javnog emitovanja. Vlasti još nisu usaglasile novi model naplate RTV takse, iako je postoje i modeli istekao 26. aprila 2015. godine.

2.9 KOMUNALNA PRIVREDA

Trend teških uvjeta poslovanja Kantonalnih javnih komunalnih preduzeća i komunalnih javnih preduzeća (KJKP i JKP) nastavljen je i u 2015. godini zbog neekonomskih cijena, visokih cijena ulaznih osnovnih materijala (Sarajevogas, Toplane), velikih gubitaka proizvoda (gubitak vode u mreži), otežane naplate, velikih potraživanja, općenito slabe likvidnosti i drugih problema koji se ponavljaju iz godine u godinu.

Zbog nedostatka finansijskih i statističkih podataka o poslovanju komunalnih preduzeća u Kantonu Sarajevo za 2015. godinu, uz činjenicu da u međuvremenu nije došlo do promjene uvjeta poslovanja u ovom dijelu privrede, u nastavku će se analizirati podaci iz 2014. godine koji su preuzeti od strane Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevo.

Prema ovim podacima, komunalna preduzeća u Kantonu Sarajevo su u 2014. godini ostvarila ukupan prihod od 255,6 miliona KM što je u odnosu na 2013. godinu manje za 7,9%. Ukupni rashodi na dan 31. decembar 2014. godine iznosili su 289,5 miliona KM što je za 12,6% manje u odnosu na 2013. godinu. Dobit u poslovanju (dobit prije oporezivanja) u ukupnom iznosu od 220.722 konvertibilnih maraka u 2014. godini ostvarila su četiri kantonalna komunalna preduzeća i to šRad, šPokop, šTrfnice i pijace i šKomunalac Hadfić. Ostvarena dobit u poslovanju je u odnosu na 2013. godinu veća za 37,2%. Sa druge strane, ukupan gubitak u 2014. godini u iznosu od 34,2 miliona KM ostvarila su slijedeća preduzeća: šVodovod i kanalizacija, šSarajevogas, šToplane, šPark, šVodostan Ilijaš i šTrnovo. Navedeni podaci prikazani su u narednoj tabeli:

Elementi	2013	2014	Rast/pad 2014/2013
Ukupni prihodi u KM	277.514.672	255.591.013	-7,9%
Ukupni rashodi u KM	331.307.040	289.562.353	-12,6%
Dobit u poslovanju u KM	160.823	220.722	37,2%
Gubitak u KM	54.015.894	34.192.061	-36,7%

Izvor: Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

Problemi u komunalnoj privredi Kantona Sarajevo zahtjevaju sistemski i strateški pristup u njihovom rješavanju. Sistematizacija radnih mjesta u Kantonalnim komunalnim preduze ima i upoljavanje novih radnika isključivo samo tamo gdje radni proces to zahtijeva trebaju unijeti višereda u ovom sektoru. Neselektivno i prekomjerno zapoljavanje opteretilo je i oteflalo i samu funkciju pruflanja komunalnih usluga. Brojni procesi u oblasti vodosnabdijevanja već su pokrenuti, kontrole potrošnje, uklanjanje bespravnih priključaka, ugradnja mjerila. Ipak i dalje ta oblast traffi najvišepafnije i ulaganja. Izmjena dotrajale distributivne vodovodne mreffe i obezbjeenje novih isto i-ta vode ostaju uslovi bez koje ne moffe biti procesa isporuke, te uredne i kvalitetne ove usluge.

U cilju anuliranja disbalansa plaanja grijanja u Kantonu Sarajevo, Vlada Kantona Sarajevo donijela je Odluku po kojoj su od 01.10.2015. godine ra uni šToplanao uve ani za 15% korisnicima usluga ovog distributera, a istovremeno, zbog novoformirane cijene plina od strane Federalne vlade, ra uni za grijanje izdati od strane "Sarajevogasa" umanjeni su za 12,6%. Vlada se odlu ila na ovaj potez s obzirom da su gra ani koji se griju na gas, putem svojim individualnih setova, pla ali znatno višucijenu ovog energenta koju je diktiralo globalno trffi-te.

Od 1. januara 2016. godine, Uprava kompanije BH-Gas d.o.o. Sarajevo snizila je cijenu gasa prema distributivnim kompanijama sa 640,00 KM na 600,00 KM za 1000 m³ prirodnog gasa dok je cijena gasa za industrijske proizvo a e sniflena za oko 14%. Ovim primjerom flele se podsta i i druge kompanije u lancu ó KJKP Sarajevogas i Toplane Sarajevo da krenu istim putem te da i krajnji korisnici, gra ani Sarajeva osjete benefite. KJKP Sarajevogas na dan 7. januara 2016. godine BH-Gasu za uredno isporu eni prirodni gas duguje 69.596.554,63 KM plus 15.795.511,15 KM obra unatih zakonskih zateznih kamata. Neizmiriranje obaveza Sarajevogasa prema BH-Gasu uti e ne ka-njenje u izmirivanju obaveza prema Gazpromu, zbog ega Gazprom za svaki dan ka-njenja zara unava penale. Obzirom da Sarajevogas kasni višemjeseci u izmirivanju duga prema BH Gasu, nabavka gasa optere ena je i izuzetno velikim tro-kovima kursnih razlika, to se najvišeosjetilo u prvom kvartalu 2015. godine, kada je do-lo do visokog rasta kursa ameri kog dolara u odnosu na euro i KM. U pitanju su milionski iznosi koje na kraju snose BH-Gas i krajnji potro-a i gasa, prije svega u Sarajevskom kantonu. Tako er, treba se uzeti u obzir i injenica da postoji mogu nost da do e do enormnog pove anja tro-kova transporta gasa za evropske zemlje, zbog rusko-ukrajinskog sukoba. Imaju i u vidu sve navedeno, Uprava BH-Gasa je spremna ponuditi najniflu cijenu prirodnog gasa, bez ikakve zarade samo sa pokrivanjem tro-kova poslovanja kako bi u ovom izuzetno te-kom vremenu pomogli gra anima.

2.10 TRŽIŠTE RADA

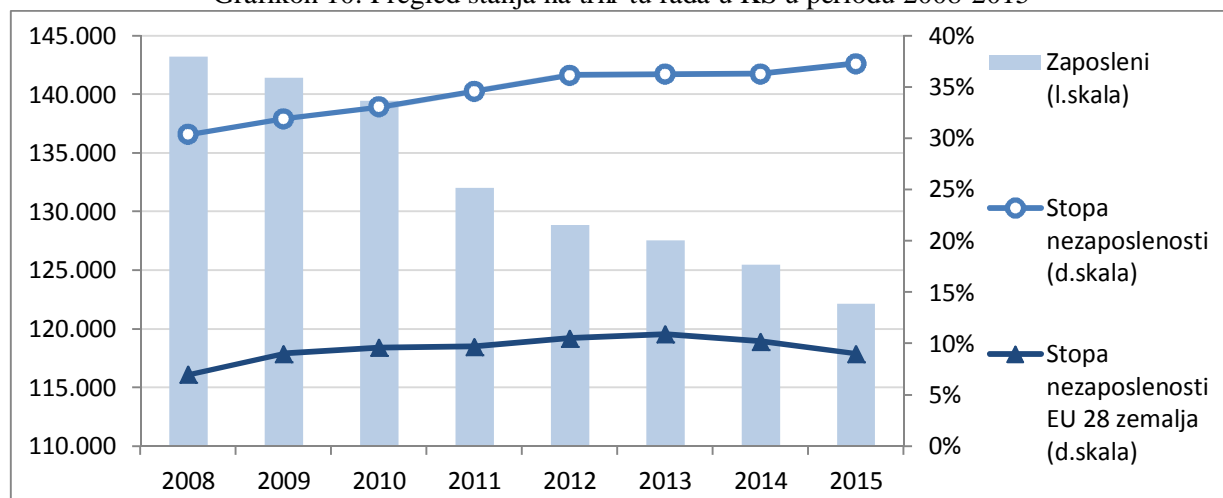
U Kantonu Sarajevo, sredinom 2014. godine bilo je 302.815 radno sposobnog stanovni-tva, odnosno osoba starosti od 15 do 64 godina. Od toga je 194.700 ekonomski aktivno stanovni-tvo, to predstavlja radnu snagu koju ine zaposlene osobe i nezaposlene osobe koje aktivno traffe zaposlenje. U periodu 2008-2015 kontigent radne snage se u prosjeku smanjivao po stopi od -0,8%. U strukturi radne snage, nezaposlenost je rasla po prosje noj godi-njoj stopi od 2,2%, dok se broj zaposlenih smanjivao po prosje noj stopi od 2,2%. U e- e zaposlenih u radnoj snazi kretalo se od 69,6% u 2008. godini do 62,7% u 2015. godini. Istovremeno, u e- e nezaposlenih u radnoj snazi kretalo se od 30,4% u 2008. godini do 37,3% u 2015. godini.

2.10.1 Zaposlenost

Podaci Sluflbe za zapoljavanje KS za 2015. godinu pokazuju da se u Kantonu Sarajevo zaposlenost smanjuje, a nezaposlenost pove ava. Tako je u decembru 2015. godine, na podru ju Kantona Sarajevo, registrovano ukupno 122.155 zaposlenih lica to je u odnosu na isti mjesec 2014. godine manje za 2,7%. U Federaciji BiH zabiljeffeno je 450.833 zaposlenih lica to je za 0,5% višeu

odnosu na decembar 2014. godine. Pregled kretanja zaposlenih i stope nezaposlenosti u Kantonu Sarajevo mođe se vidjeti iz narednog grafikona.

Grafikon 10: Pregled stanja na tržištu rada u KS u periodu 2008-2015

Izvor: JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo

Ukupno je u privredi bilo zaposleno 61.509 osoba, –to je u odnosu na decembar 2014. godine manje za 3,5%. U okviru privrede Kantona Sarajevo, najveći broj zaposlenih registrovan je kod djelatnosti trgovine (34,1%), zatim u prerađivačkoj industriji (18,8%), prijevozu, skladištenju i vezama (16,3%), te u građevinarstvu (9,8%).

Procentualno, smanjenje zaposlenih u privredi Kantona Sarajevo kretalo se od 2,2% kod djelatnosti prerađivačke industrije do 6,2%, koliko je zabilježeno u poljoprivredi i umarstvu. U rudarstvu je zadržan isti broj zaposlenih kao i u 2014. godini. Pad broja zaposlenih za 5,3%, u odnosu na decembar 2014. godine, zabilježen je u proizvodnji i snabdjevanju električnom energijom, vodom i gasom i u oblasti građevinarstva. U trgovini se broj zaposlenih smanjio za 2,9% a u ugostiteljstvu za 3,7%. Kod saobraćaja je zabilježen pad zaposlenosti za 4,4%, dok se broj zaposlenih u finansijskom posredovanju smanjio za 3,6%.

Istovremeno, u vanprivrednim djelatnostima najveće smanjenje broja zaposlenih od 2,7% zabilježeno je u obrazovanju. U zdravstvu je pad broja zaposlenih iznosio 2,4%, a kod javnih komunalnih, društvenih i vlastitih djelatnosti smanjenje broja zaposlenih zabilježeno je u procentu od 2,3%. Javna uprava je smanjila broj zaposlenih za 1,3%, dok je u poslovanju nekretninama registrovan pad broja zaposlenih od 1,1%.

Ukupno je u vanprivredi u 2015. godini bilo zaposleno 60.646 osoba –to je manje za 1,8% u odnosu na godinu ranije. Od ukupnog broja zaposlenih, u Kantonu Sarajevo, privreda zapošljava 50,4% a vanprivreda 49,6%.

U 2015. godini, Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo je izdvojila 9.291.624 KM za zapošljavanje 1.446 osoba, kroz program sufinansiranja pripravnika VSS, VTS, SSS i KV stručne spreme, program javnih radova, program sufinansiranja samozapošljavanja, program obuke, prekvalifikacije i dokvalifikacije nezaposlenih osoba za poslodavca.

Pregled kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti u Kantonu Sarajevo za period 2008-2015 dat je u prilogu (grafikon VII).

2.10.2 Nezaposlenost

Ukupan broj nezaposlenih lica u decembru 2015. godine na području Kantona Sarajevo iznosio je 72.545, što je za 1,6% više u odnosu na decembar 2014. godine i predstavlja stopu nezaposlenosti od 37,2%, što je za 0,9 procentnih poena više u odnosu na godinu ranije.

Najveći broj nezaposlenih lica prema kadrovskoj strukturi zabilježen je kod radnika sa srednjom stručnom spremom (22.582 ili 31,1%), zatim kod nekvalifikovanih radnika (19.453 ili 26,8%), te kod kvalifikovanih radnika (19.297 ili 26,6%). Na navedene tri kadrovske strukture otpada 84,7% ukupne nezaposlenosti u Kantonu Sarajevo. Rast nezaposlenosti u odnosu na decembar 2014. godine zabilježen je kod SSS (4,7%), te kod VSS (13,2%). Sa druge strane, najveći pad broja nezaposlenih prema kadrovskoj strukturi registrovan je kod VKV (-6,1%), slijedi PKV (-3,9%), zatim VTS (-3,2%), NKV (-3,1%), KV (-1,5%) te NSS (-1,4%). Na biroima za zapošljavanje, prema vrsti zanimanja, među kadrom sa visokom stručnom spremom najveći broj je dipl.ekonomista (1.351) i dipl.pravnika (1.069), sa višom stručnom spremom također ekonomisti (250) i pravnici (119), sa srednjom stručnom spremom maturanti gimnazije (3.495), ekonomski tehničari (2.324), mašinski tehničari (1.928), te kod nestručenih lica prodavači (3.826), automehaničari (1.070), vozači motornih vozila (1.126) i frizeri-vlasuljari (1.085). Najtraženija zanimanja su diplomirani ekonomist, diplomirani pravnik, te profesor razredne nastave i fizičke i zdravstvene kulture, a deficitarna zanimanja uključuju dipl. inženjera unarske elektronike, dipl. agronomi stojarstva, dr. medicine/specijalisti: internista, dermatolog/venolog, radiolog, dipl. dramaturg i dipl. dizajner interijera. *Pregled nezaposlenih lica prema stručnoj spremi u Kantonu Sarajevo za period 2009-2014 dat je u prilogu (tabela VI).*

U Federaciji BiH, u decembru 2015. godine, nezaposlenost se smanjila za 0,6% u odnosu na isti mjesec 2014. godine. Ukupan broj nezaposlenih na području ovog entiteta na kraju godine iznosio je 389.865, što predstavlja stopu nezaposlenosti od 46,4%.

2.10.3 Plaće

U Federaciji BiH, u 2015. godini, najveće neto plaće isplaćene su u Kantonu Sarajevo, zatim Hercegovačko-Neretvanskom Kantonu, te u Kantonu 10, dok je najmanji iznos neto plaća isplaćen u Srednjobosanskom Kantonu. Prosječna neto plaća u decembru 2015. godine, na nivou Kantona Sarajevo, iznosila je 1.032 KM, što je u odnosu na uporedni mjesec 2014. godine manje za 1,7%. Istovremeno, u FBiH prosječna neto plaća iznosila je 846 KM ili 0,1% manje u odnosu na decembar 2014. godine. Prosječna neto plaća u Kantonu veća je od neto plaće u FBiH za 186 KM.

U okviru privrednih djelatnosti, najveća plaća zabilježena je kod finansijskih djelatnosti i osiguranja (1.628KM), dok je najniža plaća isplaćena administrativnim uslužnim djelatnostima (453 KM). U oblasti prijevoza i skladištenja, prosječna neto plaća u 2015. godini u iznosu od 998 KM rezultat je visokih plaća u IK industriji, BH Telecom-u i dr. dok je plaća prevoznika u drumskom i željezničkom saobraćaju daleko niža, malo više od polovine ovog iznosa. Detaljan pregled prosječnih neto plaća u Kantonu Sarajevo prema djelatnostima prikazan je u slijedećoj tabeli:

DJELATNOST	XII 2014 (u KM)	XII 2015 (u KM)	Indeks 2015/2014
Poljoprivreda, lov i umarstvo	910	838	92,0
Vađenje ruda i kamena	911	833	91,4
Prerađivačka industrija	733	732	99,8
Proizvodnja i snabdijevanje el.en.plinom, parom i klimatizacija	1.536	1.554	99,4
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda	886	889	100,3
Građevinarstvo	660	672	101,8
Trgovina na veliko i na malo	769	752	97,7
Prijevoz i skladištenje	1.075	998	92,8
Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	544	530	97,4
Informacije i komunikacije	1.270	1.291	101,6
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1.531	1.628	106,3
Poslovanje nekretninama	946	958	101,2
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.044	1.062	101,7
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	649	453	69,7
Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	1.368	1.386	101,3
Obrazovanje	1.038	1.044	100,5
Djelatnosti zdravstvene socijalne zaštite	1.150	1.164	101,2
Umjetnost, zabava i rekreacija	932	965	103,5
Ostale uslužne djelatnosti	1.210	1.230	101,6
UKUPNO	1.050	1.032	98,2

Izvor: Zavod za informatiku i statistiku KS

Indeksi prosječnih neto plaća iz decembra 2014. godine pokazuju da je, u odnosu na uporedni mjesec 2014. godine, u okviru privrednih djelatnosti zabilježen pad neto plaća kod osam sektora: poljoprivreda, lov i umarstvo (-8%), vađenje ruda i kamena (-8,6%), prerađivačka industrija (-0,2%), proizvodnja i snabdijevanje el.en.plinom, parom i klimatizacija (-0,6%), trgovina na veliko i malo (-2,3%), prijevoz i skladištenje (-7,2%), hotelijerstvo i ugostiteljstvo (-2,6%) i administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (-30,3%). Kod ostalih privrednih sektora je zabilježen rast plaća. U snabdijevanju vodom i uklanjanju otpadnih voda došlo je do rasta plaća od 0,3%, dok je u građevinarstvu rast plaća u decembru 2015. u odnosu na isti mjesec prethodne godine iznosio 1,8%. Do rasta plaća u decembru 2015. godine došlo je i u informacijama i komunikacijama (1,6%), finansijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja (6,3%), poslovanju nekretninama (1,2%), stručnim, naučnim i tehničkim djelatnostima (1,7%), javnoj upravi, odbrani i obaveznom socijalnom osiguranju (1,3%), obrazovanju (0,5%), djelatnostima zdravstvene i socijalne zaštite (1,2%), umjetnosti, zabavi i rekreaciji (3,5%), kao i u ostalim uslužnim djelatnostima (1,6%) u odnosu na decembar 2014. godine. *Pregled kretanja neto plaća u Kantonu Sarajevo i Federaciji BiH za period 2008-2015 dat je u prilogu (grafikon VIII).*

3.

REZIME

Ostvareni rezultati privrednih kretanja (statistički pokazatelji) ukazuju na blagi ekonomski oporavak privrede Kantona Sarajevo. Oporavak je vidljiv prije svega u pozitivnim trendovima BDP-a Federacije BiH (podaci za Kanton Sarajevo su nedostupni) koji je u svakom kvartalu 2015. godine bilježio rast u odnosu na 2014. godinu. Prema prvim procjenama, ukupan iznos BDP-a Federacije BiH u 2015. godini ostvaren je u iznosu od 18,3 milijarde KM ili 7.833 KM per capita –to predstavlja nominalno povećanje za 2,7% u odnosu na 2014. godinu.

Ostvareni prihodi od izvoza kompanija u Kantonu Sarajevo u 2015. godini su se povećali za 5,9%. Kao i prethodne 2014. godine, najveći prihodi od prodaje na stranom tržištu u 2015. godini ostvareno je u području prerađivačke industrije (70%), području proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (21,2%), te području poljoprivrede i umarstva (1,3%). Uz istovremeno smanjenje uvoza, Kanton Sarajevo je u 2015. godini smanjio deficit za 186 miliona KM (7,4%) u odnosu na godinu ranije i tako povećao stopu pokrivenosti uvoza izvozom sa 28,3 na 31,3%.

Nastavljen je trend rasta dolazaka turista u Kanton Sarajevo, pa je u 2015. godini zabilježen dvostruko veći broj turista u odnosu na 2008. godinu (prosječna stopa rasta posjete turista u periodu 2008-2015 iznosila je 11,5%).

Na tržištu rada, u Kantonu Sarajevo, nastavljene su negativni trendovi iz proteklih godina. Pad zaposlenosti (2,7%) uz istovremeni rast nezaposlenosti (1,6%) uzrokovali su povećanje stope nezaposlenosti za 1 procentni poen (37,3%), –to je mnogo više od prosječne stope nezaposlenosti zemalja EU 28 (9,0% u decembru 2015. godine).

Iako Federacija BiH i BiH zadnjih nekoliko godina bilježe povećanje obima industrijske proizvodnje, u Kantonu Sarajevo još uvijek su prisutni negativni trendovi, naročito u rudarskoj i prerađivačkoj industriji gdje se bilježi pad proizvodnje za 76,1% odnosno 3,6%. Industrijski oporavak je prioritetan obzirom da 11,8% (14.415 radnika) od ukupnog broja zaposlenih u Kantonu Sarajevo upravo radi u industriji, –to je drugi privredni granom po broju zaposlenih, odmah iza trgovine (20.984), koja je također u 2015. godini podbacila ostvarivši manji obim prometa za 4,2%.

4.

PRIJEDLOZI

Na osnovu ocjena ukupnog društveno-ekonomskog stanja Bosne i Hercegovine, problema u odvijanju biznisa i potreba za pružanje snažnije podrške kompanijama u procesu stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji, Privredna komora Kantona Sarajevo je pripremila pregled značajnijih mjera za otklanjanje ključnih barijera u odvijanju biznisa.

Prijedlozi i inicijative iz ovog dokumenta su i sastavni dio aktivnosti Komore u narednom periodu, koje će se ostvarivati kroz partnerske odnose Komore i izvršnih i zakonodavnih organa u skladu sa Zakonom o privrednim komorama u Federaciji Bosne i Hercegovine i Pravilima za konsultacije u izradi pravnih propisa.

Važno je napomenuti da realizacija predloženih mjera zavisi od političke stabilnosti i spremnosti da se, bez obzira na političke opcije, kroz izvršne i zakonodavne organe jedinstveno djeluje, ali i pravne sigurnosti kao osnovne pretpostavke povoljnog poslovnog ambijenta (obezbjeđuje sigurnosti zakona i drugih propisa, obezbjeđuje sigurnosti u korištenju stečenih prava, dosljedno provođenje zaključaka ugovora, obezbjeđuje naplate potraživanja putem efikasnijeg djelovanja sudskih organa, i sl.)

▪ PRIJEDLOZI ZA ZAKONODAVNE I IZVRŠNE ORGANE

1. Pružiti punu podršku u procesu pristupanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji, prvenstveno kroz podršku Reformskoj agendi, kako bi BiH doživjela ekonomski, socijalni i politički napredak. Prvenstveno, to znači i da bi implementacijom Reformske agende do 2018. godine trebalo doći do unaprjeđenja poslovne klime i konkurentnosti, smanjenja broja zaposlenih u javnom sektoru, promjena u radnom zakonodavstvu, reforme javne uprave, politike zapošljavanja, reforme socijalnih davanja, restrukturiranja javnih preduzeća, reforme zdravstva, i drugo. Uspješna provedba značila bi i ubrzanje procesa evropskih integracija BiH.
2. Nastaviti sa aktivnostima na izradi razvojne strategije Kantona Sarajevo za period 2014.-2020. godine, s mjerama stabiliziranja privrede sa prioritetima u razvoju prerađivačke industrije, poljoprivrede i prehrambene proizvodnje, građevinarstva, turizma i IKT industrije.
3. Nastaviti aktivnosti na rasterećenju privrede od raznih fiskalnih i parafiskalnih opterećenja (administrativne i komunalne takse), uz povećanje finansijske stabilnosti i discipline u trošenju budžetskih sredstava, zatim zaustaviti trend rasta nelikvidnosti privrednih subjekata, te pokušati osloboditi dio zarobljenih sredstava u neriješenim dugovnim kopovjerilima i odnosima, putem multilateralne kompenzacije.
4. Povećati efikasnost administracije svih nivoa vlasti, izvršiti njihovo smanjenje, te svesti nivo javne potrošnje u realne okvire, uspostavljanjem uprave koja će biti u stanju da efikasnije odgovori na potrebe i interese privrednih subjekata i građana, po uzoru na moderne uprave u Evropi i svijetu.
5. U cilju povećanja vladavine prava, pravne sigurnosti, efikasnosti i funkcionalnosti pravosuđa, pružiti punu podršku nastavku reforme pravosuđa (učestvovanje u raznim timovima, koji se formiraju za nastavak ovog procesa).

6. Osnivati klustere s pretefnim naglaskom na izvoz (auto industrija, namjenska industrija, drvena industrija, turizam, prehrambena industrija i tekstilna i obu arska industrija). Pove ati iznose grant sredstava za poticaj razvoja male privrede, prvenstveno izvozno orijentisanih preduze a sa sjedi-tem u Kantonu Sarajevo, te im omogu iti povrat PDV-a u roku od 15-30 dana. Izgraditi sistem tehni ke infrastrukture za analizu uskla enosti proizvoda sa standardima i kriterijima Evropske unije.
7. Odrflati zamah investicione aktivnosti u Kantonu Sarajevo, intenzivirati dalji razvoj industrijskih zona i poslovnih inkubatora, podsticati efikasniju uspostavu privatnog i javnog partnerstva, inicirati aktivnosti na pripremi projekata s ciljem kori-tenja sredstava evropskih fondova podr-ke, lokalnom i regionalnom ekonomskom razvoju.
8. Unaprijediti postoje e stimulatívne mjere za doma e proizvo a e, uz obezbje enje kreditnih sredstava za preduze a, uz minimalnu kamatnu stopu i maksimalan grejs period, naro ito za kredite namijenjene proizvodnji, zapo-ljavanju i izvozu, uz pro-irenje kapaciteta za analizu uskla enosti proizvoda sa standardima i kriterijima EU. Prufiti podr-ku ja anju doma e privrede kroz provomovisanje doma ih proizvoda i razvijanje svijesti kod proizvo a a i davaoca usluga o zna aju brendiranja i ulaganja u marketing. Striktno primjeniti zakonske odredbe o procentualnoj visini izdvajanja sredstava budfleta za nov ane poticaje razvoju privrede, obezbje uju i punu transparentnost njihovog tro-enja, osigurati realizaciju investicionog ciklusa te podsticati rast i razvoj izvozno orijentisanih preduze a.
9. Nastaviti proces pojednostavljenja procedura registracije privrednih dru-tava, dobijanja raznih dozvola i ukupnog rastere enja poslovanja privrednih subjekata (projekat LIFE).
10. Kadrovski osposobiti organe inspekcijskog nadzora i poja ati nadzor na trfli-tu.
11. Sistemski rije-iti uskla ivanje nastavnih planova obrazovanja sa potrebama privrede tako da nadleflna ministarstva, u saradnji sa privrednim komorama i akademskom zajednicom treba da vode ukupan proces uskla ivanja obrazovnih planova i programa obrazovanja kadra sa potrebama trfli-ta radne snage, odnosno iskazanim potrebama poslodavaca. To bi trebala biti stalna i koordinirana aktivnost nadleflnih ministarstava. Pored toga, Komora e, obzirom na aktivnu ulogu koju ima u kreiranju neformalnog obrazovanja prema potrebama privrede, nastaviti sa ovim aktivnostima u cilju osposobljavanja kadra za ravnopravnu utakmicu prema potrebama trfli-ta rada.
12. Istrajavati u aktivnostima da se privrednim komorama i komorskom organizovanju osigura da, u skladu sa svojom ulogom, prufe punu podr-ku poslovnom sektoru u izraflavanju njihovih interesa i pobolj-anju uvjeta privre ivanja.

5.

TENDENCIJE PRIVREDNIH KRETANJA NA POČETKU 2016. GODINE

Prema zadnjim objavljenim podacima Zavoda za statistiku i informatiku Kantona Sarajevo, Federalnog zavoda za statistiku, službe za zapošljavanje KS i FBiH te podataka Vanjskotrgovinske komore BiH stanje u privredi je slijedeće:

• **Industrija**

Industrijska proizvodnja u periodu I-III 2016. godine, u odnosu na isti period 2015. godine, bilježi rast u Kantonu Sarajevo za 1,1%, a u FBiH za 2,2%. Ukoliko analiziramo kretanje industrijske proizvodnje u Kantonu Sarajevo po područjima, onda se može ista i da je u proizvodnji i snabdijevanju električnom energijom i plinom ostvaren rast od 1,2%, u prerađivačkoj industriji zabilježen je rast od 1,6%, dok je u sektoru vađenja ruda i kamena registrovan rast od čak 70,3% u odnosu na I-III 2015. godine.

Od 21 grane prerađivačke industrije u Kantonu Sarajevo, u periodu I-III 2016. godine, njih 11 je povećalo obim proizvodnje u odnosu na I-III 2014. godine, dok je preostalih 10 zabilježilo pad.

• **Šumarstvo**

U periodu I-III 2016. godine, na području Kantona Sarajevo proizvedeno je 30 hiljada metara kubnih drvnih sortimenata, dok je prodajna količina iznosila 29 metara kubnih. U odnosu na isti period 2015. godine, proizvodnja drvnih sortimenata u KS je povećana za 11,1%, a prodaja za 11,5%. Istovremeno u FBiH proizvedeno je 373 hiljada m³ drvnih sortimenata a prodano 343 hiljada m³. Proizvodnja se povećala za 32,3% a prodaja za 43,5%.

• **Unutrašnja trgovina**

Ukupan promet (bez PDV) ostvaren u trgovini na malo, u periodu I-III 2016. godine na području sarajevskog kantona, iznosio je 563,8 miliona KM, što je za 1% manje od ostvarenog prometa u istom periodu 2015. godine. Na nivou Federacije BiH došlo je do povećanja prometa od trgovine na malo (bez PDV) u periodu I-II 2016. godine za 2,2% u odnosu na isti period godinu ranije.

• **Turizam**

Broj turista, koji su posjetili Kanton Sarajevo u periodu I-III 2016. godine iznosio je 57.692, što je za 7,8% više u odnosu na isti period 2015. godine. Registrovani broj noćenja iznosio je 110.758, i povećao se za 11%. Na nivou FBiH, u periodu I-II 2016. godine, registrovano je 60.020 dolazaka, kako domaćih tako i stranih turista, koji su ostvarili ukupno 114.288 noćenja, što predstavlja povećanje dolazaka za 5,8% i povećanje ostvarenih noćenja za 4,6% u odnosu na period I-II 2015. godine.

• **Zaposlenost**

Broj zaposlenih lica u martu 2016. godine u Kantonu Sarajevo iznosio je 122.147, što je za 1,4% manje nego u martu 2015. godine. U FBiH je u martu 2016. godine zabilježeno 452.958 zaposlenih, odnosno 1,5% više u odnosu na mart 2015. godine.

• **Nezaposlenost**

Broj registrovanih nezaposlenih lica u martu 2016. godine, na nivou Kantona Sarajevo, iznosio je 70.826 i predstavlja 18,5% od ukupnog broja nezaposlenih u Federaciji BiH (382.879). Upoređeno sa podacima iz marta 2015. godine, proizilazi da je u Kantonu Sarajevo ostvaren pad nezaposlenosti

od 1,1%, a u FBiH pad nezaposlenosti od 2,2%. Stopa nezaposlenosti u Kantonu Sarajevo u martu 2016. godine iznosila je 36,7%.

- **Plaće**

Prosje na neto plaća u martu 2016. godine u Kantonu Sarajevo iznosila je 1.024 KM, što je u poređenju sa plaćom iz marta prošle godine manje za 1,2%. Na nivou Federacije BiH, prosje na neto plaća iznosila je 845 KM, što je više za 1,3% u odnosu na mart 2015. godine.

- **Cijene**

Potrošnje cijene u FBiH u martu 2016. godine bile su niže za 1,8%, dok su cijene proizvođača industrijskih proizvoda bile niže za 6%, u poređenju sa cijenama iz marta 2015. godine.

- **Vanjskotrgovinska razmjena**

Robna razmjena Kantona Sarajevo u prvih tri mjeseca 2016. godine iznosila je ukupno 970 miliona KM, što predstavlja pad za 6,4% u odnosu na isti period 2015. godine. U posmatranom periodu (I-III 2016. godine), došlo je i do smanjenja ukupnog obima vanjsko-trgovinske razmjene na nivou FBiH za 2,3%, dok je na nivou BiH ostvaren blagi rast nivoa robne razmjene od 0,2%. Izvoz privrede Kantona Sarajevo u prvom kvartalu 2016. godine dostigao je iznos od 218 miliona KM, što predstavlja smanjenje od 17,4% u odnosu na isti kvartal u 2015. godini. Uvoz privrede Kantona Sarajevo je ostvaren u iznosu od 751 miliona KM i predstavlja smanjenje od 2,6% u odnosu na I-III 2015. godine. Ostvareni deficit u Kantonu Sarajevo u prvom kvartalu 2016. godine iznosio je 532 miliona KM, što predstavlja povećanje za 5,1% u odnosu na prvi kvartal prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom na nivou Kantona je 29,1% i smanjena je za 5,2 procentna poena u odnosu na ostvareni stepen pokrivenosti u prvih tri mjeseca 2015. godine.

U prvom kvartalu 2016. godine, ostvarena su pozitivna kretanja u privrednim granama industrije, zanimarstva, i turizma u Kantonu Sarajevo. Nakon dugog perioda sva područja industrijske proizvodnje ostvarila su rast. Ukupnom rastu industrijske proizvodnje najviše je doprinjeo rast proizvodnje u rudarstvu (70,3%), ali i rast proizvodnje kod većine grana prerađivačke industrije. Rast proizvodnje i prodaje građevinskih sortimenata rezultat je pozitivnih trendova zabilježenih kod prodaje namještaja, kako na stranom tako i na domaćem tržištu. Na stranom tržištu prodato je 12,6% više namještaja u odnosu na prvi kvartal 2015. godine, a na domaćem tržištu rast je iznosio 7,9%. Konstantan rast posjeta i ostvarenih noćenja stranih i domaćih turista u Kantonu Sarajevo nastavljen je i u prvom kvartalu tekuće 2016. godine. Istovremeno, ostvaren je pad prometa u trgovinama na malo uz smanjenje obima robne razmjene Kantona Sarajevo sa svijetom. Veliko smanjenje izvoza uz blagi pad uvoza rezultirao je većim deficitom u odnosu na prvi kvartal 2015. godine. Na tržištu rada u prvih tri mjeseca 2016. godine zabilježen je pad zaposlenosti, odnosno povećanje stope nezaposlenosti za 0,1 procentni poen.

Podatak Centralne banke BiH da je u BiH broj firmi koje imaju barem jedan blokiran transakcijski račun na početku maja 2016. godine iznosio 44.132, što je više za 1.697 firmi u odnosu na isti mjesec godinu ranije, dok je ukupan broj blokiranih transakcijskih računa povećan za 2.470, govori da se preduzeća suočavaju sa velikim poteškoćama u održavanju stabilnog poslovanja. Najveća opterećenja u realnom sektoru sa kojima se privrednici i dalje suočavaju su nizak stepen likvidnosti i povećan koeficijent zaduženosti. Uz sve to, visoka porezna i administrativna opterećenja privrede, te visoke kamatne stope i ograničen pristup kreditnim sredstvima imaju za posljedicu slab dotok investicija, smanjenje izvoza, slabljenje konkurentnosti domaćih firmi, nemogućnost kreiranja novih radnih mjesta, produbljenje sirove ekonomije itd. *Pregled osnovnih indikatora poslovanja u 2016. godini u KS i FBiH dat je u prilogu (tabela VIII).*

PRILOZI

TABELE

Tabela I: Osnovni indikatori poslovanja u Kantonu Sarajevo i Federaciji BiH u periodu I-XII 2015:

ELEMENTI	KANTON SARAJEVO				FEDERACIJA BIH				KS/FBiH
	Period	Vrijednost	Jedinica mjere	stope rasta/pada (%)	Period	Vrijednost	Jedinica mjere	stope rasta/pada (%)	
Industrijska proizvodnja	I-XII 2015/ I-XII 2014	-		-1,8	I-XII 2015/ I-XII 2014	-		2,2	-
Prerađivačka industrija	I-XII 2015/ I-XII 2014	-		-3,6	I-XII 2015/ I-XII 2014	-		4,3	-
Trgovina na malo -bez PDV	I-XII 2015	2.596.636	hilj.KM	-4,2	I-XII 2015		hilj.KM	4,5	
Gradinarstvo ó vrijedn. izvršenih gradjev. radova u FBiH					I-XII 2015	796.581	hilj.KM	5,0	
Saobraćaj*									
cestovni prevoz robe	I-XII 2015	32	hilj.t.	-45,8	I-XII 2015	4.688	hilj.t.	0,1	0,7%
gradsko-prigradski prevoz putnika	I-XII 2015	95.876	hilj.	-2,6	I-XII 2015	114.429	mil.	-2,2	83,8%
Promet u ugostiteljstvu*			hilj.KM		I-XII 2015	202.956	mil.KM	10,7	0,0%
Turizam									
dolasci turista	I-XII 2015	364.171		21,5	I-XII 2015	722.863		25,6	50,4%
noćenja turista	I-XII 2015	692.957		20,3	I-XII 2015	1.438.080		31,3	48,2%
Vanjska trgovina									
obim	I-XII 2015	4.390.933	hilj.KM	-1,6	I-XII 2015	16.422.713	hilj.KM	3,7	26,7%
izvoz	I-XII 2015	1.041.779	hilj.KM	5,9	I-XII 2015	6.241.807	hilj.KM	5,5	16,7%
uvoz	I-XII 2015	3.349.154	hilj.KM	-3,7	I-XII 2015	10.180.906	hilj.KM	2,7	32,9%
deficit	I-XII 2015	-2.307.375	hilj.KM	-7,4	I-XII 2015	-3.939.099	hilj.KM	-1,5	58,6%
pokrivenost	I-XII 2015	31,1%			I-XII 2015	61,3%			
Zaposlenost	XII 2015	122.155		-2,7	XII 2015	450.833		0,5	27,1%
Nezaposlenost	XII 2015	72.545		1,6	XII 2015	389.865		-0,6	18,6%
Stopa nezaposlenosti	XII 2015	37,3%		2,5	XII 2015	46,4%			
Neto plaće	XII 2015	1.032,00	KM	-1,7	XII 2015	846,00	KM	-0,1	122,0%
Cijene proizvoda industrijskih proizvoda					ø 2015/ø 2014	-		1,0	-
Potrošnja cijene					ø 2015/ø 2014	-		-0,7	-

Tabela II: Stope rasta/pada industrijske proizvodnje po granama u Kantonu Sarajevo za period 2013-2015:

	2013/2012	2014/2013	2015/2014
	(%)	(%)	(%)
INDUSTRIJA UKUPNO	-0,7	-0,8	-1,8
GLAVNE INDUSTRIJSKE GRUPACIJE			
Energija	-13,3	-9,2	-1,8
Intermedijarni proizvodi, osim energije	0,2	24,9	6,8
Kapitalni proizvodi	37,1	-0,7	-4,5
Trajni proizvodi za –iroku potro–nju	-15	-15,5	-26,6
Netrajni proizvodi za –iroku potro–nju	-4,8	-0,9	-2,9
PREMA PODRUČJIMA I ODJELJCIMA KD-a			
Vadenje ruda i kamena	-	-61	-76,1
Va enje ostalih ruda i kamena	-	-61	-76,1
	XII 2013/ø 2012	2014/2013	2015/2014
Prerađivačka industrija	7,8	1,7	-3,6
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pi a			
<i>Proizvodnja prehrambenih proizvoda</i>	<i>-4</i>	<i>7</i>	<i>6</i>
<i>Proizvodnja pića</i>	<i>-18,8</i>	<i>-9,2</i>	<i>-1,1</i>
Proizvodnja duhanskih proizvoda	33,8	-11,3	-20,2
Proizvodnja tekstila	-		
Proizvodnja odjevnih predmeta; dorada i bojenje krzna	-	13,8	3,3
Pravljenje i obrada kofe	56,9	-4,5	-2
Prerada drveta i proizvoda od drveta osim namje–taja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	-11,5	39,4	-10,5
Proizvodnja celuloze, papira i proizvoda od papira	-		
Izdava ka djelatnost, –tampanje i umnofavanje snimljenih zapisa	-12,1	-9,8	17,4
Proizvodnja koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva	-9,4	-21,9	-38,8
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	25,4	0,5	-1,5
<i>Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata</i>	<i>14,6</i>	<i>7,1</i>	<i>-5,7</i>
Proizvodnja proizvoda od gume i plasti nih masa	1,2	30,4	-3,2
Proizvodnja ostalih proizvoda od nemetalnih minerala	-30,2	31,5	0,1
Proizvodnja baznih metala	-95,3	-82,4	163,2
Proizvodnja metalnih proizvoda, osim ma–ina i opreme	3,2	6,7	17,3
Proizvodnja ma–ina i ure aja, d.n.	86,1	-17,4	-25,5
Proizvodnja kancelarijskih ma–ina i ra unara			
<i>Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda</i>	<i>19,8</i>	<i>-29,1</i>	<i>-30,8</i>
Proizvodnja elektri nih ma–ina i aparata, d.n.	92,5	37,3	-15,3
Proizvodnja medicinskih, preciznih, opti kih instrumenata, satova	-		
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	31,8	6,5	-21
Proizvodnja namje–taja, ostala prera iva ka industrija, d.n.			
<i>Proizvodnja namještaja</i>	<i>-12,9</i>	<i>-15,6</i>	<i>-26,6</i>
<i>Ostala prerađivačka industrija</i>	<i>17,1</i>	<i>-22,8</i>	<i>10,6</i>
Reciklaža			
Popravak i instaliranje ma–ina i opreme	63,9	34,8	77,1
Proizvodnja i snabdijevanje el.en.,gasom i vodom			
Proizvodnja i snabdijevanje el.en.,gasom i vodom			
Proizvodnja i snabdijevanje el.en. i plinom	108	-9,2	6,8

Tabela III: Izvoz najznačajnijih kantona/županija (2015. godina):

R.b.	Izvoz	Iznos (000 KM)
1.	Zeni ko-dobojski Kanton	1.647.043
2.	Tuzlanski Kanton	1.204.581
3.	KANTON SARAJEVO	1.041.779
4.	Srednje-bosanski Kanton	661.457
5.	Hercegova ko neretvanska županija/Kanton	600.147

Tabela IV: Uvoz najznačajnijih kantona/županija (2015. godina):

R.b.	Uvoz	Iznos (000 KM)
1.	KANTON SARAJEVO	3.349.154
2.	Zeni ko-dobojski Kanton	1.609.117
3.	Tuzlanski Kanton	1.429.171
4.	Zapadno-hercegova ka županija/Kanton	1.171.453
5.	Hercegova ko-neretvanska županija/Kanton	1.005.797

Tabela V: Vanjskotrgovinska razmjena po glavi stanovnika (2015. godina):

R.b.	Područje	u KM	
		Izvoz po stanovniku	Uvoz po stanovniku
1.	BiH (procjena 3,836.377 stanovnika)	2.402,26	4.014,71
2.	F BiH (procjena 2,337.200 stanovnika)	2.670,63	4.356,02
3.	Kanton Sarajevo (procjena 442.669 stanovnika)	2.353,40	7.565,82

Tabela VI: Nezaposlena lica prema stručnoj spremi u KS za period 2008-2015:

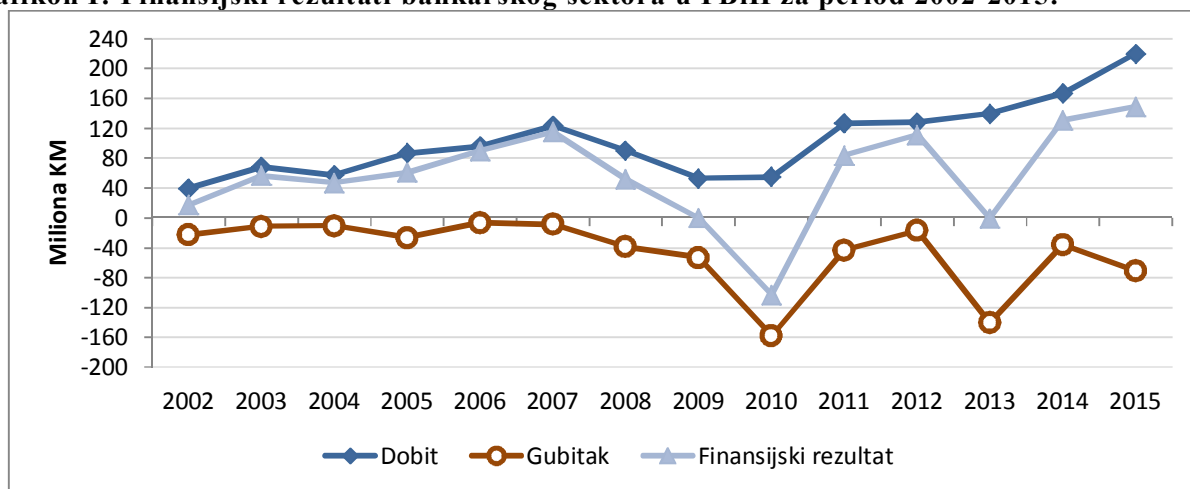
Stru na sprema	2008	Indeks 2008/2007	2015	Indeks 2015/2014	Prosje na stopa rasta 2008-2015
VSS	3.490	112,5	9.306	113,2	15,0%
VTS	895	89,7	825	96,8	-1,1%
SSS	16.977	97,0	22.582	104,7	4,2%
NSS	478	91,2	349	98,6	-4,4%
VKV	466	87,3	367	93,9	-3,4%
KV	17.245	93,9	19.297	98,5	1,6%
PKV	491	93,3	366	96,1	-4,1%
NKV	22.433	94,3	19.453	96,9	-2,0%
UKUPNO	62.475	95,6	72.545	101,6	2,2%

Tabela VIII: Osnovni indikatori poslovanja u 2016. godini u KS i FBiH:

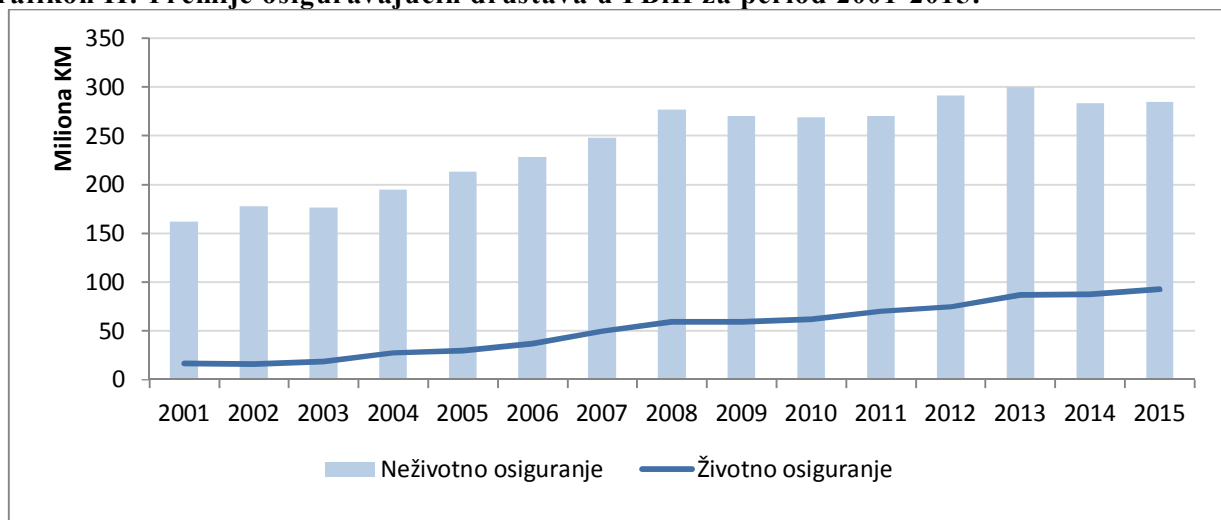
ELEMENTI	KANTON SARAJEVO				FEDERACIJA BIH				KS/FBiH
	Period	Vrijednost	Jedinica mjere	stope rasta/pada (%)	Period	Vrijednost	Jedinica mjere	stope rasta/pada (%)	
Industrijska proizvodnja	I-III 2016/I-III 2015	-		1,1	I-III 2016/I-III 2015	-		2,2	-
Prerađivačka industrija	I-III 2016/I-III 2015	-		1,6	I-III 2016/I-III 2015	-		4,4	-
Šumarstvo									
proizvodnja	I-III 2016	30	hilj m ³	11,1	I-III 2016	373	hilj m ³	32,3	8,0%
prodaja	I-III 2016	29	hilj m ³	11,5	I-III 2016	343	hilj m ³	43,5	8,5%
Trgovina na malo -bez PDV	I-III 2016	563.857	hilj.KM	-1,0	I-III 2016		hilj.KM	2,6	
Gradjevinarstvo ó vrijedn. izvršenih građev. radova u FBiH					I-III 2016	139.380	hilj.KM	5,2	
Saobraćaj*									
cestovni prevoz robe	I-III 2016		hilj.t.		I-III 2016		hilj.t.		
gradsko-prigradski prevoz putnika	I-III 2016		hilj.		I-III 2016		mil.		
Promet u ugostiteljstvu*			hilj.KM		I-III 2016		mil.KM		
Turizam									
dolasci turista	I-III 2016	57.692		7,8	I-III 2016	105.377		8,3	54,7%
noćenja turista	I-III 2016	110.758		11,0	I-III 2016	197.667		7,5	56,0%
Vanjska trgovina									
obim	I-III 2016	970.179	hilj.KM	-6,4	I-III 2016	3.737.225	hilj.KM	-2,2	26,0%
izvoz	I-III 2016	218.797	hilj.KM	-17,4	I-III 2016	1.439.168	hilj.KM	-5,7	15,2%
uvoz	I-III 2016	751.382	hilj.KM	-2,6	I-III 2016	2.298.057	hilj.KM	0,1	32,7%
deficit	I-III 2016	-532.585	hilj.KM	5,1	I-III 2016	-858.889	hilj.KM	11,6	62,0%
pokrivenost	I-III 2016	29,1%			I-III 2016	62,6%			
Zaposlenost	III 2016	122.147		-1,4	III 2016	452.958		1,5	27,0%
Nezaposlenost	III 2016	70.826		-1,1	III 2016	382.879		-2,2	18,5%
Stopa nezaposlenosti	III 2016	37,3%		1,9	III 2016	46,4%		-0,7	
Neto plaće	III 2016	1.024,00	KM	-1,2	III 2016	845,00	KM	1,3	121,2%
Cijene proizvođača industrijskih proizvoda					III 2016/III 2015	-		-6,0	-
Potrošačke cijene					III 2016/III 2015	-		-1,8	-

GRAFIKONI

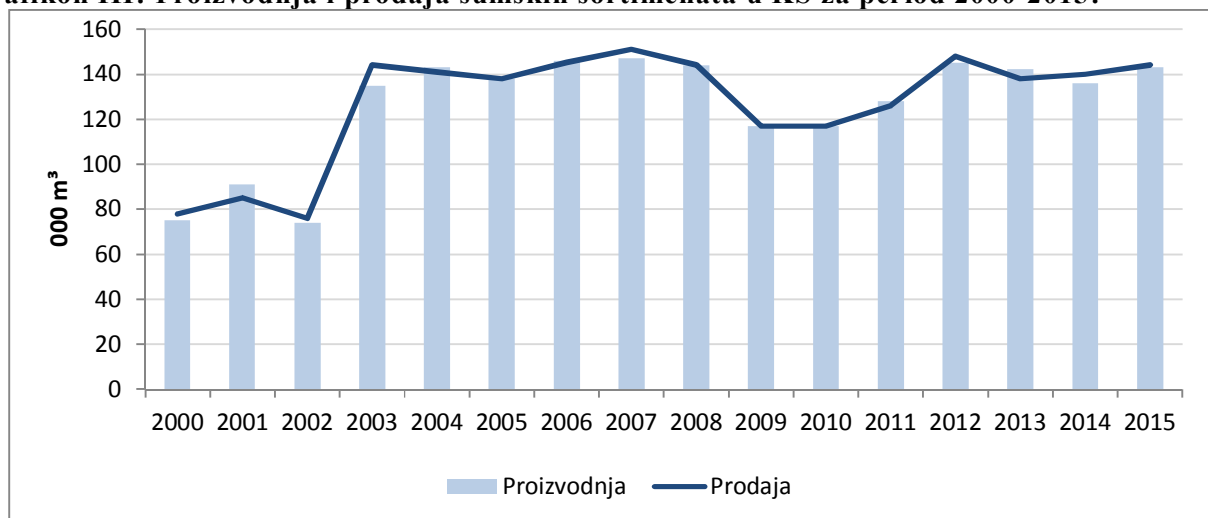
Grafikon I: Finansijski rezultati bankarskog sektora u FBiH za period 2002-2015:

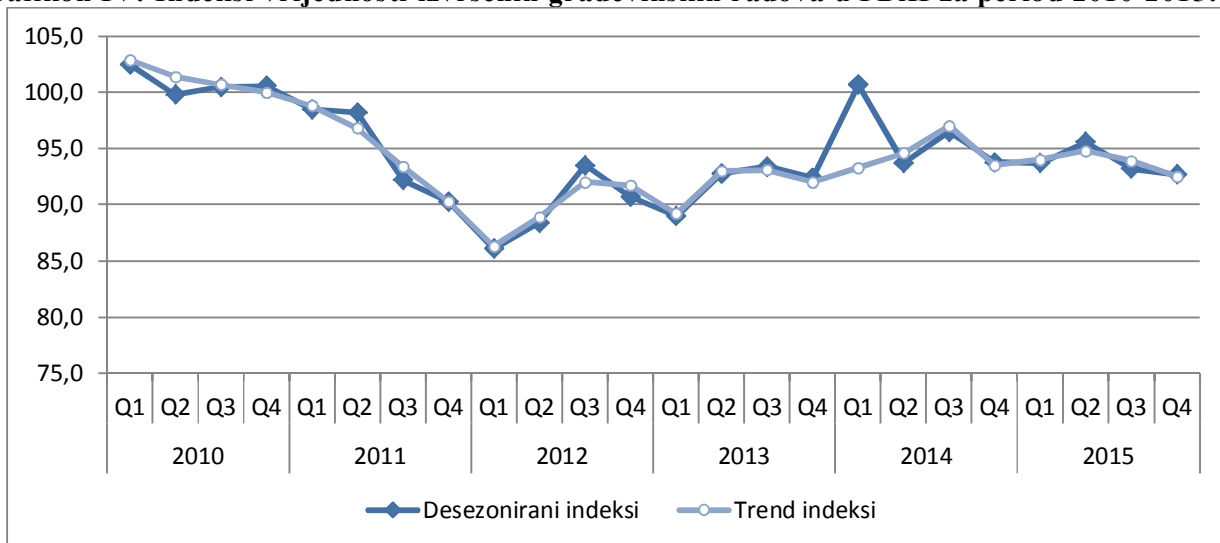
Grafikon II: Premije osiguravajućih društava u FBiH za period 2001-2015:

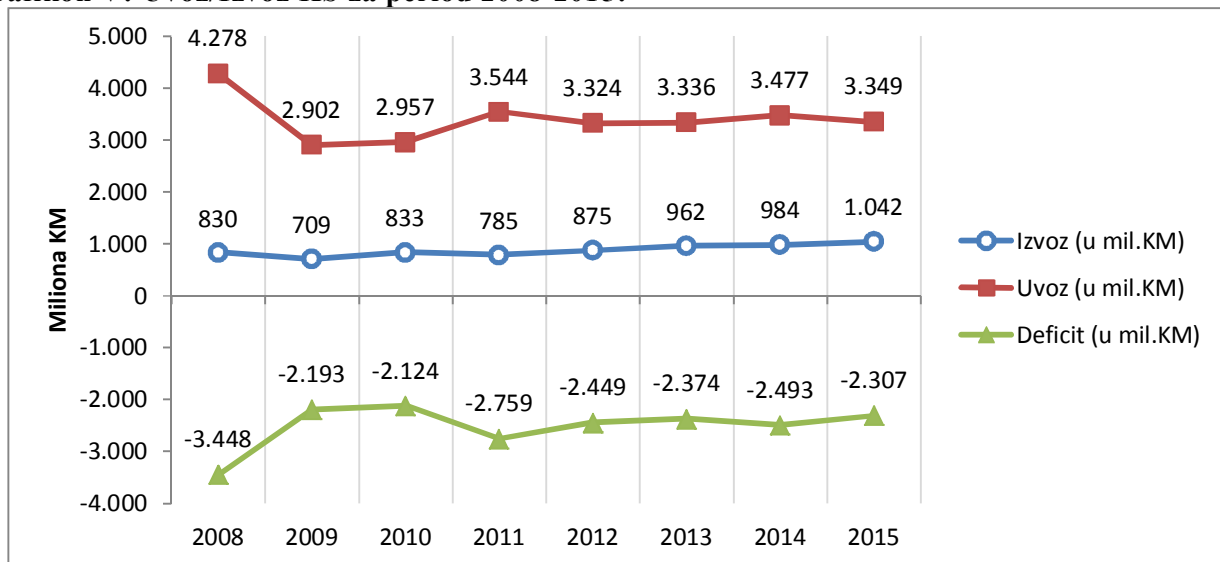
Grafikon III: Proizvodnja i prodaja šumskih sortimenata u KS za period 2000-2015:

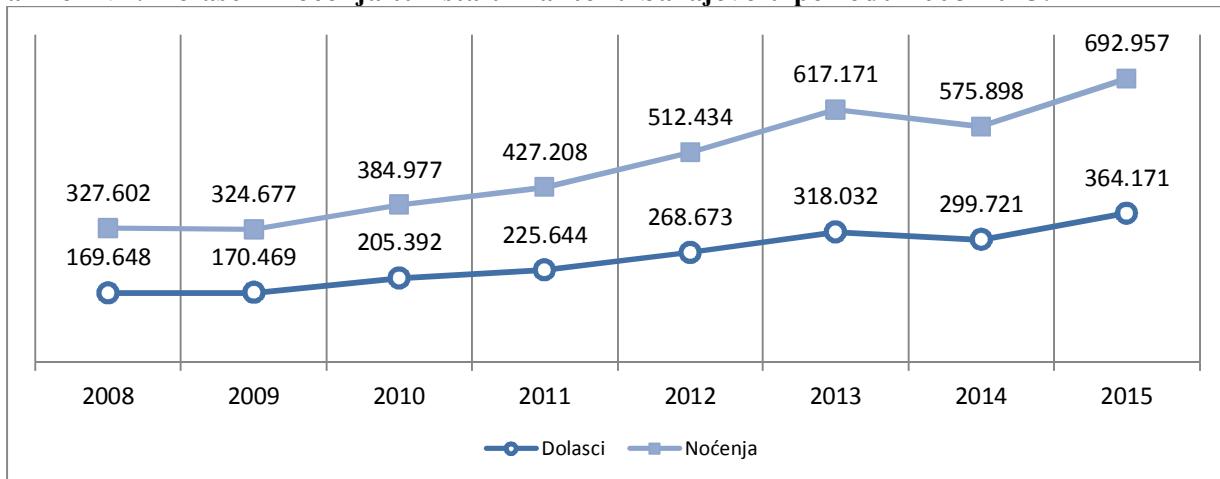
Grafikon IV: Indeksi vrijednosti izvršenih građevinskih radova u FBiH za period 2010-2015:

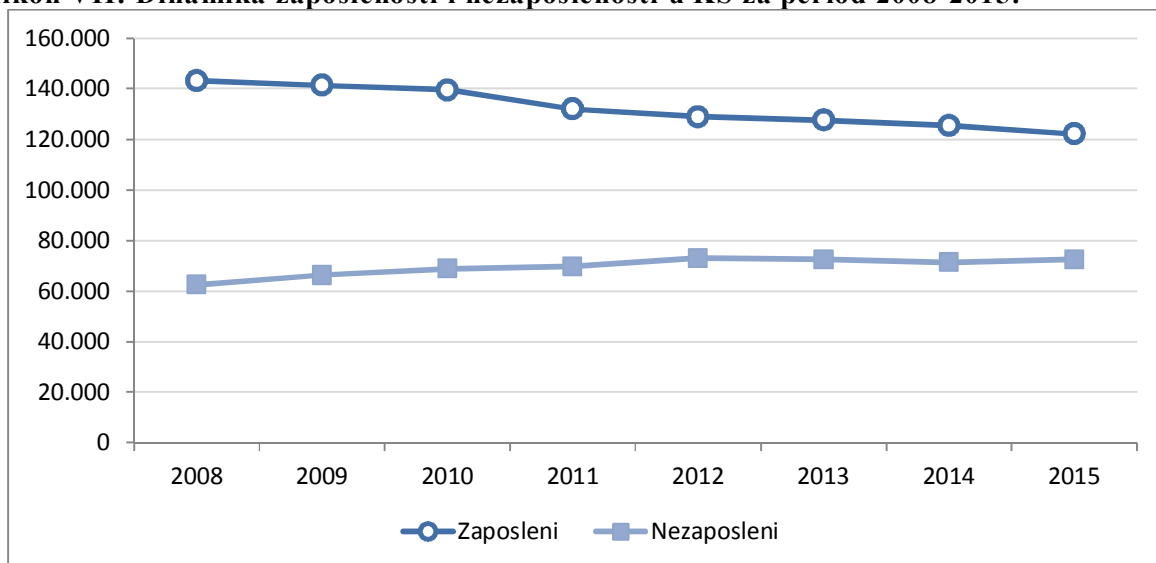
Grafikon V: Uvoz/Izvoz KS za period 2008-2015:

Grafikon VI: Dolasci i noćenja turista u Kantonu Sarajevo u periodu 2008-2015:

Grafikon VII: Dinamika zaposlenosti i nezaposlenosti u KS za period 2008-2015:

Grafikon VIII: Prosječne neto plaće u KS i FBiH za period 2008-2015:

